

آکادمی کنکور دورخیز

جزوه جامعه شناسی دهم انسانی
سوالات متن

دانلود رایگان جزوه درسی ، گام به گام ، نمونه سوال ، مشاوره کنکور و برنامه ریزی درسی

www.dourkhiz.com

درس اول

کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم)

کنش ما انسان‌ها چه ویژگی‌هایی دارد؟

تمامی مخلوقات در جهان، کاری انجام می‌دهند:

هر ذره که هست، اگر غباری است در پردهٔ مملکت به کاری است

مثال برای فعالیت سایر مخلوقات
ماه به دور زمین می‌چرخد، ابرها حرکت می‌کنند، آب در جویبار روان است، درخت برگ و بار می‌دهد، خون در رگ‌های آدمی جریان دارد، کشاورز به کشت و زرع می‌پردازد و دانش‌آموز مطالب درسی را در ذهن مرور می‌کند.

به نظر شما فعالیت‌های انسان چه تفاوتی با فعالیت مخلوقات دیگر دارد؟

در زبان فارسی

برای فعالیت‌های

انسان از چه

اصطلاحاتی

استفاده می‌شود؟

مثال برای کنش‌های انسان
ما پیاده‌روی می‌کنیم؛ شادی می‌کنیم؛ مسواک می‌زنیم؛ نماز می‌خوانیم و فعالیت‌های دیگری انجام می‌دهیم. برای فعالیت‌های انسان از چه اصطلاحاتی استفاده می‌شود؟

تعریف کنش و کنشگر
در زبان فارسی برای فعالیت‌های انسان، اسم‌های گوناگونی همانند کار، عمل، رفتار، کردار، کنش و... وجود دارد و برای انجام‌دهندهٔ فعالیت، اسامی مختلف کارگر، کارمند، کارگزار، کارفرما، عامل و... به کار می‌رود.

در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهد، «کنش» و به انجام‌دهندهٔ آن، کنشگر می‌گویند. کنش ویژگی‌هایی

دارد که آن را از فعالیت مخلوقات دیگر متمایز می‌کند. به نظر شما این ویژگی‌ها کدام‌اند؟

وقتی می‌خواهید برای اولین بار از یک کالای پیچیده مانند تلویزیون یا تلفن همراه استفاده کنید، به دفترچه راهنمای آن مراجعه می‌کنید. ولی پس از آن، دیگر سراغی از دفترچه راهنما نمی‌گیرید؛ مگر اینکه مشکلی پیش بیاید، چرا؟
در جلسهٔ امتحان نشسته‌اید و شرایط مناسب محیطی، اجتماعی و فردی فراهم است. در چه صورتی، از پاسخ به پرسشی باز می‌مانید؟
فرد گرسنه‌ای به جزیره‌ای خالی از سکنه وارد می‌شود. او هیچ شناختی دربارهٔ مواد غذایی آنجا ندارد. به نظر شما این فرد برای رفع گرسنگی‌اش چه می‌کنند؟

جزوه نمونه سوال گام به گام

dourkhiz.com

ویژگی های کنش را نام ببرید

1 **کنش، آگاهانه است.** یعنی کنش وابسته به آگاهی آدمی است، به گونه‌ای که بدون آگاهی انجام نمی‌شود. سخن گفتن یک کنش است. اگر ما آگاهی خود را نسبت به کلمات و معانی آنها از دست بدهیم، از گفتار باز می‌مانیم. از این رو، فردی که به زبانی آگاهی ندارد، نمی‌تواند با آن زبان سخن بگوید.

بخوانیم و بدانیم

تا آگاهی نباشد کنشی صورت نمی‌گیرد. آیا کنش انسان‌ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت می‌گیرد؟ و آیا افراد در همه موارد به آگاهی موجود در کنش‌هایشان توجه دارند و از آن با خبرند؟ در حکایت زیر تأمل کنید:

روزی شخص بزرگی که از آشنایان سقراط بود با هیجان نزد او آمد و گفت: سقراط! می‌دانی درباره یکی از شاگردانت چه شنیده‌ام؟ سقراط پاسخ داد: لحظه‌ای درنگ کن! آیا کاملاً مطمئنی آنچه می‌خواهی به من بگویی حقیقت دارد؟ نه فقط شنیده‌ام.

سقراط گفت: پس واقعاً نمی‌دانی خبر درست است یا نادرست!

آیا آنچه می‌خواهی در مورد شاگردم به من بگویی خبر خوبی است؟ نه برعکس!

پس می‌خواهی خبر بدی بگویی که از آن مطمئن نیستی؟ حالا بگو ببینم آیا آنچه می‌خواهی به من بگویی برای من سودمند است؟

مرد پاسخ داد: نه واقعاً ...!

سقراط از این پرسش و پاسخ‌ها نتیجه گرفت و گفت: اگر می‌خواهی چیزی را به من بگویی که نه حقیقت دارد، نه خوب است و نه حتی سودمند پس اصلاً چرا آن را به من می‌گویی!

قرار گرفتن بر سر دو راهی، یکی از ویژگی‌های کنش را نشان می‌دهد. آن ویژگی، ... ارادی ... بودن کنش است. شهریور 99

حتماً برای شما پیش آمده که در انجام کاری، بر سر دو راهی قرار گرفته باشید. مانند اینکه پس از برگشت از دبیرستان، بهتر است ابتدا استراحت کنید و بعد تکالیف درسی خود را انجام دهید یا برعکس. قرار گرفتن بر سر دو راهی‌ها، یکی از ویژگی‌های کنش انسانی را نشان شهریور 99 می‌دهد. آن ویژگی کدام است؟

2 **کنش، ارادی است.** کنش به اراده انسان وابسته است؛ یعنی تا اراده و خواست انسان نباشد، انجام نمی‌شود. پس برای انجام کنش، علاوه بر آگاهی، اراده انسان نیز ضروری است؟

ممکن است فردی به کاری آگاه باشد؛ ولی تصمیم به انجام آن نگیرد.

با توجه به ارادی بودن کنش، آیا فعالیت‌هایی مانند ضربان قلب، گردش خون، بسته شدن شهریور 98 دی 98 ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر و... کنش محسوب می‌شوند؟ چرا؟ خیر - زیرا با آگاهی و اراده انجام نمی‌گیرد

فردی که از خطر می‌گریزد کنشی انجام نداده؛ زیرا عمل او از روی اضطرار است. خرداد 99

۴

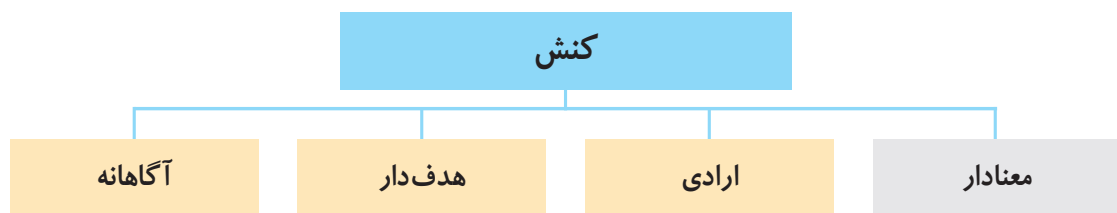

فردی از میان جمع برمی خیزد و در و پنجره اتاق را باز می کند. اگر از او بپرسند چرا چنین کاری کردی، چه می گوید؟

اگر کنشگری، فعالیت خود را با قصد خاصی انجام دهد، مصداق کدام ویژگی کنش است؟ شهریور 98 هدف دار بودن

3 پرسش "چرا چنین کاری نکردی؟" به کدام ویژگی کنش اشاره دارد؟ هدف دار بودن
کنش، هدف دار است. پرسش «چرا چنین کاری کردی؟» را می توان از هر کنشگری پرسید؛ زیرا فعالیت انسان با قصد و هدف خاصی انجام می شود؛ اگرچه ممکن است همیشه به آن نرسد. فردی که کنار رودخانه ای می رود؛ قصد ماهیگیری دارد یا می خواهد از شنیدن صدای آب لذت ببرد، شاید هم می خواهد شنا کند یا ...

آیا انسان های مختلف در انجام کنش هایشان، هدف های یکسانی دارند؟ خیر
منظور از معنادار بودن کنش چیست؟ با مثال توضیح دهید. دی 99
با توجه به این ویژگی ها، [کنش انسان - برخلاف فعالیت سایر مخلوقات - «معنادار» است. انسان ها با توجه به معنای کنش خود، آن را انجام می دهند؛ مثلاً وقتی دانش آموزی در کلاس، دست خود را بالا می آورد، معنای کار او اجازه خواستن از معلم است. معلم نیز در صورتی می تواند به او پاسخ مناسب بدهد که معنای کنش او را دریابد.]

انسان ها در انجام کنش، به معنای آن توجه دارند.

گفت و گو کنید

- بوق زدن راننده، یک کنش است. درباره معنای مختلف آن با یکدیگر گفت و گو کنید. **سلام کردن - خداحافظی کردن - کارناوال شادی**
- یک رسم رایج در منطقه یا محله زندگی خودتان بیابید و معانی آن را بیان کنید.

کنش ما چه آثار و پیامدهایی دارد؟

مدتی از شروع کلاس درس سپری شده است؛ همه غرق درس اند. ناگهان دانش آموزی در می زند و اجازه ورود می خواهد. به نظر شما کنش او چه تغییراتی در کلاس ایجاد می کند؟ درباره آثار و پیامدهای کنش او گفت و گو کنید. آیا می توانید آنها را دسته بندی کنید؟

از لقمان حکیم پرسیدند؛ حکمت از که آموختی؟ گفت: از نابینایان که تا جای نبینند پای ننهند!
سعدی در این بیان، چه چیزی را به ما توصیه می کند؟
به نظر شما شناخت آثار و پیامدهای کنش، چه اهمیتی دارد؟

هر کنشی آثار و پیامدهایی دارد. آیا پیامدهای کنش نیز همانند خود کنش، وابسته به آگاهی و اراده انسان هاست؟

تفاوت پیامد ارادی و غیر ارادی کنش را بنویسید. دی 97

پیامدهای ارادی کنش را تعریف کنید

برخی از پیامدهای کنش، به اراده افراد انسانی؛ یعنی خود کنشگر یا افراد دیگر وابسته است. به همین دلیل به آنها «پیامدهای ارادی» می‌گویند. این دسته از پیامدها، خودشان، کنش هستند و باید کنشگری، آنها را انجام دهد. دانشجویی کتاب درسی خود را مطالعه می‌کند و در پی آن؛ اولاً به پرسش‌های آزمون پاسخ می‌دهد؛ ثانیاً استاد متناسب با تلاش او، نمره می‌دهد. پاسخ به پرسش‌های امتحانی و نمره دادن استاد، پیامد ارادی مطالعه اوست که اولی به اراده خود او، و دومی به اراده استاد، وابسته است.

فردی سلام می‌کند. پاسخ دادن یا پاسخ ندادن سلام او پیامد ارادی کنش او محسوب می‌شود که به اراده جواب‌دهنده سلام، وابسته است. پیامدهای غیر ارادی کنش را توضیح دهید اما همه پیامدهای کنش این‌گونه نیستند؛ یعنی به اراده افراد انسانی بستگی ندارند. به همین دلیل به آنها «پیامدهای غیر ارادی» می‌گویند. این دسته از پیامدها، کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آنها را اراده کند؛ بلکه نتیجه طبیعی کنش‌اند. وقتی شما در و پنجره‌ها را باز می‌کنید، هوای کلاس تغییر می‌کند. فردی که وضو می‌گیرد، دست و صورت او پاکیزه می‌شود.^۱

شهریور 98
دی 98

پیامدهای غیر ارادی کنش انسان، قطعی است؛ یعنی حتماً انجام می‌شود، ولی پیامدهایی که به اراده انسان‌ها وابسته است، احتمالی است؛ یعنی ممکن است انجام بشود یا نشود. اگر افراد

شهریور 98
شهریور 99
دی 98
دی 99

آن را اراده کنند، انجام می‌شود و اگر نخواهند، انجام نمی‌گیرد. انسان‌ها به چه دلیل ممکن است از انجام برخی کنش‌ها خودداری کنند؟ دی 98 در بسیاری از موارد، آدمیان کنش‌های خود را با توجه به پیامدهای ارادی و غیر ارادی آن انجام می‌دهند و از انجام برخی کنش‌ها به دلیل پیامدهای نامطلوبشان خودداری می‌کنند. چه خوب است که شما هم در کنش‌هایتان تأمل کنید و ببینید تا چه اندازه به این امر مهم توجه کرده‌اید.

■ پیامدهای کنش

۱- وضو سه اثر دارد: نظافت جسم، نشاط روح و تقرب و نزدیکی به خداوند متعال. امام رضا علیه السلام

عوض شدن هوای کلاس، بعد از باز کردن پنجره، ..... کنش است. شهریور 99
الف) پیامد غیر ارادی (ب) ویژگی آگاهانه بودن (ج) پیامد ارادی (د) ویژگی معنادار بودن نمونه سوال
کام به کام

۷

بخوانیم و بدانیم

فردی با اصرار بسیار از رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پند و اندرز می‌خواست.

پیامبر به او فرمود:

● «اگر بگویم به کار می‌بندی؟»

● بلی یا رسول الله!

پیامبر سه بار همین سؤال را از او پرسید و از او قول گرفت و توجه او را به مطلبی که می‌خواست بگوید جلب کرد. پس به او فرمود:

«هرگاه تصمیم به کاری گرفتی اول در نتیجه و عاقبت آن کار فکر کن و ببندیش؛ اگر دیدی نتیجه و عاقبتش صحیح است آن را دنبال کن و اگر عاقبتش گمراهی و تباهی است از تصمیم خود صرف نظر کن!»

آب این جوی به سرچشمه نمی‌گردد باز   بهتر آن است که غفلت نکنیم از آغاز

تحلیل کنید

- «آدمی در گرو عمل خویش است» (سوره مدثر، آیه ۳۸)
- پیامدهای ارادی و غیرارادی هر یک از کنش‌های زیر را مشخص کنید.

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده دیگری	وابسته به اراده کنشگر	
تندرستی	مورد تحسین دیگران قرار گرفتن	ورزش حرفه‌ای و ورزشکار حرفه‌ای شدن	ورزش کردن
آسیب و بیماری برای خود و دیگران مشکل تنفسی پیدا کردن	مورد نکوهش دیگران قرار گرفتن مورد بی‌مهری دیگران قرار گرفتن	ترک یا معتاد شدن به آن اذیت کردن والدین	سیگار و قلیان کشیدن
افزایش عزت نفس	خشنودی دیگران	آرامش و موفقیت در محیط شغلی	رعایت حیا
قرب به خدا	الگو شدن برای دیگران	تسلط پیدا کردن بر اعصاب	کنترل خشم

خلاصه کنید

مطالب مهم درس را در قالب جمله یا گزاره بنویسید. در این قسمت مفاهیم اساسی را تعریف می کنید یا ارتباط آنها را دو به دو نشان می دهید.
- کنش، معنادار است.

بنابر این

کنش معنادار است

مفاهیم اساسی

اصطلاحات و مفاهیم اساسی درس را در این قسمت بنویسید:
کنش،

آگاهانه

ویژگی های کنش ← ارادی

هدف دار

ارادی

پیامدهای کنش

غیر ارادی

وابسته به اراده ی خود فرد

← احتمالی

وابسته به اراده ی دیگران

← قطعی

آنچه از این درس آموختیم

در این قسمت می توانید جمله ها و گزاره هایی را که در قسمت «خلاصه کنید» نوشته اید با هم ترکیب کنید و در قالب یک بند بنویسید.

فرض کنید می خواهید مطالبی را که در این درس یاد گرفته اید به زبان و قلم خودتان به دیگران آموزش دهید. در کلاس نوشته های خود را بخوانید و با راهنمایی دبیر خود، بهترین آنها را انتخاب کنید و به نام نویسنده آن در کتاب خود بنویسید.

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

۱- برای پیدا کردن مطالب مهم درس از خود بپرسید این درس به دنبال پاسخ به چه پرسش هایی است.

درس دوم پدیده‌های اجتماعی (آنچه با هم پدید می‌آوریم)

کنش اجتماعی چیست؟

به تنهایی مشغول خوردن غذا هستیم که دوستی وارد می‌شود. چه تغییری در کنش ما رخ می‌دهد؟ لباس پوشیدن ما در موقعیت‌های مختلف، متفاوت است؛ ما در پوشیدن لباس، دیگران را در نظر می‌گیریم. **با در نظر گرفتن دیگران، کنش فردی ما به یک کنش اجتماعی تبدیل می‌شود.** منظور از کنش اجتماعی چیست؟

ما به دوست خود سلام می‌کنیم یا پاسخ سلام او را می‌دهیم. با ورود معلم به کلاس، از جا بر می‌خیزیم. هنگام سوار شدن به اتوبوس، حق تقدّم را رعایت می‌کنیم و به هم تعارف می‌کنیم. هنگام گفت‌وگو، به حرکات و سخنان طرف مقابل توجه می‌کنیم و... ویژگی مشترک این کنش‌ها چیست؟ **در همه این کنش‌ها، دیگران را در نظر می‌گیریم**
در همه ی این کنش‌ها، تکالیف و حقوق دیگران را در نظر می‌گیریم

انواع کنش را نام ببرید و مثال بزنید

کنش‌ها انواعی دارند. برخی مانند تفکر و تخیل، کنش درونی و برخی مانند راه رفتن و نشستن، کنش بیرونی هستند. برخی از آنها، فردی و برخی اجتماعی‌اند.

کنش اجتماعی را تعریف کنید، نوعی کنش است که با توجه به دیگران انجام می‌شود. در کنش اجتماعی،

آگاهی و اراده کنشگر، ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال آنهاست. **آیا کنش اجتماعی تنها در حضور فیزیکی دیگران انجام می‌گیرد؟ با مثال**

د. 98 کنش اجتماعی، تنها در حضور فیزیکی دیگران صورت نمی‌گیرد. وقتی راننده‌ای پشت چراغ قرمز می‌ایستد، مقرراتی را رعایت می‌کند که مورد قبول دیگران است. به همین دلیل کنش او اجتماعی است. حتی رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در نیمه شب و به دور از چشم دیگران و حتی دوربین مخفی، کنش اجتماعی است.

به نظر شما، کنش‌هایی که در حضور دیگران ولی بدون توجه به آنها اتفاق می‌افتند کنش اجتماعی‌اند؟ **خیر** برای مثال وقتی فردی در کلاس درس حضور دارد، ولی بی‌توجه به اطرافیان، در ذهن خود رودخانه‌ای خروشان را تخیل می‌کند، کنش اجتماعی انجام داده است؟ **خیر**

بخوانیم و بدانیم

هرگز وجود حاضرِ غایب شنیده‌ای   من در میان جمع و دلم جای دیگرست

روزی ابوعلی سینا در خانه‌اش نشسته بود و یکی از کتاب‌های افلاطون دانشمند یونان باستان را با لذت می‌خواند. او چند سال به دنبال این کتاب گشته بود تا سرانجام آن را به دست آورده بود و عجله داشت تا هر چه زودتر آن را مطالعه کند. هر چه بیشتر می‌خواند لذت بیشتری می‌برد و کنجکاو او برای خواندن مابقی کتاب بیشتر می‌شد. ناگهان در خانه باز شد و یکی از همسایگان وی قدم در خانه گذاشت و با دیدن ابوعلی سینا پرسید: همسایه عزیز چرا تنها نشسته‌ای؟ ابوعلی سینا که رشته افکارش پاره شده بود آهی کشید و گفت: تنها نبودم، الان تنها شدم!

■ کنش اجتماعی

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

نمونه بیاورید

دانستید که در کنش اجتماعی، آگاهی و اراده کنشگر، ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال آنهاست. برای شناخت عمیق تر کنش اجتماعی، لازم است کمی بیشتر به واژه «دیگران» بیندیشید. کسانی که کنشگران با توجه به آنها، دست به کنش می‌زنند، متفاوت‌اند. در اینجا انواع مختلفی از آنها ذکر شده است. تلاش کنید در ارتباط با هر کدام، یک کنش اجتماعی مثال بزنید. ارتباط با غریبه ها ساده است در حد یک سلام و علیک یا سوال کردن از آنها و تعارف غریبه / آشنا ساده در هنگام خوردن چیزی است ولی ارتباط با آشنایان پیچیده تر و گسترده تر است

دوست / دشمن از دشمنان فاصله می‌گیریم و به دوستان با محبت و صمیمی صحبت می‌کنیم
گذشتگان / معاصران / آیندگان

مؤمن / کافر / منافق

با این مثال‌ها متوجه می‌شوید؛ کنشی که ناظر به هر کدام از موارد بالا صورت می‌گیرد، آداب و قواعد خاصی می‌خواهد. آیا تاکنون فکر کرده‌اید که این آداب چگونه شکل می‌گیرند، چگونه دوام می‌آورند یا تغییر می‌کنند؟

می‌دانید که کنش‌های ما تنها در ارتباط با دیگران انجام نمی‌شوند. کنش‌های ما در ارتباط با خودمان، خلقت (طبیعت و ماوراءطبیعت) و خداوند متعال نیز صورت می‌گیرند. انواع کنش‌ها از یکدیگر اثر می‌پذیرند و بر یکدیگر اثر می‌گذارند و متناسب می‌شوند ولی همه بت هیچ کدام از دست نمی‌رود.

(برای آشنایی با آداب مناسبات و ارتباطات انسان با دیگران، می‌توانید به کتاب مفاتیح‌الحیة آیت‌الله جوادی آملی مراجعه کنید.)

پدیده‌های اجتماعی کدام‌اند و چگونه شکل می‌گیرند؟

به پدیده‌های اطرافتان توجه کنید. با کمک دبیر خود تعدادی از آنها را روی تخته بنویسید. برخی از پدیده‌هایی که نوشته‌اید، اجتماعی‌اند. آیا می‌توانید آنها را مشخص کنید؟ چرا این پدیده‌ها را اجتماعی می‌دانید؟ این پدیده‌ها چه ارتباطی با کنش اجتماعی دارند؟

در درس هنر، یکی از سرمشق‌هایی که از روی آن خط می‌نوشتند این جمله بود: «آداب آداب دارد». اگر از شما خواسته می‌شد که درباره این جمله مطلبی بنویسید، چه می‌نوشتید؟

بسیاری از آدابی که ما مراعات می‌کنیم، محصول پدیده‌های اجتماعی اطراف ما هستند که به صورت فرصت‌ها و محدودیت‌ها، پیش روی ما قرار می‌گیرند و اگر وجود نداشته باشند، نمی‌توانیم با هم زندگی کنیم. فکر کنید کوچه‌ها، خیابان‌ها و خط‌کشی‌های مسیر خانه تا مدرسه چه فرصت‌ها و محدودیت‌هایی برای شما فراهم می‌کنند.

خط‌کشی‌های خیابان طول مسیر از خانه تا مدرسه، چه فرصت‌ها و محدودیت‌هایی را برای شما فراهم می‌کنند؟

هنجارها و ارزش ها بعد از اینکه تحقق پیدا کردند، وجود چه پدیده هایی را ضروری می سازند؟
از طریق جامعه پذیری و کنترل اجتماعی، چگونه ارزش ها و هنجارها به افراد منتقل می شوند؟

ارزش (هدف)	هنجار (شیوه و روش)
نظم	وسایلمان را در جای مناسب بگذاریم.
ادب	به دیگران سلام کنیم و سلام دیگران را پاسخ دهیم.
عفت	حجاب داشته باشیم.
حجاب	پوشش شرعی داشته باشیم.
ثروت	

ارزش ها و هنجارهای اجتماعی از چه طریق محقق می شوند

شهریور 99 ارزش ها و هنجارهای اجتماعی از طریق کنش های اجتماعی تحقق می یابند و پدیده های

«جامعه پذیری» و «کنترل اجتماعی» را ضروری می سازند تا از طریق تعلیم و تربیت، تشویق

و تنبیه؛ ارزش ها و هنجارها را به افراد منتقل کنند. افراد با عمل کردن براساس ارزش ها و

هنجارها، موجب تداوم و استمرار آنها می شوند. افراد چگونه می توانند ارزش ها و هنجارها را تداوم بخشند؟

تمامی پدیده های اجتماعی خرد (کوچک) و کلان (بزرگ) به همین طریق شکل می گیرند.

چرا پدیده های اجتماعی، معنا دار هستند؟ شهریور 99 پدیده های اجتماعی را انسان ها در ارتباط با یکدیگر به وجود می آورند و از آنجا که افراد با

آگاهی، اراده و هدف عمل می کنند، پدیده های اجتماعی معنا دار هستند.

چرا بعضی مواقع افراد احساس می کنند پدیده های اجتماعی، همانند پدیده های طبیعی هستند؟ دی 99 یا تفاوت پدیده های اجتماعی و پدیده های طبیعی را بنویسید

پدیده های اجتماعی به مرور، از انسان هایی که آنها را به وجود آورده اند، مستقل می شوند و

فرصت ها و محدودیت هایی را برای کنش ها و زندگی انسان ها ایجاد می کنند. این روند تا جایی

ادامه می یابد که افراد احساس می کنند «پدیده های اجتماعی» همانند «پدیده های طبیعی»

هستند. در حالی که می دانید پدیده های اجتماعی را انسان ها خلق می کنند و نتیجه کنش های

افراد هستند؛ ولی پدیده های طبیعی را انسان ها خلق نکرده اند.

در مورد همانند پنداشتن پدیده های اجتماعی و آثار و پیامدهای آن تأمل کنید؛ نادیده گرفتن

تفاوت علوم طبیعی با علوم انسانی و اجتماعی از این جمله اند.

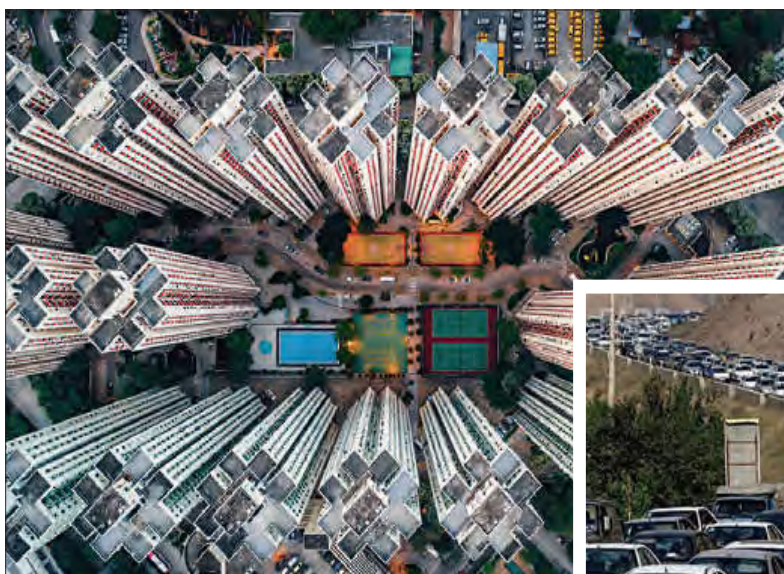
۱- با این پدیده ها در درس ۹ بیشتر آشنا می شوید.

بخوانیم و بدانیم

انسان‌ها پدیده‌های اجتماعی را برای رفع نیازها و تأمین سعادت خود پدید می‌آورند؛ ولی چه‌بسا در مواردی انسان آنها را اصل قرار می‌دهد و رفع نیازها و تأمین سعادت او در حاشیه قرار می‌گیرد؛ به عبارتی به جای اینکه این پدیده‌ها در خدمت سعادت بشر باشند انسان‌ها را به خدمت می‌گیرند؛ مثلاً مراسم عروسی، مقدمه و روش اعلان ازدواج و تشکیل خانواده است ولی گاهی خود جای هدف می‌نشینند و با اعمال شرایط سخت، هزینه‌های سنگین و حاشیه‌های فراوانی که به همراه می‌آورد، یکی از عوامل تأخیر ازدواج و موانع تشکیل خانواده می‌گردد. شما در مورد وضعیت سایر پدیده‌های اجتماعی همچون پول، تکنولوژی و... تأمل کنید.

■ فرصت‌ها و محدودیت‌های پدیده‌های اجتماعی

مقایسه کنید

کوه یک پدیده طبیعی و ساختمان اداری، پدیده‌ای اجتماعی است. با مقایسه آنها، تفاوت پدیده‌های طبیعی و اجتماعی را تشریح کنید.

معیار	کوه	ساختمان اداری
نقش انسان‌ها در پیدایش آن	-	+
معنادار بودن	-	+
محسوس بودن	+	+

خلاصه کنید

- به کنش اجتماعی و پیامدهای آن، پدیده اجتماعی می گویند.

مفاهیم اساسی

پدیده اجتماعی،

آنچه از این درس آموختیم

توضیح: اگر در انجام کنش ها، دیگران را در نظر بگیریم کنش اجتماعی انجام داده ایم، چه آن افراد حضور داشته باشند یا حضور نداشته باشند.

مثال: مادر خانواده در خانه، تنهاست و سایر افراد خانواده در منزل نیستند، مادر دارد غذا درست می کند و برای 5 نفر غذا درست می کند. این کنش مادر، کنش اجتماعی است زیرا، مادر در پختن غذا، دیگران را هم در نظر گرفته است.

مثال: یک راننده در نیمه شب، در حالیکه نه پلیس حضور دارد و نه کسی دیگر، قوانین راهنمایی و رانندگی را رعایت می کند، کنش او، کنش اجتماعی است زیرا در انجام کنش، دیگران را در نظر گرفته است.

توضیح: و بر عکس، اگر حتی در کنار دیگران باشیم ولی در انجام کنش، آنها را در نظر نگیریم کنش اجتماعی انجام نداده ایم.

مثال: یک دانش آموز در کلاس درس نشسته است ولی حواسش به درس و کلاس نیست و در ذهن خود به چیزهای دیگر فکر می کند. کنش او اجتماعی نیست.

درس سوم

جهان اجتماعی (دنیای گسترده ما)

چه تصویری از جهان اجتماعی دارید؟ جهان را تعریف کنید و مثال بزنید

جهان، واژه‌ای است که معمولاً برای اشاره به مجموعه‌های بزرگ به کار می‌رود. مانند جهان طبیعت، جهان غرب، جهان اسلام و... مجموعه پدیده‌های اجتماعی نیز «جهان اجتماعی» را شکل می‌دهند. **جهان اجتماعی را تعریف کنید** بعضی اوقات انسان‌ها برای اینکه پدیده‌های ناشناخته را بشناسند، آنها را با پدیده‌هایی آشنا مقایسه می‌کنند. در مقایسه پدیده‌ها با یکدیگر، شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها آشکار می‌شود. **برای شناخت بهتر جهان اجتماعی، چه اقدامی می‌توانیم انجام دهیم؟** برای اینکه جهان اجتماعی را بهتر بشناسیم، می‌توانیم آن را با پدیده‌های مختلفی مقایسه کنیم. برخی جهان اجتماعی را با موجودات زنده، مقایسه کرده‌اند؛ مانند سعدی که می‌گوید: «بنی آدم اعضای یکدیگرند».

سوال به نظر شما «موجود زنده» و «جهان اجتماعی» چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی باهم دارند؟ **جواب**

در درس علوم تجربی آموخته‌اید که بدن موجودات زنده (گیاهان و حیوانات) ویژگی‌های مشترکی دارند.

- اندام و اعضای متفاوتی دارند، مثلاً گیاه، ریشه، ساقه و برگ دارد و بدن انسان، قلب، مغز، دست و... دارد.
- اعضای آنها به یکدیگر وابسته‌اند و هر کدام نیازهای دیگری را تأمین می‌کنند.
- اعضا برای حفظ حیات موجود زنده، در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند.
- اعضا برای تأمین هدف مشترک، از چینش و نظم مناسبی برخوردارند.

و...
آیا می‌توانید با توجه به تصاویر صفحه بعد، ویژگی‌های بالا را برای دوستانتان تشریح کنید؟

کنش اجتماعی + کنش اجتماعی + ... = پدیده ی اجتماعی
 پدیده اجتماعی + پدیده اجتماعی + ... = جهان اجتماعی

چه شباهت هایی میان جهان اجتماعی و بدن موجود زنده وجود دارد؟
 جهان اجتماعی مانند یک موجود زنده، اعضای مختلفی دارد و این اعضا در ارتباط با هم، از نوعی نظم برخوردارند. نظم از ویژگی های مهم جهان اجتماعی است.

سوال ← به نظر شما چه تفاوت هایی میان بدن موجود زنده و جهان اجتماعی وجود دارد؟

جواب ← [عضویت اعضا در بدن موجودات زنده و نظم آنها تکوینی است؛ یعنی بر اساس آگاهی و اراده اعضا

به وجود نمی آید و به همین دلیل با اراده اعضا تغییر نمی کند؛ ولی عضویت در جهان اجتماعی و نظم میان اعضای آن، با اراده و آگاهی انسان ها تعریف می شود و با قرارداد آنها به وجود می آید.]

جهان اجتماعی بیشتر شبیه بازی گروهی است چگونگی آن را توضیح دهید

[جهان اجتماعی بیشتر شبیه یک بازی گروهی است. در بازی گروهی مثل فوتبال، افراد مختلفی عضوند که عضویت و نقش هر کدام توسط همه اعضا تعریف یا پذیرفته می شود. در زمین فوتبال بازیکنان، داوران و تماشاگران آگاهی های مشترکی دارند. آنها قواعد بازی را می دانند؛ از عضویت یکدیگر اطلاع دارند؛ وظایف و انتظارات یکدیگر را می شناسند و آنها را می پذیرند.]
 آیا بدون این آگاهی های مشترک، بازی فوتبال ممکن می شود؟ **خیر**

چند نمونه از اعضای جهان اجتماعی را نام ببرید

کارگران، کشاورزان، دانش آموزان، معلمان، ... و نهادهایی چون آموزش و پرورش، خانواده و ...
 اعضای جهان اجتماعی هستند. این اعضا، تنها هنگامی که عضویت جهان اجتماعی را پذیرفتند، به آن راه می یابند و نقشی را به عهده می گیرند و متناسب با نقش خود، از حقوق و تکالیفی برخوردار می شوند که خود و دیگران از این عضویت و حقوق و تکالیف آن آگاهی دارند.
 جهان اجتماعی و نظم آن اعتباری است یعنی چه؟ چرا فرهنگ را آگاهی و شناخت مشترک می نامند؟ دی 95
 بنابراین جهان اجتماعی و نظم آن، تکوینی نیست، بلکه اعتباری است؛ یعنی با آگاهی و اراده انسان ها شکل می گیرد. علاوه بر این، آگاهی و شناختی که جهان اجتماعی براساس آن شکل می گیرد، آگاهی فردی و خصوصی نیست؛ بلکه نوعی آگاهی مشترک و عمومی است.

جا خالی

از کتاب مطالعات اجتماعی سال گذشته به یاد دارید که به این مجموعه آگاهی های مشترک

تعریف فرهنگ

«فرهنگ» می گویند.

بخوانیم و بدانیم

فرهنگ را تعریف کنید. دی 97 دی 98

فرهنگ شیوه زندگی گروهی از انسان ها است که سالیان متمادی با یکدیگر زندگی می کنند.

چند نمونه از مضامین فرهنگ را نام ببرید
 برای مثال نوع خوراکی ها، پوشش ها، گویش ها، آداب و رسوم تولد، عروسی و عزاداری، شیوه های

گذران اوقات فراغت، شیوه های یاددهی - یادگیری، باورها و ارزش های اخلاقی، نگرش به عالم و

آدم و ... از این جمله اند. آن بخش از فرهنگ که همه اعضای یک جهان اجتماعی در آن اشتراک

دارند «فرهنگ عمومی» و بخش هایی که مربوط به یک قوم، قشر، صنف یا گروه است «خرده

فرهنگ» نامیده می شود. خرده فرهنگ هایی که درون یک فرهنگ عمومی قرار دارند، اغلب

با فرهنگ عمومی سازگارند. به خرده فرهنگ های سازگار با فرهنگ عمومی «خرده فرهنگ

موافق» می گویند. در مواردی ممکن است عقاید، ارزش ها، هنجارها و مهارت های پذیرفته

شده در یک خرده فرهنگ، ناسازگار و مخالف با فرهنگ عمومی باشد. در این صورت، این

خرده فرهنگ را ضد فرهنگ می نامند. خرده فرهنگ تبهکاران و سارقان و ... ضد فرهنگ است. خرداد 98

خرداد 97

خرداد 99

تفاوت فرهنگ عمومی و خرده فرهنگ را بنویسید. خرداد 98

تاکنون یکی از تفاوت های مهم جهان اجتماعی و بدن موجود زنده، آشکار شد. آیا می توانید تفاوت دیگری را بیان کنید؟

موجودات زنده طول عمر معینی دارند. آنها از طریق زاد و ولد، زندگی خود را در طول زمان تداوم می بخشند. ویژگی های آنها مانند رنگ، جنس، قد و ... از طریق وراثت (فرایند به ارث رسیدن خصوصیات از والدین به فرزندان)، از نسلی به نسل دیگر منتقل می شوند.

به نظر شما جهان اجتماعی چگونه طی نسل ها تداوم می یابد؟ از طریق تعلیم و تربیت

دانلود جزوه
 نمونه سوال
 گام به گام

dourkhiz.com

■ آگاهی‌های مشترک و تداوم آنها

جهان اجتماعی چگونه تداوم می‌یابد؟

جهان اجتماعی با انتقال فرهنگ خود به نسل‌های بعد تداوم می‌یابد. فرهنگ از طریق وراثت از نسلی به نسل دیگر منتقل نمی‌شود. به نظر شما فرهنگ با چه روشی از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد؟

جهان اجتماعی چه زمانی فرو می‌ریزد یا دگرگون می‌شود؟

هرگاه یک نسل نتواند فرهنگ خود را حفظ کند یا نتواند آن را به نسل بعد منتقل سازد، جهان اجتماعی آن فرو می‌ریزد یا دگرگون شده و به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می‌شود.

گفت‌وگو کنید

چه بخشی از فرهنگ توسط خانواده و کدام بخش آن توسط مدرسه انتقال می‌یابد؟
 نمونه‌هایی را بیان کنید. **بخش‌های غیر رسمی فرهنگ توسط خانواده و بخش‌های رسمی توسط مدرسه انتقال می‌یابد**

گستره جهان اجتماعی کجاست؟

به نظر شما کدام یک از پدیده‌های زیر، درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرند؟ خانواده، ستارگان، احترام به قانون، فلزات، دولت، زلزله، عدالت، مدرسه، صلح، امنیت، کارخانه، رودخانه، خیابان، بیابان، خویشاوندان، حزب، کارمند، مسجد، آب و اتوبوس.

برای پاسخ به این پرسش، جدول صفحه بعد را تکمیل کنید. پدیده‌هایی را که مطمئن هستید درون جهان اجتماعی قرار دارند، در ستون اول و مواردی را که یقین دارید بیرون از جهان اجتماعی هستند، در ستون دوم بنویسید. مواردی را که درباره آنها شک دارید و نمی‌دانید درون جهان اجتماعی یا بیرون آن قرار می‌گیرند در ستون سوم درج کنید.

با انجام این تمرین، یاد خواهیم گرفت که تمام پدیده‌ها چه اعتباری و چه طبیعی و چه ماوراء طبیعی بخاطر تاثیری که در زندگی ما دارند در گستره‌ی جهان اجتماعی قرار می‌گیرند

؟	بیرون جهان اجتماعی	درون جهان اجتماعی
زلزله	ستارگان	خانواده
	فلزات	احترام به قانون
	بیابان	دولت عدالت مدرسه
		صلح امنیت

به چپ‌نش کتاب‌های یک کتابخانه فکر کنید. کتاب‌ها براساس معیار خاصی دسته‌بندی (طبقه‌بندی) می‌شوند. انسان‌ها برای رهایی از سردرگمی و ایجاد نظم، به دسته‌بندی رو می‌آورند. دسته‌بندی نیز به معیار و قاعده نیاز دارد. پر کردن جدول بالا نوعی دسته‌بندی بود. قاعده و معیار شما برای این دسته‌بندی چه بود؟
آیا برای تشخیص پدیده‌هایی که به جهان اجتماعی تعلق دارند، معیار و قاعده خاصی وجود دارد؟ هر چیزی که با زندگی اجتماعی انسان ارتباط داشته باشد درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرد - چیزهایی که نقش تاثیر گذار بر کنش انسان‌ها داشته باشند درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرند

■ اولین تصویر واقعی از سیاه‌چاله‌ای واقع در مرکز کهکشان M87 که مقدمه‌ای برای کشف شگفتی‌های جدید درباره‌ی کیهان خواهد بود.

با اطمینان کامل می‌توانید بگویید که پدیده‌های اجتماعی به جهان اجتماعی تعلق دارند؛ احترام به قانون یک کنش اجتماعی است. خانواده، امنیت، صلح و... حاصل کنش‌های اجتماعی انسان‌ها هستند.

اما پدیده‌های طبیعی نیز می‌توانند به جهان اجتماعی راه یابند. آیا می‌دانید چگونه؟

جهان اجتماعی

جهان طبیعی

زلزله یا خشکسالی با اینکه پدیده‌های طبیعی اند چگونه وارد جهان اجتماعی می‌شوند؟
 زلزله یا خشکسالی با اینکه پدیده‌های طبیعی اند، تأثیرات تعیین‌کننده‌ای در کنش‌های اجتماعی انسان‌ها دارند. انسان‌ها برای مقابله با زلزله و خشکسالی، قواعد خاصی وضع می‌کنند و کنش‌های مناسبی انجام می‌دهند؛ آنها خانه‌های خود را به گونه‌ای می‌سازند که در برابر زلزله مقاوم باشد، انبارها و سیلوهایی را بنا می‌کنند تا با خشکسالی مقابله کنند. در مناطقی که آب و هوای خشک دارد، راه‌هایی برای رسیدن به ذخایر زیرزمینی آب ابداع می‌کنند و کشاورزی متناسب با همان آب‌وهوا را بر می‌گزینند. پس زلزله و خشکسالی به واسطه ارتباطی که با زندگی انسان پیدا می‌کنند، وارد جهان اجتماعی می‌شوند.

آیا می‌دانید شناخت فلزات و ستارگان چگونه می‌تواند بر زندگی انسان تأثیر بگذارد؟
 انسان‌ها با شناخت ستارگان توانستند راه‌ها را در بیابان و دریاها پیدا کنند و باعث افزایش سفر و مهاجرت گردید.
 آلودگی طبیعی و محیط‌زیست، نتیجه کارهای شتاب‌زده و نابخردانه انسان‌هاست. آیا همین آلودگی به نوبه خود، زندگی اجتماعی انسان را متأثر نمی‌سازد؟
 انسان‌ها برای مبارزه با آلودگی، انجمن‌هایی تشکیل می‌دهند - فیلم می‌سازند- شروع به تحقیق می‌کنند و غیره

جهان اجتماعی

جهان طبیعی

اقدامات شتاب‌زده انسان در مواجهه با طبیعت

قنات. ابتکار ایرانیان

دانستید ورود پدیده‌های طبیعی به جهان اجتماعی باعث گسترش آن می‌شود؛ ولی جهان اجتماعی می‌تواند از این هم گسترده‌تر شود. آیا می‌دانید چگونه؟
 شناخت خداوند و فرشتگان چه تأثیری در زندگی اجتماعی انسان می‌گذارد؟
 شناخت خداوند، فرشتگان و جهان ماوراءطبیعی، آرمان‌ها و ارزش‌های زندگی آدمیان را تغییر می‌دهد و کنش‌های اجتماعی آنان را دگرگون می‌سازد.

جهان اجتماعی

جهان ماوراءطبیعی

سنت ها و قوانین الهی با انسان های شاکر و ناسپاس و جوامع عادل و ظالم چگونه برخورد می کند؟

سنت ها و قوانین الهی نیز با انسان های شاکر و ناسپاس و جوامع عادل و ظالم، یکسان عمل نمی کند

و درهای آسمان را بر عدالت پیشگان می گشاید و ستم پیشگان را در قهر و انتقام الهی فرو می گذارد.

موجوداتی که بیرون از جهان اجتماعی قرار دارند چگونه در گستره جهان اجتماعی قرار می گیرند؟

بنابراین هریک از موجوداتی که بیرون جهان اجتماعی قرار دارند؛ یعنی موجودات طبیعی و

ماوراءطبیعی به واسطه ارتباطی که با زندگی اجتماعی انسان پیدا می کنند، در گستره جهان

اجتماعی قرار می گیرند.

بخوانیم و بدانیم

شنیده اید که جهان هر فرد، به اندازه وسعت فکر اوست. گستره جهان اجتماعی نیز، به اندازه

دانش و آگاهی آن است. مرزهای جهان اجتماعی همان مرزهای دانش آن است. هرچه جهان

اجتماعی شناخت صحیح بیشتری از پدیده های اجتماعی، طبیعی و ماوراءطبیعی داشته باشد

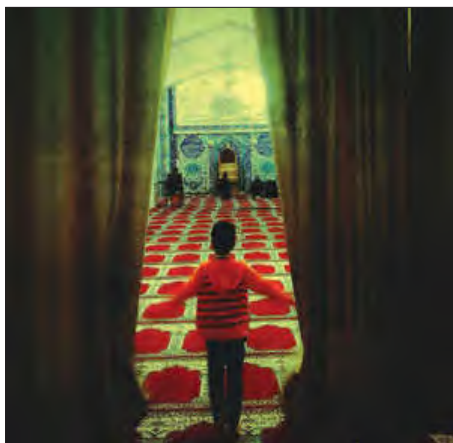
و اعضای آن براساس این شناخت های صحیح زندگی کنند، زندگی اجتماعی بشر در مسیر

خوشبختی و سعادت بیشتری قرار می گیرد. به نظر شما آیا روش شناخت پدیده های اعتباری

و پدیده های تکوینی (طبیعی و ماوراءطبیعی) یکسان است؟ آیا درست است که روش مناسب

شناخت یک نوع از پدیده ها (مثلاً روش حسی مناسب پدیده های طبیعی است) را به انواع

دیگر پدیده ها تعمیم و تسری دهیم؟

■ ورود پدیده های طبیعی و ماوراءطبیعی به جهان اجتماعی

نمونه بیاورید

جهان اجتماعی شامل دو دسته پدیده زیر است. برای هر دسته، پنج مثال بیاورید.

«پدیده های اعتباری»	«پدیده های اعتباری»
پدیده هایی که انسان آنها را ایجاد نمی کند ولی به واسطه ارتباطی که با زندگی انسان دارند به جهان اجتماعی راه می یابند.	کنش ها و پیامدهای آنها
دربا، شیطان، فرشته، ...	خانواده، ترافیک، ...

مهم

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

۲۳

اعتباری ← مثال: خانواده - ترافیک

طبیعی ← مثال: دریا

ماوراءطبیعی ← مثال: فرشته - شیطان

انواع پدیده

تکوینی

خلاصه کنید

- جهان اجتماعی چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با موجود زنده دارد.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مفاهیم اساسی

جهان اجتماعی،

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

درس چهارم اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی (تشریح جهان اجتماعی)

جهان اجتماعی از چه اجزایی تشکیل شده است؟

در درس گذشته با کمک مقایسه، تصویری از جهان اجتماعی به دست آوردیم. می‌خواهیم با همین روش و به تدریج، تصویری را که از جهان اجتماعی داریم، کامل‌تر کنیم. **علم تشریح یا کالبدشکافی چگونه دانشی است؟** در پزشکی، دانشی به نام تشریح یا کالبدشناسی وجود دارد که اجزای بدن انسان و محل قرار گرفتن آنها را شناسایی می‌کند. درباره آن، چه می‌دانید؟ آیا می‌توان همانند یک کالبدشناس، اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی را شناخت؟

علم تشریح از شناسایی اعضای بدن و چگونگی ترکیب آنها، چه اهدافی دارد؟ درباره تشریح آورده‌اند؛ دانشی است که درباره اعضای بدن انسان و چگونگی ترکیب آنها بحث می‌کند و اهدافی چند دارد؛ از جمله معرفت به کمال صنع الهی^۱ و دست یافتن به علل امراض و درمان آنها. **تشریح، اساس علم پزشکی است، از این رو گفته‌اند: طبیب بی بهره از تشریح، به ندانستن علم طب شهره است!** شما فکر می‌کنید تشریح جهان اجتماعی چگونه صورت می‌گیرد؟ اجزای آن کدام‌اند و شناسایی آنها چه فایده‌ای دارد؟

۱- به این معنا که در مجموعه آفرینش و مخلوقات خداوند هماهنگی شگفت‌آوری وجود دارد و هیچ خلل و ناهماهنگی در آن دیده نمی‌شود.

بخوانیم و بدانیم

یکی از استفاده های نادرست از مقایسه چیست؟

در دروس گذشته بارها جهان اجتماعی و موجود زنده را با هم مقایسه کردیم و در درس های آینده نیز از این روش برای شناخت بهتر جهان اجتماعی کمک می گیریم. در این باره لازم است به یک نکته بسیار مهم توجه کنیم که استفاده نادرست از مقایسه، آسیب های جبران ناپذیری دارد. یکی از استفاده های نادرست، این است که صرفاً بر شباهت های پدیده های مورد مقایسه تأکید کنیم و تفاوت های آنها را نادیده بگیریم. حتماً متوجه شده اید که ما در مقایسه جهان اجتماعی و موجود زنده، هم به تفاوت ها و هم به شباهت های آنها توجه داریم. بنابراین باید از این اشتباه حذر کنیم که جهان اجتماعی و موجود زنده را کاملاً یکسان ببینیم؛ در حالی که تفاوت های آنها بسیار عمیق تر است. مثلاً نباید گمان کنیم همان تشریحی که در پزشکی انجام می گیرد، در جهان اجتماعی نیز ممکن است.

■ پدیده های اجتماعی گوناگونی را در یک مراسم عروسی می توان شناسایی کرد.

جهان اجتماعی همانند بدن انسان از اجزای مختلفی تشکیل شده است. دانشمندان، جهان اجتماعی را بر اساس معیارهای مختلف تقسیم بندی و اجزای آن را شناسایی می کنند.

دانشمندان، جهان اجتماعی را بر اساس معیارهای مختلف، تقسیم بندی می کنند آنها را نام ببرید

1 بر اساس اندازه و دامنه

2 بر اساس ابعاد ذهنی و عینی

* پدیده های اجتماعی از لحاظ اندازه و دامنه به چند دسته تقسیم می شوند؟ آنها را توضیح دهید

* دو پدیده اجتماعی خرد نام ببرید

* دو پدیده اجتماعی کلان نام ببرید
● اندازه و دامنه

* پدیده های اجتماعی، اجزای جهان اجتماعی اند و می توان آنها را براساس اندازه و دامنه از یکدیگر تفکیک کرد. به این ترتیب، طیفی در جهان اجتماعی ترسیم می شود که در یک سوی آن، پدیده های اجتماعی خرد (کوچک) مانند کنش های اجتماعی افراد، و در سوی دیگر آن، پدیده های کلان (بزرگ)، مانند فرهنگ و جامعه قرار دارند.

به نظر شما پدیده هایی مانند گروه ها و سازمان ها در کجای این طیف جای می گیرند؟ چرا؟

آیا می توانید پدیده های اجتماعی زیر را روی طیف خرد - کلان قرار دهید؟
کلاس درس، مدرسه، نظام آموزشی

به نظر شما تقسیم بندی پدیده های اجتماعی به خرد و کلان چه فوایدی دارد؟ برای پاسخ به این پرسش، به میزان اثرگذاری خود بر پدیده های اجتماعی خرد و کلان یا اثرپذیری از آنها بیندیشید. مثلاً می توان بیکاری و راه های درمان آن را در سه مورد زیر با یکدیگر مقایسه کرد: **بیکاری در سطح خرد** که خود شایستگی و مهارت لازم را ندارد؛ **بیکاری در سطح میانه** بیکاری افراد یک شهر که نظام توزیع مناسبی از مشاغل در شهر آنها وجود ندارد؛ و **بیکاری افراد زیادی** که به دلیل نبود مشاغل کافی در جامعه بیکارند.

به نظر شما حل کدام یک از مشکلات سه گانه مذکور آسان تر است؟ چرا؟
بیکاری در سطح کلان

■ کنش اجتماعی خرد

■ بورس اوراق بهادار (ایران)

■ بازار ارزهای بین المللی (فارس)

● ابعاد ذهنی و عینی تفاوت پدیده های اجتماعی را از جهت ذهنی و عینی بودن توضیح دهید

قبلاً دانستید [تمامی پدیده های اجتماعی، هویتی معنایی و ذهنی دارند؛ از این رو هیچ یک از اجزای جهان اجتماعی فاقد معنا نیستند؛ اما همه پدیده های اجتماعی، بُعد محسوس و عینی ندارند]. پدیده های اجتماعی را از جهت عینی و محسوس بودن یا ذهنی و نامحسوس بودن نیز می توان در یک طیف قرار داد.

توضیح: عینی یعنی چیزهایی که با چشم دیده می شوند مثلاً ساختمان های مسکونی

توضیح: ذهنی یعنی چیزهایی که خودشان را با چشم نمی بینیم ولی آثارشان دیده می شود

مثلاً عقاید با چشم دیده نمی شوند ولی آثارشان را می توانیم مشاهده کنیم سوال
و یا نظم . خود نظم با چشم دیده نمی شود که ببینیم یک نفر چقدر منظم است ولی آثار آن را می توانیم مشاهده کنیم
دourkhiz.com

خیلی مهم در یک سوی طیف، پدیده‌هایی هستند که بُعد محسوس و مادی قوی تری دارند؛ مانند ساختمان‌های مسکونی و اداری یا کنش‌های بیرونی؛ و در سوی دیگر، پدیده‌هایی قرار می‌گیرند که بُعد معنایی و ذهنی بیشتری دارند؛ مثل عقاید، ارزش‌های اجتماعی و کنش‌های درونی. **خیلی مهم**

عینی ← میانه → ذهنی
سرعت گیر
علامت راهنمایی
قوانین راهنمایی و رانندگی
نظم

شما پدیده‌های اجتماعی زیر را چگونه روی طیف ذهنی - عینی قرار می‌دهید؟

نظم، قوانین راهنمایی و رانندگی، علائم راهنمایی، سرعت‌گیر. **در جهان اجتماعی، بُعد معنایی و ذهنی پدیده‌ها اهمیت بسیاری دارد با یک مثال توضیح دهید**

در جهان اجتماعی بُعد معنایی و ذهنی پدیده‌ها، اهمیت بسیاری دارد. در یکی از بحران‌های اقتصادی که کشورهای صنعتی دچار مشکل شده بودند، بنا به محاسبات اقتصادی می‌بایست نفت را به گران‌ترین قیمت از کشورهای نفت خیز خریداری می‌کردند، ولی جالب است بدانید به ارزان‌ترین قیمت ممکن، نفت مورد نیاز خود را خریدند؛ زیرا در کشورهای نفت خیز، بُعد عینی نفت به عنوان یک سرمایه وجود داشت؛ ولی بُعد ذهنی و معنایی آن مفقود بود و صاحبان آن کشورها از اهمیت نفت و وضعیت کشورهای صنعتی و نیاز ضروری آنها به نفت اطلاع کافی نداشتند. همانند دانش‌آموزی که از استعداد سرشاری برخوردار است؛ ولی خود به آن آگاه نیست و از این استعداد بهره‌چندانی نمی‌برد!

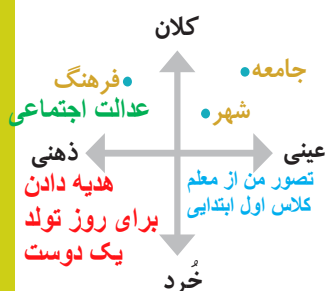

■ مراسم نخل‌گردانی، مراسمی نمادین و سمبلیک که دارای معانی متعالی و ویژه‌ای است.

■ فقر و ثروت هم‌زمان در شهرهایی مثل ریودوژانیرو به روشنی در محیط‌های ساخته شده جلوه‌گر می‌شوند.

هم‌اندیشی کنید

با هم‌اندیشی جایگاه تقریبی پدیده‌های اجتماعی زیر را روی دو طیف خرد - کلان و ذهنی - عینی تعیین کنید:
شهر، هدیه دادن برای روز تولد دوست، تصور من از معلم کلاس اول ابتدایی، عدالت اجتماعی.

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

لایه‌های جهان اجتماعی کدام‌اند؟

آیا همهٔ اعضای یک موجود زنده، اهمیت یکسانی دارند؟ مثلاً آیا قلب، مغز، چشم و دست از اهمیت یکسانی برخوردارند؟ **خیر**

نظر شما دربارهٔ اجزای مختلف جهان اجتماعی چیست؟ آیا همهٔ آنها اهمیت یکسانی دارند؟

در میان اعضای بدن، قلب و مغز به دلیل داشتن نقش اساسی در زنده ماندن موجود زنده، از اهمیت بیشتری نسبت به چشم و دست برخوردارند. به نظر شما کدام یک از پدیده‌های زیر، تأثیر حیاتی و تعیین کننده تری در جهان اجتماعی دارند؟ یادتان باشد اهمیت بیشتر برخی از پدیده‌ها به معنی بی‌اهمیتی سایر پدیده‌ها نیست. خانواده، تعلیم و تربیت، قانون، عدالت اجتماعی، لهجه‌های مختلف زبان، آداب جشن تولد، مُد، جشن فارغ‌التحصیلی.

بخش‌هایی از جهان اجتماعی به آسانی تغییر می‌کنند و تغییر آنها، تحول مهمی در جهان اجتماعی پدید نمی‌آورد. برخی می‌توانند حذف شوند، ولی با حذف آنها جهان اجتماعی تداوم می‌یابد؛ اما بخش‌های دیگر به آسانی تغییر نمی‌کنند و اگر حذف شوند، جهان اجتماعی فرو می‌ریزد.

منظور از لایه‌های سطحی جهان اجتماعی چیست؟

به بخش‌هایی که امکان تغییر بیشتری دارند و نقش حیاتی و اساسی ندارند، «لایه‌های سطحی جهان اجتماعی» و به بخش‌هایی که تأثیر تعیین کننده بر جهان اجتماعی دارند، «لایه‌های عمیق و بنیادین جهان اجتماعی» می‌گویند.

منظور از لایه‌های عمیق و بنیادین جهان اجتماعی چیست؟

لایه های سطحی و عمیق جهان اجتماعی را با هم مقایسه کنید

لایه های عمیق، تأثیرات همه جانبه و فراگیر دارند و کمتر در معرض تغییر قرار می گیرند، اما

لایه های سطحی، هم تأثیرات محدودتری دارند و هم بیشتر در معرض تغییراند.

در سال گذشته با چهار لایه عقاید، ارزش ها، هنجارها و نمادها آشنا شدید. به نظر شما عمیق ترین

و سطحی ترین لایه های جهان اجتماعی کدام اند؟ چرا؟ **لایه های سطحی جهان اجتماعی کدامند؟ توضیح دهید**

می دانید که هیچ جامعه ای بی نیاز از هنجارها و نمادها نیست؛ ولی هنجارها و نمادها بر حسب

شرایط، در زمینه های مختلف قابل تغییراند و تغییر برخی از آنها تا زمانی که به تغییر در لایه های

عمیق منجر نشود، موجب تحول و تغییر بنیادین جهان اجتماعی نمی شود.

لایه های عمیق جهان اجتماعی کدامند؟ توضیح دهید عقاید و ارزش ها عمیق ترین لایه های جهان اجتماعی هستند. عمیق ترین لایه جهان اجتماعی،

عقاید کلانی هستند که بر ارزش های اجتماعی تأثیر می گذارند **1** باور و اعتقاد انسان ها نسبت

به اصل جهان **2** جایگاه انسان در آن **3** تفسیرشان از زندگی و مرگ خود، عمیق ترین پدیده های

عمیق ترین پدیده های اجتماعی کدامند؟

اجتماعی به حساب می آیند.

■ استاد فرشچیان: «هنر نقاشی ایرانی، هنری است که از این فرهنگ و آب و خاک نشئت گرفته است هنری است که توان بیان اندیشه ها و افکار را به نحو احسن دارد.»

جامعه ای که جهان را به زندگی دنیا

محدود می کند و دل به آن می سپارد،

ارزش ها، هنجارها و نمادهای خود را

متناسب با همان شکل می دهد؛ اما

جامعه ای که هستی را فراتر از زندگی

دنیا می بیند، ارزش ها، هنجارها و

نمادهای خود را متناسب با این عقیده

سازمان می دهد.

● نهادها

تاکنون اجزا و لایه های جهان اجتماعی را جداگانه تجزیه و تحلیل کردیم. حال می خواهیم

اجزا و لایه های جهان اجتماعی را در ارتباط با هم بررسی کنیم. وقتی اجزا و لایه های جهان

اجتماعی را در ارتباط با هم در نظر بگیریم، «**نهادهای اجتماعی**» آشکار می شوند.

افراد انسانی بدون آب، غذا، سرپناه، امنیت، رابطه با دیگران، دوستی، احساس رضایت از زندگی،

حقیقت جویی، پرستش و... قادر به ادامه زندگی نیستند. به نظر شما جهان اجتماعی برای بقا

چه نیازهایی دارد؟

برای تأمین نیازهای جهان اجتماعی و افراد، راه های متفاوتی وجود دارد؛ ولی معمولاً در هر

جهان اجتماعی، نوع خاصی از این روش ها، پذیرفته می شود و قابل قبول است. در هر جهان

اجتماعی این کار به کمک **نهادهای اجتماعی** صورت می گیرد.

تأمین نیازهای افراد، در جهان اجتماعی به کمک چه چیزی انجام می گیرد؟

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

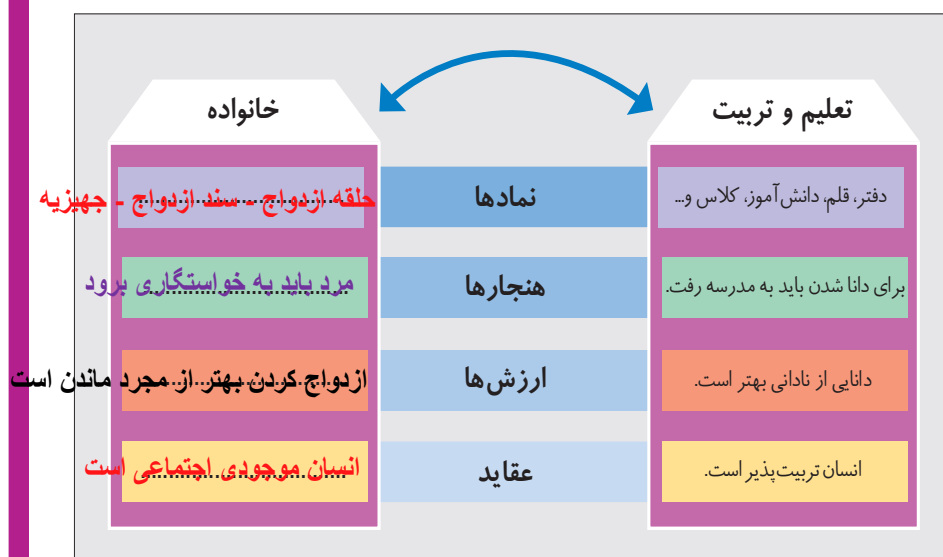
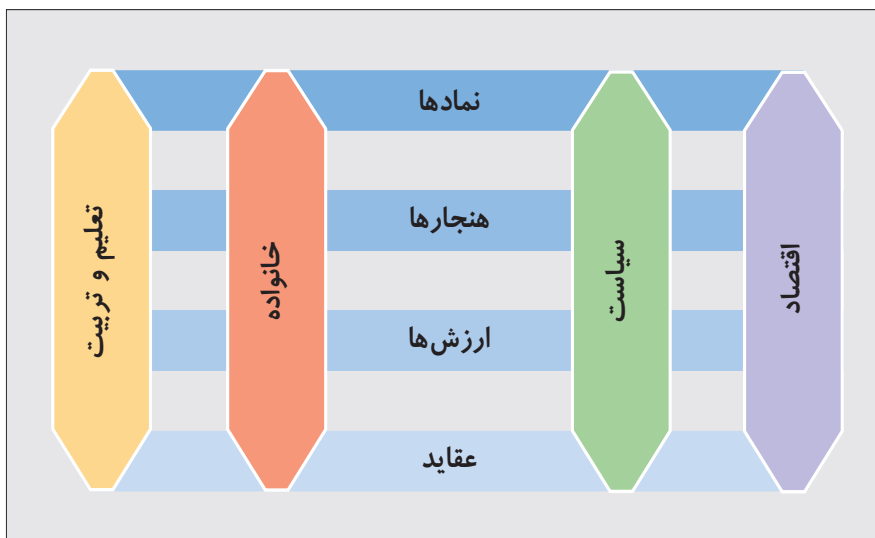
dourkhiz.com

تعریف نهاد های اجتماعی

«نهاد اجتماعی» مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهایی است که برای رفع نیازهای معینی از افراد و جهان اجتماعی اختصاص پیدا می‌کند. هر نهاد اجتماعی شیوه قابل قبول تأمین بعضی از نیازهای افراد را معین می‌سازد و متقابلاً شیوه‌های غیر قابل قبول را طرد می‌کند. مثلاً نهاد اقتصاد، راه درست و مقبول یا کژراهه‌های به دست آوردن ثروت را در جهان اجتماعی تعیین می‌کند. **مهم‌ترین نهادهای اجتماعی کدامند؟** خانواده، تعلیم و تربیت، سیاست و اقتصاد از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی اند. نهادها در تمامی جهان‌های اجتماعی وجود دارند ولی انواع و اشکال متفاوتی دارند. آیا می‌دانید چرا؟ هر جهان اجتماعی دارای عقاید و ارزش‌های متفاوت و به طبع آن، دارای نهادها و هنجارهای متفاوتی است

تفسیر و تکمیل کنید

تمرین کنید

متن زیر را به دقت مطالعه کنید و لایه‌های مختلف جهان اجتماعی اسلام و جهان اجتماعی عرب پیش از اسلام را استخراج کنید.

با ظهور اسلام، ارکان جهان اجتماعی جاهلی، درهم ریخته شد و جهان اجتماعی جدیدی پدید آمد. اسلام زبان مردم را تغییر نداد و بسیاری از مناسبات و روابط اجتماعی را حفظ کرد ولی اموری را تغییر داد که به مرگ جامعه پیشین و تولد جهانی جدید منجر شد. شرک، بت، قبیله، خون، شمشیر، شهوت و پول از معانی و مفاهیم جامعه پیشین بودند. این مفاهیم هم سامان اجتماعی شبه جزیره عربستان را شکل می‌دادند و هم جهان بینی اعراب قبل از اسلام را تعیین و مسیر شناخت آنها را مشخص می‌کردند. بت‌ها که در کانون نگاه مشرکانه جهان اجتماعی جاهلی بودند، هویتی قومی و قبیله‌ای داشتند و هر فرد هویت خود را در ارتباط با قبیله خود می‌شناخت و شأن و جایگاه اجتماعی او به شأن و قدرت قبیله او وابسته بود؛ خدایان متنوع، نمادها و صورت‌های مربوط به قبایل بودند که در خانه خدای گذارده شده بودند. جامعه عرب، جهان را از افق قدرت قبایل مختلف می‌دید و مناسبات و روابط را در حاشیه این قدرت سازمان می‌داد. قانون و مقرراتی فراسوی پیمان‌های قبایل مختلف وجود نداشت و شأن و مرتبه هر فرد و حقوق او به منزلت قبیله او و موقعیت او در قبیله بازمی‌گشت.

در این جهان، علم از برخورد چهره به چهره و زندگی مشترک درون این جهان پدید می‌آمد و در حفظ و استمرار آن دخیل بود و بر این اساس علم انساب برترین علوم بود، زیرا هویت نظام قبیله‌ای را حفظ می‌کرد.

جهان اسلام با مجموعه معنایی شکل می‌گیرد که از وحی الهی بر سینه سترگ رسول خاتم، نازل شد و از آنجا در بستر تاریخ جریان یافت. الله، توحید، تقوی، وحی، عقل، علم، حقیقت، فضیلت، عدالت، قسط، ایمان، کفر و نفاق از مفاهیم محوری این نظام معنایی هستند. این معانی با برخی از مفاهیم جاهلی در ستیز آشکار قرار می‌گیرند و جز به حذف و نابودی آنها راضی نمی‌شوند و به بازخوانی و بازسازی برخی دیگر از مفاهیم جامعه جاهلی می‌پردازند. از دسته اول شرک، بت، ظلم و ربا و از دسته دوم قبیله، عشیره، عهد، پیمان، غضب و شهوت، معانی و مفاهیمی هستند که ابتدا ارتباط آنها با دیگر مفاهیم مرکزی جهان شرک قطع می‌گردد و سپس در حاشیه مفاهیم محوری جهان اسلام به صورت صلۀ رحم، عفت و شجاعت، جهاد و شهادت بازخوانی می‌شوند. قرآن کریم روابط و مناسباتی که بر محور عصیّت قبیله‌ای شکل می‌گرفت به روابطی بر محور اعتقاد به خدای یکتا تبدیل می‌کند و روابط دنیوی را در حاشیه معانی الهی و قدسی به خدمت می‌گیرد و کسانی را که مناسبات قومی و قبیله‌ای را مقدم می‌دارند و باورها و اعتقادات دینی را در خدمت این مناسبات قرار می‌دهند، توبیخ کرده و ظالم و فاسق می‌نامد.

خلاصه کنید

- اجزای جهان اجتماعی را می توان به صورت های مختلف طبقه بندی کرد.

مفاهیم اساسی

نهاد اجتماعی، .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

سایر موجودات زنده در طول تاریخ، طرز زندگی شون فرقی نکرده است چون رفتار آنها ناآگاهانه و از روی غریزه هست

توجه

ولی انسان ها چون دارای آگاهی و معرفت و اراده و اختیار هستند زندگی های متفاوتی بوجود می آورند و در طول تاریخ طرز زندگی شون را پیشرفت می دهند

درس پنجم جهان های اجتماعی (انسان، جهان های اجتماعی متنوعی پدید می آورد) ص ۸

جهان اجتماعی یا جهان های اجتماعی؟ جهان های اجتماعی

نظم و همکاری میان اعضای موجود زنده، یکسان است. آیا همکاری دستگاه تنفس و گردش خون در بدن انسان ها، همیشه و همه جا یکسان نیست؟ همچنین نظم و همکاری حیواناتی که به صورت جمعی زندگی می کنند، طی عصر های متمدنی تغییری نمی کند؛ مثلاً زنبور عسل از هزاران سال قبل تاکنون با نظام واحدی زندگی می کند. آیا زندگی جمعی زنبور های عسل سبلان و اجداد آنها در گذشته و تمامی زنبور های عسل دنیا یکسان نیست؟ به نظر شما جهان اجتماعی انسان ها نیز تنها یک شکل دارد؟ خیر

شیر و آهو دو حیوان متفاوت اند. شیر ها نیز خودشان با یکدیگر تفاوت هایی دارند. تفاوت شیر و آهو در ویژگی های اساسی آنهاست، ولی تفاوت شیر های مختلف با یکدیگر در ویژگی های سطحی آنهاست.

به نظر شما تفاوت میان جهان های اجتماعی، بیشتر مانند تفاوت میان شیر و آهو است یا مانند تفاوت میان شیر های مختلف؟

در کتاب منطق با مفهوم نوع، آشنا شدید. شیر و آهو دو نوع حیوانی هستند. می دانید تفاوت شیر و آهو در ویژگی های ذاتی آنهاست، ولی تفاوت شیر های مختلف، در ویژگی های عرضی آنهاست. آیا انسان ها تنها یک نوع جهان اجتماعی می سازند یا انواعی از جهان های اجتماعی را پدید می آورند؟ چرا؟ انسان ها انواع جهان های اجتماعی را بوجود می آورند

* منظور از تفاوت های ذاتی همان تفاوت های اساسی است

تفاوت های ذاتی = تفاوت های اساسی

* منظور از تفاوت های عرضی همان تفاوت های سطحی است

تفاوت های عرضی = تفاوت های سطحی

۳۴

آیا جهان های اجتماعی یکسان اند یا متفاوت؟ توضیح دهید

● جهان های اجتماعی یکسان اند یا متفاوت؟ **متفاوت**

همه ما در جهان اجتماعی متولد می شویم و پس از ما نیز، جهان اجتماعی همچنان وجود دارد. اگر ما فقط جهانی را ببینیم که در آن متولد شده ایم، شاید گمان کنیم جهان اجتماعی تنها یک شکل دارد. ولی هنگامی که چشم خود را بر جوامع دیگری می گشاییم که هم اینک در دیگر نقاط دنیا وجود دارند؛ یا وقتی به تاریخ گذشته خود رجوع می کنیم و جهان خود را با آنان مقایسه می کنیم، به تنوع جهان های اجتماعی پی می بریم.

بخوانیم و بدانیم

وظیفه مردم شناسی در جهان غرب چه بود؟

وظیفه جامعه شناسان در جهان غرب چه بود؟

در جهان غرب، نوعی تقسیم کار میان جامعه شناسان و مردم شناسان شکل گرفته بود. وظیفه جامعه شناسی، مطالعه جوامع صنعتی و شهری پیشرفته (جوامع غربی) بود و مردم شناسی به مطالعه جوامع ساده و ابتدایی می پرداخت. جامعه شناسان غربی، جوامع ابتدایی را متعلق به گذشته بشر می پنداشتند که در دوران کودکی یعنی مراحل اولیه رشد خود باقی مانده اند (جوامع غیر غربی). وقتی مردم شناسان بنا به وظیفه حرفه ای خود، با فرهنگ های غیر غربی مواجه شدند، به پیچیدگی و عمق آنها و اشتباه جامعه شناسان غربی پی بردند. از این رو، یکی از مهم ترین انتقادات به خودمداری فرهنگ غرب و تصور ساده آن از سایر فرهنگ ها را مردم شناسان مطرح کردند.

1 تنوع آگاهی و معرفت انسان ها

● علت تفاوت و تنوع جهان اجتماعی انسان ها چیست؟

2 تنوع اراده و اختیار انسان ها

دانستید زندگی اجتماعی انسان ها بر خلاف زندگی سایر موجودات زنده، متنوع است و صورت های گوناگون دارد.

بچه لاک پشتی که تازه از تخم خارج می شود، از ساحل به طرف دریا حرکت می کند و بدون راهنمایی بزرگ ترها وارد دریا می شود و به لاک پشت های دیگر می پیوندد، می داند چه چیزی را باید بخورد؛ از چنگ چه حیواناتی باید فرار کند و کدام یک از آنها با او کاری ندارند و... به نظر شما چه نیرویی این جانور کوچک را راهنمایی می کند؟ **غریزه**

آیا انسان در جهان اجتماعی، موجودی منفعل است؟
انسان در قبال فرهنگی که از طریق تربیت به او منتقل می شود، چگونه عمل می کند؟

تفاوت رفتار سایر موجودات زنده با انسان ها در چیست؟
رفتار سایر موجودات زنده، ناآگاهانه یا غریزی است؛ ولی جهان اجتماعی را انسان آگاه و خلاق پدید می آورد. انسان در قبال فرهنگی که از طریق تربیت به او منتقل می شود، صرفاً موجودی منفعل و پذیرنده نیست، بلکه کنشگری فعال و تأثیرگذار است. انسان ها در هر موقعیتی که قرار می گیرند، ابتدا آن موقعیت را برای خود تعریف می کنند و به آن معنا می دهند و سپس در آن موقعیت دست به عمل می زنند. تنوع آگاهی و معرفت انسان ها و همچنین تنوع اراده و اختیار آنها، سبب پیدایش جهان های اجتماعی مختلف می شود.¹

2

گاهی، نوعی جهان اجتماعی شکل می گیرد که مبتنی بر تبعیض نژادی است و گاهی در تقابل با آن، جهان اجتماعی دیگری شکل می گیرد که نژادها، زبان ها و اموری از این دست را عناصر اصلی به شمار نمی آورد. آیا می توانید برای هر کدام از این جهان های اجتماعی نمونه ای بیاورید؟

مثال: اسلام

■ جوانی به علت اعتراض به آپارتاید (جدانژادی) توسط پلیس بازداشت می شود.

● تفاوت های میان جهان های اجتماعی چه نوع تفاوتی است؟

جهان اجتماعی شکل یکسانی ندارد و همواره تغییرات و تفاوت هایی در آن به وجود می آید؛ نسل ها در پی هم می آیند و می روند، شیوه های زندگی تفاوت پیدا می کنند، انقلاب ها رخ می دهند و... آیا با هر کدام از این تفاوت ها، جهان اجتماعی جدیدی به وجود می آید؟ **خیر**، **ایا هر نوع تغییر و تفاوت در جهان اجتماعی، جهان اجتماعی جدیدی را ایجاد می کند؟ مثال بزنید** هر جهان اجتماعی، تغییرات و تفاوت های مختلفی را درون خود می پذیرد. جمعیت یک جامعه کم یا زیاد می شود؛ اقتصاد آن رشد یا افول می کند و زبان و لهجه مردم دگرگون می شود؛ اما جهان اجتماعی هویت خود را حفظ می کند. گاه نیز جمعیت ثابت می ماند، درآمد ملی تغییر نمی کند و زبان متحول نمی شود؛ اما تفاوت های دیگری به وجود می آید که نشان از ظهور جهان اجتماعی جدید دارد. [

۱- گزینه گششی درونی در موجود زنده است که آن را به انجام دادن رفتارهای معینی وا می دارد. به این معنا که موجود زنده از بدو تولد معلومات و مهارت هایی غیر اکتسابی دارد که قابلیت دستکاری و تغییر چندانی ندارند.

تفاوت هایی که مربوط به لایه های سطحی جهان اجتماعی باشد از چه نوع تفاوت هایی است؟
تفاوت هایی که مربوط به لایه های سطحی جهان اجتماعی باشد، از نوع تفاوت هایی است که درون یک جهان اجتماعی واحد رخ می دهد؛ اما تفاوت هایی که مربوط به لایه های عمیق جهان اجتماعی و عناصر محوری باشد، آن را به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می کند.

تفاوت هایی که به ارزش های کلان، آرمان ها و اعتقادات اصلی بازگردد، از نوع تفاوت های میان جهان های اجتماعی مختلف است و تفاوت هایی که به حوزه نمادها و هنجارها باز می گردد، از نوع تفاوت میان جهان های اجتماعی مختلف نیست؛ بلکه از نوع تفاوت هایی است که درون یک جهان اجتماعی پذیرفته می شود.

تفاوت هایی که به ارزش های کلان، آرمان ها و اعتقادات اصلی بر می گردد از چه نوع تفاوت هایی می باشد؟

تفاوت هایی که به حوزه نمادها و هنجارها مربوط می شود، از چه نوع تفاوت هایی می باشد؟

تحلیل کنید

اعتقادات و ارزش های بنیادی عربستان قبل از ظهور اسلام چه بود؟
● شرک و بت پرستی و نگاه نژادی و قبیله ای، از اعتقادات و ارزش های بنیادی جهان اجتماعی شبه جزیره عربستان بود. اعتقادات و ارزش های جهان اسلام چیست؟
● توحید و یکتا پرستی و خلافت و کرامت انسان، از اعتقادات و ارزش های جهان اجتماعی اسلام است.
با ظهور اسلام عقاید و ارزش های بنیادی جامعه جاهلی نابود شد و لایه های سطحی آن در خدمت اسلام قرار گرفت. بدین ترتیب زبان عربی حامل کلام و بیان الهی شد.
تفاوت های جهان اجتماعی اسلام و جهان اجتماعی شبه جزیره عربستان جزو کدام دسته از تفاوت هاست؟ تفاوت میان جهان های اجتماعی تفاوت های ذاتی و اساسی

آیا جهان های اجتماعی، تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) یکسانی دارند؟

آشکار شد که جهان های اجتماعی بر اساس عقاید و ارزش های کلان خود، متنوع اند. ولی این پرسش مطرح است که آیا جهان های اجتماعی در مسیر رشد و تحول خود نیز راه های متفاوتی را در پیش می گیرند یا همه آنها ناگزیر از پیمودن مسیر واحدی هستند؟
راه های متفاوتی را در پیش می گیرند

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

اروپایی‌ها یک ضرب‌المثل قدیمی دارند که «همهٔ راه‌ها به رُم ختم می‌شوند». این تنها یک ضرب‌المثل است ولی عده‌ای باورشان این است که زندگی اجتماعی بشر یک مسیر را طی می‌کند. آیا به راستی جهان‌های اجتماعی مسیر رشد بگانه‌ای دارند با راه‌های متفاوتی را می‌پیمایند؟ آیا جهان‌های اجتماعی، تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) یکسانی دارند؟ **خیر راه‌های متفاوتی را می‌پیمایند**

■ از نگاره‌های هندسی عظیم‌الجثه و باستانی تمدن نازکا در پرو که صرفاً از فاصله سیزده هزارپایی قابل شناسایی است. آنان به چه دانشی دست یافته بودند که توانستند آثاری این چنین خلق کنند؟!

- عده‌ای از جامعه‌شناسان، نگاه خطی به سرنوشت و مسیر جوامع دارند آن را توضیح دهید**
- 1 عده‌ای از جامعه‌شناسان^۱ معتقدند همهٔ جهان‌های اجتماعی شبیه یکدیگرند و بر همین اساس
  - 2 مسیر یکسانی را نیز طی می‌کنند؛ یعنی³ همهٔ آنها شبیه یک نوع موجود زنده‌اند و تفاوتشان همانند⁴ تفاوتی است که آن موجود زنده در مراحل مختلف رشد خود از دوران کودکی تا مراحل بزرگ‌سالی پیدا می‌کند. این عده، نگاه خطی به تاریخ بشر دارند. در این دیدگاه⁵ همه جوامع در یک خط قرار می‌گیرند؛⁶ بعضی از آنها در این مسیر واحد، پیشرفته‌ترند و بعضی در مقایسه با جوامع پیشرفته، عقب مانده‌اند⁷ و جوامعی که به لحاظ تاریخی عقب مانده‌اند، باید جوامع پیشرفته را الگوی حرکت خود قرار دهند.

این شکل مربوط به نظر کسانی است که نگاه خطی به تاریخ دارند و معتقدند فقط یک راه برای پیشرفت وجود دارد و همه‌ی جوامع مجبورند برای رسیدن به پیشرفت، جوامع پیشرفته را الگوی خود قرار دهند و اصلاً نمی‌توانند مسیر دیگری را طی کنند

■ «جهان‌های اجتماعی در طول هم»

■ «جهان‌های اجتماعی در عرض هم»

این شکل مربوط به نظر کسانی است که معتقدند هر فرهنگ و جامعه‌ای ارزش‌ها و عقاید مخصوص به خودش را دارد و برای پیشرفت لازم نیست از دیگران تقلید کند و می‌تواند بعضی چیزها از دیگر کشورها یاد بگیرد ولی روشن مخصوص به خود را برای پیشرفت طی کند

۱- آگوست کنت، اسپنسر، دورکیم و مارکس از این جمله‌اند. دورکیم حرکت جوامع بشری را به دو مقطع تقسیم می‌کند. جوامع مقطع نخست را «جوامع مکانیکی» و جوامع مقطع دوم را «جوامع ارگانیکی» می‌نامد. در «جوامع مکانیکی» تقسیم کار اجتماعی شکل نگرفته است یا در حد ساده و ابتدایی است مانند تقسیم کار سنی و جنسی، ولی در «جوامع ارگانیکی» تقسیم کار گسترده وجود دارد.

عده ای از جامعه شناسان، دیدگاه عرضی در مورد سرنوشت و مسیر جوامع دارند آن را توضیح دهید
عده ای از اندیشمندان اجتماعی معتقدند که جهان های اجتماعی متنوع اند، این دیدگاه را توضیح دهید

- 1 در مقابل، عده دیگری از اندیشمندان اجتماعی معتقدند جهان های اجتماعی متنوع اند. هر
- 2 جهان اجتماعی، فرهنگ و تمدن مناسب خود را به وجود می آورد³ فرهنگ ها و تمدن ها نیز براساس آرمان ها و ارزش های خود، تحولاتی را دنبال می کنند⁴ مسیرهای مختلفی را می پیمایند⁵ برخی فرهنگ ها و تمدن ها، زمانی طولانی دوام می آورند⁶ بعضی دیگر پس از مدتی از بین می روند. مردم شناسان بر همین اساس از جهان های اجتماعی متفاوت همچون غرب، اسلام، چین و هند یاد می کنند.
- 7 در این دیدگاه، جهان های اجتماعی مختلف با روابط متقابلی که دارند⁸ می توانند از تجربیات یکدیگر استفاده کنند⁹ اما هیچ یک از آنها با حفظ هویت خود نمی تواند مسیر دیگری را ادامه دهد. جهان اجتماعی زنده و سالم، چگونه با جهان اطراف خود، ارتباط برقرار می کند؟ مطابق جهان اجتماعی زنده و سالم، فعالانه با جهان اطراف خود ارتباط برقرار می کند. مطابق با نیاز خود، از دستاوردهای جهان های اجتماعی دیگر بهره می برد. در صورتی که لازم باشد، تغییراتی در آنها به وجود می آورد و سپس از آنها استفاده می کند.

تفسیر کنید

اگرچه انسان امروزی براساس تجربیات واقعی، استعمار را به معنی استثمار (بهره کشی به ناحق از دیگران و دسترنج آنها) درمی یابد؛ ولی در سده های پیشین، نظریه استعمار به معنای طلب آبادانی برای جوامع عقب مانده بود. درباره نظریه استعمار، تحقیق کنید. این نظریه محصول کدام یک از دیدگاه های بالا بود؟ نظریه استعمار را براساس آن دیدگاه، تفسیر کنید.

درس ششم پیامدهای جهان اجتماعی (درهایی که جهان اجتماعی به روی ما می‌گشاید و درهایی که می‌بندد)

آیا جهان اجتماعی صرفاً تابع خواست و ارادهٔ افراد است؟
افراد انسانی چگونه در ساختن جهان اجتماعی و تداوم آن مشارکت می‌کنند؟
 در درس‌های گذشته بیان شد که افراد انسانی با آگاهی و ارادهٔ خود به کنش اجتماعی می‌پردازند و با همین کنش‌ها در ساختن جهان اجتماعی و تداوم آن مشارکت می‌کنند. آیا این بدان معناست که ما همواره می‌توانیم هرگونه بخواهیم جهان اجتماعی را بسازیم یا تغییر دهیم؟ یا اینکه جهان اجتماعی پیامدهایی دارد که بر اراده و فعالیت‌های ما تأثیر می‌گذارد؟

شاه انوشیروان به موسم دی / رفت بیرون ز شهر بهر شکار / در سر راه دید مزرعه‌ای / که در آن بود مردم بسیار / اندر آن دشت پیرمردی دید / که گذشته است عمر او ز نود / دانه جوز در زمین می‌کاشت / که به فصل بهار سبز شود / گفت کسری به پیرمرد حریص / که چرا حرص می‌زنی چندین؟ / پای‌های تو بر لب گور است / تو کنون جوز می‌کنی به زمین / مرد دهقان به شاه کسری گفت / مردم از کاشتن زیان نبرند / دگران کاشتند و ما خوردیم / ما بکاریم و دیگران بخورند

منظور از " سهم مردگان در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از سهم زندگان است " یعنی چه؟ ملک‌الشعرا بهار یکی از جامعه‌شناسان به پرسش بالا این‌گونه پاسخ می‌دهد که سهم مردگان در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از سهم زندگان است؛ یعنی سهم پیشینیان ما در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از ماست. همچنان که سهم ما در ساختن جهان آیندگان بیش از آنهاست. شما چه فکر می‌کنید؟

کلاس درس خود را در نظر بگیرید و سهم خودتان، معاصران و پیشینیان را در شکل‌گیری آن، شناسایی کنید. سهم کدام یک قابل انکار است؟
 کلاس مجموعه‌ای از بخش‌های فیزیکی و انسانی و فکری است

ساختمان و فضا و مکان مدرسه مربوط به گذشتگان و معاصران است

تمام دانش و علمی که در کتابهای درسی می‌خوانیم حاصل تلاش گذشتگان است و معاصران نیز علمی به آن افزوده اند
 فرهنگ علم آموزی و مدرسه رفتن نیز، یک روزه اختراع نشده و حاصل تلاش گذشتگان است

بخوانیم و بدانیم

زندگی اجتماعی به منزله گفت و گو تصور کنید وارد یک اتاق پذیرایی می شوید. دیر رسیده اید. وقتی که وارد می شوید، دیگران پیش از شما آمده اند و درگیر بحثی داغ هستند که نمی توانند آن را حتی برای چند لحظه متوقف کنند و به شما بگویند که موضوع چیست. بحث، پیش از آنکه هر یک از افراد به آنجا رسیده باشند، شروع شده است و بنابراین هیچ یک از حاضران واجد شرایط لازم نیست که بتواند به شما بگوید این بحث از چه مرحله گذشته است. مدتی می نشینید و گوش می دهید بعد به این نتیجه می رسید که متوجه موضوع بحث شده اید. آنگاه شما هم وارد بحث می شوید و نظر خودتان را می گوید. کسی به شما پاسخ می دهد؛ شما هم پاسخ او را می دهید. کسی دیگر به دفاع از شما برمی خیزد و یکی دیگر به صف طرف مقابل شما می پیوندد... به هر صورت بحث بیان ناپذیر است. دیر وقت می شود و شما باید بروید، اما بحث و گفت و گو همچنان ادامه دارد.

آیا جهان اجتماعی فقط وابسته به خواست و اراده ماست و ما هر گونه که بخواهیم می توانیم آن را بسازیم و تغییر بدهیم؟

(جهان اجتماعی با آگاهی و اراده افراد انسانی پدید می آید. ولی این پدیده، پس از آنکه با کنش انسان تحقق پیدا کرد، پیامدها و الزامهایی را به دنبال می آورد که وابسته به قرارداد و اراده تک تک افراد نیست. این پیامدها خود، موقعیت جدیدی (فرصت ها و محدودیت ها) را برای کنش ها و انتخاب های بعدی ما فراهم می آورد.)

قبلاً از تفاوت کنش انسان ها و فعالیت حیوانات سخن گفتیم. یکی از تفاوت های ما و حیوانات، در خانه سازی آشکار می شود. حیوانات هم مثل ما انسان ها که به خانه و سرپناه نیاز داریم، به لانه و سرپناه احتیاج دارند. بیشتر حیوانات خانه می سازند. خانه حیوانات ممکن است در مکان، شکل، مصالح، استحکام و... با خانه انسان ها تفاوت هایی داشته باشد. ولی مهم ترین

مهم ترین تفاوت خانه سازی انسان و حیوان در چیست؟ تفاوت خانه سازی انسان و حیوان در این است که انسان پس از ساختن خانه اش ناچار می شود

متناسب با شرایط خانه، در خود و شیوه زندگی اش تغییر ایجاد کند. به همین دلیل شیوه زندگی انسان کوچ نشین، یک جانشین و شهرنشین متفاوت می شود.

■ فرصت ها و محدودیت ها

مَنْفَعِل = بی اراده و بدون اختیار

جهان اجتماعی را می توان همچون خانه‌ای در نظر گرفت که انسان می سازد؛ ولی این خانه پس از ساخته شدن، الزام‌ها و پیامدهایی برای انسان پدید می آورد که رفتار و زندگی او را متأثر می سازد. ما انسان‌ها در جهانی دیده می‌کشاییم که توسط گذشتگان ما پدید آمده است؛ جهانی که باورها، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهای آن شکل گرفته‌اند و به فعالیت اجتماعی ما شکل می‌دهند؛ اما هر **آیا ما در مقابل جهان اجتماعی که توسط گذشتگان پدید آمده است صرفاً کنش‌گری منفعل هستیم؟** یک از ما در برابر نتایج کنش گذشتگان صرفاً کنش‌گری منفعل و مجبور نیستیم بلکه می‌توانیم یا در جهت تداوم، گسترش و پیشرفت این جهان حرکت کنیم یا در مسیر حرکت به سوی جهان اجتماعی جدیدی گام برداریم. ساختن جهان اجتماعی جدید، نیازمند پیدایش و گسترش آگاهی و اراده‌ای نوین است و ممکن است جهان موجود از بسط آن جلوگیری کند.

هر جهان اجتماعی تا زمانی که از طریق مشارکت اجتماعی افراد پابرجاست، پیامدهای آن نیز باقی است. با تغییر جهان اجتماعی موجود، و در پی آن، برداشته شدن الزام‌هایش، جهان اجتماعی جدیدی شکل می‌گیرد و الزام‌های دیگری به دنبال می‌آورد که بر فعالیت اجتماعی اعضای آن تأثیر می‌گذارد.

هر جهان اجتماعی تا چه زمانی می‌تواند پا بر جا بماند؟
و یا آیا با تغییر جهان اجتماعی، پیامدها و الزامات آن هم تغییر می‌کند؟

تحلیل کنید

برابر مقررات، همراه داشتن جزوه و کتاب درسی در جلسه امتحان ممنوع است. فرصت‌ها و محدودیت‌های این ممنوعیت را تحلیل کنید.

پیامدهای جهان اجتماعی فرصت‌اند یا محدودیت؟

برخی گمان می‌کنند پیامدهای جهان اجتماعی محدودکننده افراد است و برخی دیگر معتقدند که فرصت‌های جدیدی برای انسان پدید می‌آورد. شما در این باره چه فکر می‌کنید؟

هر خانه‌ای نقشه‌ای دارد که یک معمار، آن را در قالب در و دیوار بنا می‌کند. بدون این اجزاء، هیچ نقشه‌ای بر روی زمین تبدیل به خانه واقعی نمی‌شود. آیا یک خانه می‌تواند تنها از در، یا تنها از دیوار ساخته شده باشد؟ اگر صرفاً از دیوار ساخته شده باشد، ورود و خروج به آن غیرممکن می‌شود و اگر هم‌ه‌اش در و پنجره باشد، امنیت و آرامش اهل خانه را تأمین نمی‌کند. اگر درها و دیوارها را فرصت‌ها و محدودیت‌های خانه فرض کنیم، **هیچ خانه‌ای بدون این فرصت‌ها و محدودیت‌ها ممکن نمی‌شود. جهان اجتماعی نیز در قالب فرصت‌ها و محدودیت‌ها (یا همان بایدها و نبایدها) تحقق می‌یابد.** منظور از فرصت‌ها و محدودیت‌های جهان اجتماعی چیست؟

■ فرصت‌ها و محدودیت‌های بزرگراه‌ها

قوانین راهنمایی و رانندگی چه فرصت‌ها و چه محدودیت‌هایی برای ما ایجاد می‌کند؟

قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی را در نظر بگیرید. این قواعد را انسان‌ها وضع می‌کنند.

محدودیت ← اجرای این مقررات برای رانندگان و عابران محدودیت‌هایی پدید می‌آورد. آیا می‌توانید بعضی از این محدودیت‌ها را نام ببرید؟ به نظر شما اگر مقررات راهنمایی و رانندگی برداشته شود چه اتفاقی می‌افتد؟ آیا در آن صورت رانندگان و عابران می‌توانند با ایمنی تردد کنند؟

بنابراین، مقررات راهنمایی و رانندگی با آنکه محدودیت‌هایی به وجود می‌آورند، عمل کردن

به آنها، **فرصت رفت و آمد ایمن و سریع را نیز به دنبال دارد.**

فرصت‌ها و محدودیت‌های زبانی که مردم یک جامعه با آن صحبت می‌کنند چیست؟ دی 99
به زبانی که مردم یک جامعه با آن صحبت می‌کنند، توجه کنید. این زبان، دستور و قواعد پیچیده‌ای دارد. مردمی که با آن سخن می‌گویند، باید قواعدش را بیاموزند و در چارچوب آن حرف بزنند. آنها نمی‌توانند هرگونه که دلشان بخواهد صداها، حرف‌ها، کلمات و جملات را به کار ببرند.

با این حال همین محدودیت‌ها، فرصت ارتباط با هم‌زبانان و مبادله معانی پیچیده را فراهم می‌آورد. **فرصت**

- * بخش‌های مختلف جهان اجتماعی، فرصت‌ها و محدودیت‌هایی دارند. فرصت‌ها و محدودیت‌ها به یکدیگر وابسته‌اند و هیچ‌کدام بدون دیگری محقق نمی‌شوند. به عبارت دقیق‌تر، فرصت‌ها و محدودیت‌ها، دو روی یک سکه‌اند.

* (هر جهان اجتماعی نیز براساس عقاید و ارزش‌های خود، افق‌ها و ظرفیت‌های جدیدی برای انسان فراهم می‌کند و ممکن است ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دیگر بشر را نادیده بگیرد.)

* (جهان‌های اجتماعی مختلف را می‌توان براساس آرمان‌ها و ارزش‌های آنها و نیز فرصت‌ها و محدودیت‌هایی که به دنبال می‌آورند، ارزیابی کرد.)

* منظور از اینکه فرصت‌ها و محدودیت‌ها دو روی یک سکه‌اند چیست؟

* آیا جهان‌های اجتماعی مختلف به صورت یکسان به انسان‌ها فرصت و محدودیت می‌دهند؟

* جهان‌های اجتماعی چگونه ارزیابی می‌شوند؟

فرصت‌ها و محدودیت‌های اجتماعی هیچ رابطه‌ای با هم ندارند. غ. شهریور ۹۸

■ بت پرستی

■ تسلط بر طبیعت

برخی از جهان‌های اجتماعی، استعدادها و سرمایه‌های معنوی انسان را نادیده می‌گیرند یا فرصت شکوفایی فطرت آدمی را فراهم نمی‌آورند. برخی دیگر، مانع بسط ابعاد دنیوی وجود انسان می‌شوند و نسبت به نیازهای مادی و دنیوی انسان بی‌توجه‌اند و با رویکرد دنیاگریز خود، از توانمندی‌های آدمی برای آباد کردن این جهان استفاده نمی‌کنند.^۱ در فعالیت آخر درس اول از شما خواسته شده است آیه ۳۸ سوره مدثر را تحلیل کنید. اکنون دوباره تلاش کنید و این آیه را دقیق‌تر تحلیل کنید.

گفت‌وگو کنید

بدون تردید همه ما، حتی محروم‌ترین افراد - اگرچه به صورت نابرابر - از جهان اجتماعی و نظم اجتماعی حاصل از آن فوایدی به‌دست می‌آوریم؛ مثلاً فقیرترین فرد، در حد معقولی می‌تواند مطمئن باشد که در خیابان‌های شهر، اتومبیل‌ها در جهت معین شده حرکت خواهند کرد و یا اینکه هر غذایی که توان خریدش را از هر فروشگاه‌ای داشته باشد در حد معقولی سالم و حلال خواهد بود. اما هر کدام از این فواید هزینه‌ای در بردارد؛ برای مثال حرکت منظم اتومبیل‌ها، به این معنی است که ما نمی‌توانیم هرطور که بخواهیم رانندگی کنیم بدون اینکه جریمه شویم. امنیتی که ما از آن برخورداریم و در خیابان مورد هجوم قرار نمی‌گیریم هزینه‌اش این است که ما نمی‌توانیم هر از چند گاهی که هوس کردیم به دیگران حمله کنیم. البته اینها به این معنی نیست که بگوییم نظم اجتماعی ما را از آزادی محروم می‌کند. اتفاقاً آزادی ما تنها با وجود نظم اجتماعی امکان پذیر می‌شود. رابطه دوسویه نظم و آزادی از پیامدهای الزامی هر جهان اجتماعی است. در طول تاریخ عدالت اجتماعی یکی از آرمان‌های اصیل انسانی بوده است. به نظر شما رابطه دوسویه نظم و آزادی در جامعه عادل چگونه است؟

۱- زمین با انسان، انسان با روح، روح با عقل، عقل با علم، علم با عمل و عمل با اخلاص، حیات می‌یابد. پیامبر اکرم ﷺ

بخوانیم و بدانیم

ویژگی های تار عنکبوت و خانه عنکبوت

- 1 تار عنکبوت محکم ترین ماده زیستی است که تاکنون شناخته شده است. ² تارهای ابریشمی سازنده خانه عنکبوت، از فولاد هم محکم ترند. ³ یک تار بلند عنکبوت پیش از پاره شدن تا پنج برابر طول خود کشیده می شود. ⁴ اگر یک عنکبوت، تاری به ضخامت انگشت شست می ساخت می توانست یک هواپیمای جمبوجت را به آسانی حمل کند. ⁵ شکل خانه عنکبوت نیز شگفت انگیز و به شکل دایره های متحدالمرکزی است که با شعاعی به هم متصل شده اند و با چسبندگی خود توان به دام انداختن حشرات را دارند. با این حال چرا قران آن را سست ترین خانه ها توصیف کرده است؟ (سوره عنکبوت، آیه ۴۱) ¹ خانه عنکبوت و نه تارهای آن، سست ترین خانه هاست؛ زیرا
  - 2 عنکبوت را نه از گرمای خورشید محافظت می کند و نه از سرمای زمستان ³ سایه کافی ایجاد نمی کند ⁴ در برابر باران، تند باد و خطر مهاجمان قادر به محافظت از او نیست. این خانه از
  - 5 دوستی و مهربانی نیز تهی است ⁶ در برخی عنکبوت ها جنس ماده، جنس نر را می کشد. در
  - 7 برخی حالت ها عنکبوت ماده بی رحمانه بچه های خود را می خورد. ⁸ وقتی بچه عنکبوت ها از تخم بیرون می آیند، خود را در یک مکان بسیار شلوغ، داخل کیسه تخم می بینند. ⁹ این خواهرها و برادرها به خاطر غذا یا فضا با هم درگیر می شوند و یکدیگر را می کشند.
- خدا زندگی انسان هایی را که غیر خدا را به دوستی و سرپرستی می گیرند، همچون کسانی می داند که به خانه سستی، همچون خانه عنکبوت پناه برده اند.

تأمل کنید

فرصت ها و محدودیت ها یا بایدها و نبایدهای جهان اجتماعی به صورت حقوق و تکالیف افراد ظاهر می شوند. حقوق و تکالیف، به یکدیگر وابسته اند و هیچ کدام بدون دیگری محقق نمی شوند. برای شناخت عمیق تر فرصت ها و محدودیت های جهان اجتماعی، چند نمونه از حقوق و تکالیف خود را به عنوان عضو خانواده، مدرسه و کشور جمهوری اسلامی ایران نام ببرید.

فرصت ها و محدودیت های جهان متجدد کدام اند؟ منظور از جهان متجدد چیست؟

منظور از جهان متجدد، غرب بعد از رنسانس یعنی جهان غرب چهارصدسال اخیر است. اندیشمندان مختلف درباره ویژگی های این جهان اجتماعی گفت وگوهای بسیاری کرده اند و فرصت ها و محدودیت هایی را که این جهان برای بشریت به وجود آورده است، برشمرده اند. به نظر شما ویژگی های این جهان کدام اند؟

دنیوی = سکولار

فرهنگ

معنوی ← توحیدی

اساطیری

ویژگی های فرهنگ دنیوی (فرهنگ سکولار) را بنویسید

جهان های اجتماعی را براساس فرهنگ آنها به دو نوع دنیوی و معنوی تقسیم می کنند:

- جهان دنیوی دارای فرهنگ دنیوی است. به 1 فرهنگ دنیوی «فرهنگ سکولار» نیز می گویند و منظور از آن 2 فرهنگ است که عقاید و ارزش های آن، مربوط به همین جهان است. در این فرهنگ 3 جهان دیگر انکار می شود یا 4 در محدوده منافی که برای خواسته های این جهانی بشر دارد، پذیرفته می شود. جهان دنیوی 5 همه ظرفیت ها و استعداد های انسان را در خدمت دنیا به کار می گیرد و ظرفیت ها و خواسته های معنوی انسان ها را به فراموشی می سپارد.

ویژگی های فرهنگ معنوی را بنویسید

1 ● جهان معنوی، فرهنگ معنوی دارد. این فرهنگ، هستی را فراتر از طبیعت می بیند و زندگی این جهان را در سایه حیات برتر، مقدس و متعالی می گرداند 2 انسان در این فرهنگ از محدوده مرزهای این جهان عبور کرده، چهره های آسمانی و ملکوتی پیدا می کند.

جهان معنوی دو نوع توحیدی و اساطیری دارد. برای "فرهنگ جهان توحیدی" مثال بنویسید. فرهنگ اسلام و انبیای الهی که تفسیری توحیدی و الهی از انسان ارائه می دهند، فرهنگ جهان توحیدی است، اما جهان اساطیری، فرهنگ اساطیری دارد که به خداوندگاران و قدرت های فوق طبیعی قائل است و محصول انحراف بشر از فرهنگ توحیدی است.

انواع جهان های معنوی را نام ببرید

توضیح دهید

این سه جهان چه تصویری از طبیعت دارند و چگونه با آن تعامل می کنند؟

در جهان اجتماعی دنیوی، طبیعت هیچ گونه معنا، هدف و غایتی ندارد و صرفاً ماده خامی در اختیار انسان است که می تواند به میل خود در آن دخل و تصرف کند. بهره وری های بی نظیر کنونی و بحران های زیست محیطی کنونی در دنیا محصول همین دیدگاه است.

جهان اجتماعی دنیوی، چه تصویری از طبیعت دارد و چگونه با آن تعامل می کند؟

جهان اساطیری طبیعت را قلمرو قدرت های فوق طبیعی و محصور رازها و افسون های آنها می بیند و با طرد دانش ابزاری متناظر با طبیعت، امکان بهره وری معقول انسان از طبیعت را دور از دسترس می سازد. منع انسان از تناول گیاهان و حیوانات، نمونه ای از این محدودیت هاست.

جهان اساطیری چه تصویری از طبیعت دارد و چگونه با آن تعامل می کند؟

در جهان توحیدی، طبیعت موجودی زنده و آیت و نشانه خداوند حکیم و به خواست او مسخر انسان است و انسان خلیفه الهی و مسئول عمران و آبادانی طبیعت است. تصرفات انسان در طبیعت مقید به اراده حکیمانه الهی است.

جهان توحیدی چه تصویری از طبیعت دارد و چگونه با آن تعامل می کند؟

جهان متجدد، چه نوع جهان اجتماعی است و چه فرصت ها و محدودیت هایی دارد؟

یکی از متفکرانی که درباره ویژگی های جهان متجدد اندیشیده، **ماکس وبر** جامعه شناس آلمانی

است. او فرصت ها و محدودیت هایی را برای این جهان اجتماعی بر می شمارد:

(جهان متجدد، رویکرد دنیوی و این جهانی دارد و در جهت برخوردارگی از زندگی دنیوی و تسلط

انسان بر این عالم گام برمی دارد.)

منظور از این که جهان متجدد، رویکردی دنیوی و این جهانی دارد، چیست؟

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

* بسط و توسعه ی عقلانیت ابزاری " به عنوان یکی از ویژگی های جهان متجدد چیست؟

علوم تجربی در جهان متجدد، چه امکاتی را برای انسان فراهم می کند؟

* در این جهان اجتماعی، آدمیان متوجه اهداف دنیوی اند و برای رسیدن به این اهداف، از علوم تجربی

استفاده می کنند. این علوم با روش تجربی و فناوری حاصل از آن، قدرت پیش بینی و پیشگیری از

حوادث و مسائل طبیعی همانند بیماری، زلزله، سیل و... و مسلط شدن بر آنها را به انسان می دهد. *

قوت افرونگ از علم و فن است از همین آتش، چراغش روشن است

اقبال لاهوری

■ به کارگیری علوم تجربی و فناوری حاصل از آن در جهان متجدد، رواج کنش هایی که اهداف دنیوی دارند چه پیامدهایی دارد؟

منظور و بر از قفس آهنین چیست؟

در جهان متجدد، کنش هایی که اهداف دنیوی را به وسیله علوم تجربی تعقیب می کنند (مانند

استفاده از حسابداری و اقتصاد برای تخمین سود در بنگاه های اقتصادی یا استفاده از علوم

مهندسی برای ساختن پل، جاده و...) به شدت رواج می یابند. رواج این دسته از کنش های

حسابگرانه معطوف به دنیا، عرصه را بر سایر کنش های انسانی، مانند کنش های عاطفی و اخلاقی

تنگ می کند. این وضعیت، به تدریج انسان ها را اسیر نظام اجتماعی پیچیده ای می سازد که مثل

قفس آهنین، همه ابعاد وجود آنان را احاطه می کند و فرصت رهایی از این قفس خودساخته را

از آنان می گیرد. از این روند، به از دست رفتن اراده و آزادی انسان ها یاد می شود.)

افسون زدایی " به عنوان یکی از ویژگی های جهان متجدد را توضیح دهید

در جهان متجدد، عناصر معنوی و مقدس طرد می شوند. جهان صرفاً از مواد و موجودات

خامی ساخته شده است که همه در اختیار و کنترل بشرند؛ به وسیله او به کار گرفته می شوند،

دگرگون می شوند، به مصرف می رسند و هیچ گونه قداستی ندارند.

آیا در جهان متجدد، عناصر معنوی و مقدس طرد می شوند؟ توضیح دهید

در نگاهش آدمی آب و گل است کاروان زندگی بی منزل است

این بیت شعر از اقبال لاهوری به افسون زدایی جهان متجدد اشاره دارد اقبال لاهوری

۱- رشد علوم تجربی و فناوری حاصل از آن، برای تسلط بر طبیعت و جامعه را «گسترش عقلانیت ابزاری» می گویند.

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

روش های فرا تجربی کدامند؟

با افول علوم عقلانی و وحیانی در جهان متجدد، داوری در باره ی ارزش ها و آرمان ها چگونه انجام می شود؟
جهان متجدد کدام علوم را علم می داند؟
 جهان متجدد فقط علمی را که با روش های تجربی به دست می آیند، علم می داند و علمی را که از روش های فراتجربی (عقلانی و وحیانی) استفاده می کنند، علم نمی شناسد. (با افول این دسته از علوم، امکان ارزیابی ارزش ها و آرمان های بشری - که پدیده های فرا تجربی اند و با علوم تجربی قابل مطالعه نیستند - از دست می رود و داوری درباره این امور، به تمایلات افراد و گروه های متفرق سپرده می شود.) آیا راهی عقلانی و علمی برای ارزیابی فرصت ها و محدودیت های جهان های اجتماعی وجود دارد؟

نمودار فرصت ها و محدودیت های جهان متجدد از نگاه وبر

فرصت ها و محدودیت های جهان متجدد از نگاه وبر را نام ببرید

تفسیر کنید

فیلم سینمایی «عصر جدید» را ببینید و تصویری را که چارلی چاپلین از انسان معاصر ارائه می کند، تفسیر کنید.

فرهنگ دنیوی غرب = جهان متجدد = جهان مدرن = غرب بعد از رنسانس = غرب چهار صد سال اخیر

۱- از این روند، به زوال معنا و «عقلانیت ذاتی» یاد می شود.

خلاصه کنید

- هر جهان فرصت‌ها و محدودیت‌هایی دارد.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مفاهیم اساسی

جهان متجدد، .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

شهید بهروز مرادی (معلم هنرمند و از رزمندگان مقاومت ۴۵ روزه خرمشهر) و هم‌زمانش جلوی مسجد جامع خرمشهر

درس هفتم

ارزیابی جهان‌های اجتماعی (جهان‌های اجتماعی را چگونه ارزیابی و داوری کنیم)

یعنی اینکه بگوییم چه چیزی خوب است و چه چیزی بد است

قلمرو واقعی و آرمانی جهان اجتماعی کدام است؟

مردمی که در یک جهان اجتماعی زندگی می‌کنند، اهداف و ارزش‌های مشترکی دارند. اهدافی مانند رفع

نیازهای اولیه، زندگی کردن با یکدیگر، آزادی، عدالت، دفاع از مظلومان و... **چه زمانی ارزش‌ها تبدیل به واقعیت می‌شوند؟**

خیلی مهم ارزش‌ها، راهنمای کنش اعضای جهان اجتماعی‌اند. وقتی مردم مطابق ارزش‌ها عمل کنند، ارزش‌ها به واقعیت

تبدیل می‌شوند. ولی آیا مردم همواره مطابق ارزش‌های جهان اجتماعی خود عمل می‌کنند؟ **خیر**

هر یک از شما اهداف و ارزش‌هایی را در زندگی خود تعقیب می‌کنید. برخی هدف‌های شما مانند انجام تکالیف درسی امروز، کوتاه مدت‌اند. برخی مانند قبول شدن و به کلاس بالاتر رفتن میان مدت‌اند و برخی مانند تبدیل شدن به یک فرد مفید در جامعه و سعادت دنیوی و اخروی، بلند مدت‌اند. **رسیدن به هر کدام از این اهداف و تحقق آنها، به کنش‌های شما وابسته است.**

در یک خانواده برای تهیه صبحانه، نظافت خانه، تأمین هزینه‌ها، مقابله با سختی‌ها، عروس و داماد کردن بچه‌ها، احترام به یکدیگر و... هر عضو خانواده مسئولیتی به عهده دارد. اعضای یک جهان اجتماعی نیز، اهداف و ارزش‌های مشترکی را تعقیب می‌کنند که هر کدام برای تحقق آنها، وظیفه و مسئولیتی را برعهده دارند. آیا تمامی افراد و گروه‌ها برای تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های جهان اجتماعی، به مسئولیت‌هایشان عمل می‌کنند؟ **خیر**

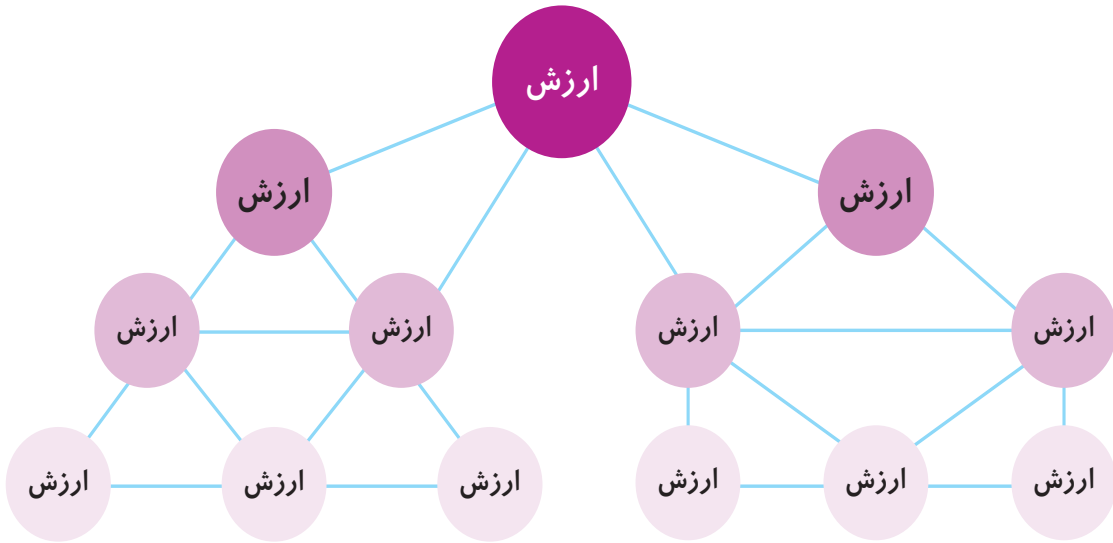
دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

چه عاملی، راهنمای کنش اعضای جهان اجتماعی است؟ **ارزش‌ها**
راهنمای کنش اعضای جهان اجتماعی ... **ارزش‌ها** ... هستند

آرمان اجتماعی را تعریف کنید

به مجموعه اهداف و ارزش‌های مشترکی که اعضای یک جهان اجتماعی خواهان رسیدن به آنها هستند، «آرمان اجتماعی» می‌گویند. آرمان اجتماعی تصوّر اعضای جهان اجتماعی از وضعیت مطلوب فرهنگ، سیاست، اقتصاد، خانواده و... است.

■ آرمان اجتماعی

آرمان‌های جهان اجتماعی در ارزش‌ها متبلور می‌شود؛ مثلاً آرمان جهان اسلام، توحید است. جامعه‌ای، آزادی را آرمان خود می‌بیند و جامعه‌ای دیگر عدالت را و... عموماً انسان‌ها خدمت به هموعان خود را خوب و خیانت به دیگران یا قتل نفس را گناهی بزرگ می‌شمارند. دروغ‌گویی، رشوه، دزدی را ناروا و رعایت مقررات را پسندیده می‌دانند. بسیاری از ارزش‌های یادشده را اغلب افراد جامعه رعایت می‌کنند و برخی از آنها را بعضی گروه‌ها یا افراد در عمل رعایت نمی‌کنند. ارزش‌هایی که مردم یک جامعه از آن جانب‌داری می‌کنند و رعایت آنها را لازم می‌دانند، اما در عمل ممکن است برخی از آنها را نادیده بگیرند، قلمرو آرمانی^۱ جهان اجتماعی را شکل

جاخالی

منظور از فرهنگ واقعی چیست؟
۹۸ خرداد
۹۹ خرداد

می‌دهد و ارزش‌هایی که مردم به آن عمل می‌کنند، قلمرو واقعی جهان اجتماعی را می‌سازد. قلمرو واقعی و آرمانی جهان اجتماعی به روی یکدیگر گشوده‌اند و مرز آنها براساس عمل مردم تغییر می‌کند. هر اندازه مردم مطابق ارزش‌ها عمل کنند، به همان اندازه آرمان‌ها وارد قلمرو واقعی جهان اجتماعی می‌شوند. اما اگر مردم به ارزش‌هایی که در قلمرو آرمانی جامعه رعایت آنها را لازم

می‌دانند، عمل نکنند، قلمرو واقعی از آرمان‌ها فاصله می‌گیرد. **وظیفه برنامه‌ریزان فرهنگی چیست؟** برنامه‌ریزان فرهنگی هر جامعه، همواره تلاش می‌کنند تا از طریق تعلیم و تربیت، زمینه تحقق بیشتر آرمان‌ها و ورود آنها به قلمرو واقعی جهان اجتماعی را فراهم کنند.

۱- آرمان‌ها و قلمرو آرمانی همان نظام معیار جهان اجتماعی است که بسیاری کم و بیش به آن عمل می‌کنند و برخی هم آن را مراعات نمی‌کنند.

مرز و محدوده ی فرهنگ آرمانی و فرهنگ واقعی بر چه اساس تغییر می کند؟ توضیح دهید شهر یور 99

نمونه سوال
گام به گام

در چه صورتی فرهنگ واقعی از فرهنگ آرمانی فاصله می گیرد

چگونه برنامه ریزان فرهنگی، بخشی از فرهنگ آرمانی را به عرصه فرهنگ واقعی وارد می کنند؟ از طریق **تعلیم و تربیت** سوم نهایی دی

بخوانیم و بدانیم

از درس اول به یاد دارید که سخن گفتن یک کنش است ولی برخی افراد سخنانشان را جزء اعمالشان به حساب نمی آورند. از این رو، به پیامدهای آن توجه نمی کنند و به جای آنکه متعهد شوند، تنها وعده می دهند. این افراد ممکن است از آرمانها و ارزشها سخن بگویند ولی در عمل به آنها پایبند نباشند. قرآن کریم به این افراد این گونه خطاب می کند: «ای کسانی که ایمان آورده اید، چرا سخنی می گوئید که به آن عمل نمی کنید؟ نزد خدا بسی ناپسند است، سخنی بگوئید که بدان عمل نمی کنید. خداوند کسانی را دوست می دارد که در صفتی واحد، همانند سدی مستحکم، در راه او قیام می کنند» (سوره صف، آیات ۳ و ۴).

■ تمامی افراد همواره مطابق ارزشهای جهان اجتماعی خود عمل نمی کنند.

نمونه بیاورید

در جدول زیر، سه نمونه از آرمانهای جامعه خود را بنویسید که کمابیش بیرون از قلمرو واقعی یا درون آن قرار گرفته اند.

آرمانها	
بیرون از قلمرو واقعی	درون قلمرو واقعی
ناپسند بودن اسراف و تبذیر	استکبارستیزی
ساده زیستی	احترام به پدر و مادر
.....	.....

در چه صورت فاصله میان قلمرو واقعی و آرمانی در جامعه کاهش می یابد؟

قلمرو واقعی و آرمانی جهان اجتماعی را چگونه ارزیابی کنیم؟

واقعیتهای هر جهان اجتماعی را می توان در پرتو آرمانهای آن ارزیابی کرد. اگر مردمی مطابق آرمانهای خود عمل کنند، فاصله میان قلمرو واقعی و آرمانی جامعه خود را کاهش می دهند. ولی آیا همه آرمانها درست اند تا واقعیتها را بر اساس آنها ارزیابی کنیم؟ آیا راهی برای ارزیابی آرمانها وجود دارد؟ **بله**

* تفاوت فرهنگ حق و فرهنگ باطل را بنویسید. شهریور 99

* چند مورد از ارزش های فرهنگ حق را نام ببرید. شهریور 96

* چند مورد از ارزش های فرهنگ باطل را نام ببرید. شهریور 96

در سراسر تاریخ، حق و باطل از آرمان های بشری بوده و اغلب جهان های اجتماعی، رعایت حق و مقابله با باطل را لازم دانسته اند. در جهان اسلام نیز، عمل به حق و پرهیز از باطل، مهم ترین آرمان ها و ارزش های اجتماعی هستند. واقعیت ها و آرمان های جهان اجتماعی براساس این دو ارزش، به دو نوع حق و باطل تقسیم می شود. گفته شد که واقعیت ها را در پرتو آرمان ها ارزیابی می کنیم و مناسب یا نامناسب بودن آنها را تشخیص می دهیم. حال، خود آرمان ها را چگونه ارزیابی کنیم؟ آیا آرمان ها همواره حق اند؟ یا ممکن است برخی از آنها باطل باشند؟ بعضی از آرمان ها باطل هستند

عقایدی که مردم درباره انسان و جهان دارند، ارزش هایی که محترم می شمارند، قواعدی که براساس آنها عمل می کنند، سبک زندگی آنها و مهارت هایی که در زندگی به کار می گیرند،

گاهی درست و گاهی اشتباه است. فرهنگ باطل را تعریف کنید. خرداد ۹۶ دی ۹۷ شهریور ۹۸

* هر بخش از جهان اجتماعی که به لحاظ علمی قابل دفاع نباشد و براساس خرافات شکل گرفته باشد، باطل) و بخش هایی که از نظر علمی صحیح و مطابق فطرت انسان باشد، حق است.

* عقیده 1 به توحید و ارزش های توحیدی 2 وفای به عهد 3 تحمل دیگران و مدارا با کسانی که از

شناخت حقیقت محروم مانده اند 4 حمایت از مستضعفان و مظلومان 5 دفاع از عدالت و حقوق

انسان ها و... از جمله عقاید و ارزش های حق اند. 1. ظلم 2. بی عدالتی 3. تجاوز به حقوق دیگران 4. شرک،

* 5 دنیاپرستی و... از جمله عقاید و ارزش های باطل اند. حق یا باطل بودن هر بخش از فرهنگ چگونه شناخته می شود؟

حق و باطل بودن هر لایه از جهان اجتماعی، با علم متناسب با همان لایه شناخته می شود.

مثال علوم تجربی توان داوری درباره فنون و روش های اجرایی را دارند. مثلاً درست یا نادرست بودن

شیوه مداوای بیماران را می توان با روش های تجربی شناخت.

خیلی مهم حق و باطل بودن ارزش ها و عقاید کلان درباره انسان و جهان را با روش ها و علوم تجربی نمی توان

شناخت. دو ابزار مهم شناخت عقاید و ارزش ها را نام ببرید شهریور 99 علوم مبنایی بر عقل و وحی، دو ابزار مهم برای شناخت عقاید و ارزش ها هستند.

(جهان های اجتماعی که علم را به دانش تجربی محدود می کنند

و عقل و وحی را به عنوان دو روش علمی، معتبر نمی دانند،

نمی توانند از حق یا باطل بودن عقاید و آرمان ها سخن بگویند.)

کدام جهان های اجتماعی نمی توانند در باره حق یا باطل بودن عقاید و آرمان ها سخن بگویند؟

■ تقدیس حیوانات در معابد هندوستان

■ راهبان بودایی تبتی در مراسم اخراج ارواح شیطانی از معبد که هر سال هم زمان با جشن سال نو برگزار می شود.

از نظر این جوامع، عقاید و ارزش‌های اجتماعی، پدیده‌هایی هستند که صرفاً در قلمرو آرمانی یا واقعی جوامع انسانی پدید می‌آیند و ما فقط می‌توانیم بودن یا نبودن این ارزش‌ها و پیامدهای اجتماعی و تاریخی آنها را بشناسیم و برای داوری درباره‌ی درست و غلط بودن یا حق و باطل بودن آنها راهی نداریم. **آیا علوم اجتماعی می‌تواند در باره حق یا باطل بودن واقعیت‌ها و آرمان‌های جهان‌های اجتماعی داوری کند؟** **واقعیت‌ها و آرمان‌های جهان‌های اجتماعی داوری کند.**

نمونه بیاورید

سه نمونه از آرمان‌های حق را که در اغلب یا همه فرهنگ‌ها حضور دارند، نام ببرید.

آرمان حق				
وفای به عهد	راست‌گویی	عدالت‌خواهی	نظم...	کمک به هم‌نوع

آیا حق و باطل، تابع جهان‌های اجتماعی‌اند؟

گاهی پدیده‌ای در یک جهان اجتماعی در قلمرو آرمانی قرار می‌گیرد و در یک جهان اجتماعی دیگر در قلمرو واقعی قرار می‌گیرد. مثال بزنید [پدیده‌ای در یک جهان اجتماعی در قلمرو آرمانی قرار می‌گیرد و در جهان اجتماعی دیگری

در قلمرو واقعی قرار دارد؛ مثلاً امنیت، برای یک کشور آشوب‌زده، پدیده‌ای در قلمرو آرمانی و برای یک جامعه‌ی بسامان، در قلمرو واقعی است.]

در یک جهان اجتماعی، پدیده‌ای در زمانی آرمان محسوب می‌شود و در زمان دیگری لباس واقعیت می‌پوشد. مثال بزنید در یک جهان اجتماعی نیز، پدیده‌ای در زمانی، آرمان محسوب می‌شود و در زمان دیگری

لباس واقعیت می‌پوشد؛ مثلاً استقلال سیاسی در ایران، پیش از انقلاب اسلامی یک آرمان

بود که با انقلاب اسلامی به یک واقعیت تبدیل شد. حدود قلمرو واقعی و آرمانی هر جهان

اجتماعی دستخوش تغییر می‌شود و از جامعه‌ای به جامعه دیگر نیز متفاوت است. آیا حق و

باطل نیز این‌گونه‌اند و در مکان‌ها و زمان‌های مختلف، جابه‌جا و دچار تغییر می‌شوند؟ **خیر** یا حق

و باطل، مستقل از، پذیرش یا عدم پذیرش جهان‌های اجتماعی‌اند؟ **حق و باطل، اموری مستقل هستند**

سلطان محمود را در حالت گرسنگی بادمجان بورانی پیش آوردند. خوشش آمد و گفت: «بادمجان طعامی است خوش». ندیمی در مدح آن فصلی پرداخت. چون سیر شد، گفت: «بادمجان سخت مضر چیزی است». ندیم باز در مضرات بادمجان مبالغتی تمام کرد. سلطان گفت: «ای مردک! نه این زمان مدحش می گفتمی؟» گفت: «من ندیم توام نه ندیم بادمجان. مرا چیزی می باید گفت که تو را خوش آید، نه بادمجان را».

چاپلوسی همیشه و همه جا عملی ناپسند بوده است. در چاپلوسی چه اتفاقی می افتد؟ برخی جهان های اجتماعی، حق و باطل بودن پدیده ها را به خواست و عمل افراد در موقعیت ها، زمان ها و مکان های متفاوت، وابسته می دانند و هیچ حقیقتی را ورای خواست و اراده افراد به رسمیت نمی شناسند. آیا به راستی حق و باطل بودن پدیده ها، به تمایلات افراد وابسته است؟ **خیر**

حق یا باطل بودن حقایق، ارزش ها، هنجارها و کنش ها بر اساس آگاهی و جهل جوامع مختلف نسبت به آنها تعیین می شود. **غ** سوم نهایی - دی 98

92 خرداد 92 حق و باطل بودن عقاید، ارزش ها، هنجارها و کنش ها، براساس آگاهی یا جهل، توجه یا بی توجهی

مردم جهان های اجتماعی مختلف نسبت به آنها تعیین نمی شود.

- 1 **نژادگرایی** و برتر دانستن یک قوم یا گروه خاص **2 استکبار** و غلبه بر دیگر جوامع، **3 پول پرستی**
- 4 **و شرک**؛ از عقاید و ارزش های باطل اند. باطل بودن این عقاید و ارزش ها با نوع مواجهه جوامع مختلف با آنها دگرگون نمی شود. **چند نمونه از عقاید و ارزش های باطل را نام ببرید**

■ طرف داران تبعیض نژادی با اعلام اینکه «ما با سیاهان به یک مدرسه نخواهیم رفت» خواستار جدایی نژادی در مدارس شدند.

■ جوانان سیاه پوست به طور متوسط بیش از همسالان سفید پوست خود توسط پلیس در خیابان های لندن متوقف و مورد پرس و جو قرار می گیرند.

چهار مورد از عقاید و ارزش های حق که درستی آنها با موافقت یا مخالفت آدمیان تغییر نمی کند را نام ببرید

- 1 **آزادی انسان ها از همه بندها و موانع راه سعادت آنها، عدالت و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و**
- 2 **تعالی همه انسان ها، توحید و ربوبیت خداوند سبحان نسبت به همه مخلوقات، از عقاید و ارزش های**
- 3 **حقیقی و درستی هستند که حقانیت و درستی آنها با موافقت و مخالفت آدمیان تغییر نمی یابد.**

■ توحید از جمله عقاید حق، و شرک از جمله عقاید باطل است.
جوامع مختلف چگونه حقیقت را به فرهنگ ارمانی و واقعی شان وارد می کنند؟ دی ۹۹
 جوامع مختلف با ایمان به عقاید و ارزش های حقیقی، آنها را به قلمرو ارمانی خود وارد می کنند و اگر هنجارها و اعمال خود را نیز براساس این عقاید و ارزش ها سامان دهند، آنها را به قلمرو

واقعی وارد نموده اند) **در چه شرایطی یک جامعه از حق گسسته و به سوی باطل گام بر می دارد؟**
 اگر جوامع حقایق را نشناسند، و به آن ایمان نیاورند و مطابق آن عمل نکنند یا اگر ایمان خود را نسبت به حقایق از دست بدهند، از حق گسسته و به سوی باطل گام برمی دارند.

بنابراین، حقایق هرچند خود ثابت اند؛ ولی از جهت قرار گرفتن در قلمرو ارمانی و واقعی، تغییر پذیرند؛ یعنی برای جهان های اجتماعی، امکان انحراف از حق و پذیرش باطل وجود دارد؛ همان گونه که امکان خروج از باطل و قبول حق وجود دارد. جهان های اجتماعی می توانند بر مدار حق یا باطل بچرخند، اما حق و باطل بر مدار بینش و گرایش آنها، دچار تغییر نمی شود.

بخوانیم و بدانیم

غربی ها در مراسم تشییع جنازه نزدیکانشان اشک نمی ریزند؛ اندوه خود را پنهان می کنند، اگر گریه شان بگیرد دور از چشم دیگران گریه می کنند و مراسم را باشکوه برگزار می کنند. مرده ها را در تابوتی گران بها می گذارند، لباس های رسمی به او می پوشانند و دفن می کنند. برعکس، ایرانی ها در مراسم سوگواری بسیار گریه می کنند و ابداً حزن و اندوه خود را پنهان نمی کنند اما مراسم تشییع جنازه شان چندان منظم نیست و مرده را بدون لباس های فاخر به خاک می سپارند. غربی ها خیلی سرد و بی احساس اند یا ایرانی ها بیش از حد ضعیف و احساساتی اند؟ گاهی ما سایر فرهنگ ها را در مقایسه با فرهنگ خودمان ارزیابی می کنیم. جامعه شناسان این کار را اشتباه می دانند، زیرا هر رسم و سنتی درون فرهنگ خود معنا و کارکردی دارد. بنابراین درست نیست که ما فرهنگ دیگران را براساس فرهنگ خودمان نقد و ارزیابی کنیم. اما باید توجه داشته باشیم که این امر بدان معنا نیست که مقایسه و ارزیابی فرهنگ و داوری عقلانی و علمی آنها ناممکن است. ما می توانیم فرهنگ خودمان و فرهنگ های دیگر را براساس معیارهای حق ارزیابی کنیم و میزان نزدیکی هر فرهنگی به معیارهای حق و یادآوری از آن را مشخص کنیم؛ برای مثال اگر پر خوری در فرهنگی پذیرفته و متداول است، ما در مقام یک فرد بیرونی می توانیم ضررهای آن را گوشزد کنیم. اگر جامعه ای عدالت را از یاد برده و به بی عدالتی خو کرده باشد، می توانیم ناپسند بودن این سبک زندگی را دریابیم و نقد کنیم و خطرات آن را متذکر شویم.

شناسایی کنید

پدیده‌های باطلی در قلمرو آرمانی و واقعی بعضی جهان‌های اجتماعی وجود دارد. آیا می‌توانید مواردی را شناسایی کنید؟

ارزش‌ها و هنجارهای باطل	
قلمرو واقعی	قلمرو آرمانی
تکثیر (مال اندوزی)	تکثیر (مال اندوزی)
قبیله‌گرایی	قبیله‌گرایی
..... ظلم	..... ظلم .....
دنیا پرستی	دنیا پرستی

* حقایق ثابت هستند

- عقاید و ارزش‌های **حق**، همیشه **حق** هستند و با نظر مردم تغییر نمی‌کنند
- عقاید و ارزش‌های **باطل**، همیشه **باطل** هستند و با نظر مردم تغییر نمی‌کنند
- ولی برای جوامع، این امکان وجود دارد که طبق **آیین حق**، رفتار کنند و یا طبق **آیین باطل** رفتار کنند
- یا یک زمانی، طبق **آیین حق** رفتار کنند و یک زمان دیگر طبق **آیین باطل**

* راه‌های شناخت سه تاست: **علوم تجربی** - **عقل** - **وحي**

نکته

* فرهنگ‌هایی که فقط به علوم تجربی عقیده دارند، نمی‌توانند در مورد بعضی از امور نظر بدهند. مثلاً در مورد وجود جهان دیگر و فرشته‌ها

خلاصه کنید

- برای ارزیابی جهان‌های اجتماعی معیارهایی وجود دارد.

مفاهیم اساسی

قلمرو آرمانی، .....

آنچه از این درس آموختیم

Blank writing area for the student to summarize their learning from the lesson.

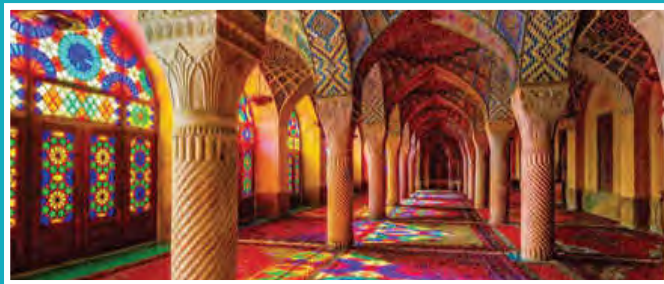

فصل دوم

هویت

خدایا این افتخار مرا بس که بنده توام و این عزت مرا بس که تو خدای منی .
خدایا تو همانی که من می خواهم، مرا آن کن که تو می خواهی . حضرت علی علیه السلام

● اهداف فصل دوم

انتظار می‌رود دانش آموز با مشارکت در موقعیت‌های یاددهی - یادگیری این کتاب، شایستگی‌های زیر را کسب نماید:

- تمایز، تعامل و تناسب هویت فردی و اجتماعی را با مثال توصیف کند.
- به عوامل مؤثر در شکل‌گیری هویت خود، آگاه شود و برای هویت‌یابی مطلوب، تلاش کند.
- نقش جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی را در بازتولید هویت اجتماعی توضیح دهد و به انجام امر به معروف و نهی از منکر رغبت نشان دهد.
- فرصت‌ها و محدودیت‌هایی را که جهان‌های اجتماعی برای تحرک اجتماعی و پیدایش هویت‌های جدید فراهم می‌کنند نقد و ارزیابی کند.
- هویت اجتماعی افراد را از هویت فرهنگی جهان اجتماعی تمیز دهد و رابطه آنها را شرح دهد.
- علل درونی و بیرونی تحولات هویتی جهان اجتماعی را بیان کند و با تشخیص تحولات هویتی مثبت و منفی، خود را نسبت به سرنوشت تحولات هویتی جهان اجتماعی مسئول بداند.
- هویت ایرانی، اسلامی و انقلابی را افتخارآمیز بداند و برای تقویت آن تلاش کند.
- به اهمیت ابعاد جمعیتی و اقتصادی هویت ایرانی پی ببرد و برای اصلاح و بهبود آنها راهکارهایی پیشنهاد کند.

درس هشتم

هویت (من کیستم؟)

در مورد هویت چه می دانید؟

می گویند ملانصرالدین می خواست به شهر غربی سفر کند. همسر ملاً پیش از سفر، آویزی به گردنش آویخت که نامش بر آن نوشته شده بود تا مبادا هویتش را فراموش کند. ملانصرالدین پس از ورود به آن شهر، شب نخست در یک کاروانسرا بیتوته کرد. خواب که بود شوخی، آویز را از گردنش در آورد و به گردن خود آویخت. صبح روز بعد، ملانصرالدین پس از دیدن آویز در گردن آن شوخ، فریاد زد: چنین می نماید که تو من هستی ولی اگر تو من هستی پس من کیستم.

هویت را تعریف کنید

در سال گذشته خواندید، آنچه در پاسخ به پرسش «کیستی؟» گفته می شود و شخص با آن از اشیا و افراد دیگر متمایز می گردد، هویت فرد را تشکیل می دهد. **هویت با نوعی احساس مثبت یا منفی همراه است.** افراد در موقعیت های گوناگون، با پرسش «کیستی؟» مواجه می شوند، یا از خودشان می پرسند: به راستی «من کیستم؟» آیا می توانید برخی از این موقعیت ها را نام ببرید؟ **زمان ثبت نام در مدرسه - کاندیدا شدن - خواستگاری**

افراد در پاسخ به پرسش «کیستی؟» خودشان را معرفی می کنند و ممکن است در معرفی خود، به ویژگی هایی از این قبیل اشاره کنند: جوان، متولد دوم اسفند ۷۹، باهوش، مؤمن، گندمگون، وقت شناس، خجالتی، صبور، راست گو، ایرانی، کشاورز، روستایی و... در جدول صفحه بعد، چند ویژگی هویتی خود را بنویسید و اکتسابی یا انتسابی بودن، فردی یا اجتماعی بودن و ثابت یا متغیر بودن آنها را تعیین کنید.

ویژگی های من	اکتسابی	انتسابی	فردی	اجتماعی	ثابت	متغیر
راست گو	✓		✓			✓
سفید پوشیت بودن		*	*		*	
دانش آموز بودن	*			*		*
موقعیت اجتماعی	*			*		*
گروه خونی		*	*		*	
...						
...						
...						
...						
...						
...						

ویژگی های هویتی اکتسابی و انتسابی را با مثال مقایسه کنید . شهریور 99

ویژگی های انتسابی را تعریف کنید

منظور از
ویژگی های
اکتسابی
چیست؟

آیا هویتمان را خودمان می سازیم؟ ما در شکل گیری بعضی ویژگی های هویتی مانند مکان و زمان تولد یا دختر و پسر بودن نقشی نداریم؛ ولی بسیاری از ویژگی های هویتی مانند صفات اخلاقی و روانی را خودمان شکل می دهیم یا در شکل گیری آن نقش و سهم بسیاری داریم. بعضی ویژگی ها هستند که در به دست آوردن آنها نقشی نداریم، اما می توانیم با تلاش و کوشش خود، آنها را تغییر دهیم مانند منزلتی که از طریق خانواده مان به دست می آوریم و با کنش هایمان آن را تغییر می دهیم.

آیا هویتمان تغییر می کند؟ برخی از ویژگی های هویتی تغییر می کنند؛ مانند جایگاه فرد در جهان اجتماعی که تابع دانایی، توانایی، دارایی و... اوست، ولی برخی ویژگی ها تغییر نمی کنند؛ مانند زمان و مکان تولد و... هر فردی در طول زندگی خود، تغییرات هویتی بسیاری را پشت سر می گذارد؛ مثلاً از نوزادی، کودکی، نوجوانی و جوانی یا از بی سوادی، کم سوادی، دانشمندی و فرهیختگی می گذرد؛ ولی خود می داند همان شخصی است که همه آن تغییرات را سپری کرده است.

افراد چگونه می توانند هویت اجتماعی کسب کنند؟
آیا هویت ما صرفاً اجتماعی است؟ فرد بدون ارتباط با دیگران یا عضویت در گروه های اجتماعی نمی تواند برخی ویژگی ها را داشته باشد؛ مثلاً ما تنها با عضویت در جامعه ایران، ایرانی محسوب می شویم؛ در حالی که زرنگی یا تنبلی، صبوری یا زودرنجی و... ویژگی های فردی ما هستند.

خصوصیاتی که افراد در پدید آمدن آنها اثر گذار هستند، چه نامیده می شوند؟ دی 90 اکتسابی
ویژگی های هویتی که در شکل گیری آنها نقش و سهم زیادی داریم، چه نامیده می شود؟ دی 99 اکتسابی
ویژگی هایی را که انسان ها در پیدایش و تداوم آنها تاثیری نداشته باشند، خصوصیات... انتسابی می گویند. شهریور 99

■ هویت اجتماعی

■ هویت فردی

بخوانیم و بدانیم

گفته‌اند که یوسف را دو چیز بود بر کمال؛ یکی حُسن خلقت (جمال و زیبایی) و دیگری حسن سیرت (علم و معرفت). خداوند، تقدیر چنان کرد که جمال وی سبب بلا گشت و علم وی سبب نجات تا عالمیان بدانند که علم نیکو به از صورت نیکو.

رشیدالدین میبدی

تمرین کنید

اگر بخواهید در یک وب‌نوشت، خود را معرفی کنید، چه می‌نویسید؟

«من بچه شاه عبدالعظیم هستم و در خانه‌ای به دنیا آمده و بزرگ شده‌ام که در هر سوراخش که سر می‌کردی، به یک خانواده دیگر نیز برمی‌خوردی. اینجانب اکنون چهل و شش سال تمام دارم. در سال ۱۳۳۶ شمسی در کلاس ششم ابتدایی مشغول درس خواندن بودم. در آن سال، انگلیس و فرانسه به کمک اسرائیل شتافتند و به مصر حمله کردند. بنده هم به عنوان یک پسر بچه ۱۲-۱۳ ساله، تحت تأثیر تبلیغات آن روز کشورهای عربی یک روز روی تخته سیاه نوشتم: «خلیج عقبه از آن ملت عرب است». وقتی زنگ کلاس را زدند و همه سر جایمان نشستیم اتفاقاً آقای مدیرمان آمد تا سری به کلاس ما بزند. وقتی این جمله را روی تخته سیاه دید، پرسید: «این را که نوشته‌؟» صدا از کسی در نیامد. من هم ساکت اما با حالتی پریشان سر جایم نشسته بودم. ناگهان یکی از بچه‌ها بلند شد و گفت: «آقا اجازه؟»

این جمله را فلانی نوشته.» آقای مدیر هم کلی سر و صدا کرد و خلاصه اینکه: «چرا وارد معقولات شدی؟» و در آخر گفت: «بیا دم دفتر تا پرونده‌ات را بزنم زیر بغلت و بفرستمت خانه». البته وساطت یکی از معلمان، کار را درست کرد و من فهمیدم که نباید وارد معقولات شد. من از یک راه طی شده با شما حرف می‌زنم. خوشبختانه زندگی مرا به راهی کشانده است که ناچار شده‌ام رودربایستی را نخست با خودم و سپس با دیگران کنار بگذارم و عمیقاً بپذیرم که «تظاهر به دانایی» هرگز جایگزین «دانایی» نمی‌شود و حتی از این بالاتر، دانایی نیز با «تحصیل فلسفه» به دست نمی‌آید. باید در جست‌وجوی حقیقت بود و این متاعی است که هر کس به‌راستی طالبش باشد، آن را خواهد یافت و نزد خویش نیز خواهد یافت. دارای فوق لیسانس معماری از دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران هستم. اما کاری را که اکنون انجام می‌دهم، نباید با تحصیلاتم مربوط دانست. حقیر هرچه آموخته‌ام، از خارج دانشگاه است. بنده با یقین کامل می‌گویم که تخصص حقیقی درسایهٔ تعهد اسلامی به دست می‌آید و لاغیر. قبل از انقلاب، فیلم نمی‌ساخته‌ام، اگر چه با سینما آشنایی داشتم. اشتغال اساسی حقیر قبل از انقلاب در ادبیات بوده است. اگر چه چیزی به چاپ نرسانده‌ام. با شروع انقلاب تصمیم گرفتم که دیگر چیزی که «حدیث نفس» باشد، ننویسم و دیگر از خودم سخنی به میان نیاوردم «تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز». سعی کردم که خودم را از میان بردارم تا هر چه هست خدا باشد و خدا را شکر بر این تصمیم وفادار مانده‌ام. البته آنچه انسان می‌نویسد، همیشه تراوشات درونی خود اوست. همهٔ هنرها این چنین‌اند. کسی هم که فیلم می‌سازد، اثر تراوشات درونی خود اوست، اما اگر انسان خود را در خدا فانی کند، آنگاه این خداست که در آثار ما جلوه‌گر می‌شود. حقیر این چنین ادعایی ندارم، اما سعی‌ام بر این بوده است.

با شروع کار جهاد سازندگی در سال ۵۸ به روستاها رفتیم که برای خدا بیل بزنیم. بعدها ضرورت‌های موجود، رفته‌رفته ما را به فیلم‌سازی برای جهاد سازندگی کشاند. در سال ۵۹ به تلویزیون آمدم و در گروه جهاد سازندگی سازمان، مشغول به کار شدیم. حقیر هیچ کاری را مستقلاً انجام نداده‌ام که بتوانم نام ببرم. در همهٔ فیلم‌هایی که در گروه جهاد سازندگی ساخته شده است، سهم کوچکی نیز - اگر خدا قبول کند - به این حقیر می‌رسد و اگر خدا قبول نکند که هیچ. به هر تقدیر، من فعالیت تجاری نداشته‌ام. معمار (آرشیست) هستم. از سال ۵۸ و ۵۹ تاکنون بیش از یک صد فیلم ساخته‌ام. یک ترم نیز در دانشکدهٔ سینما تدریس کرده‌ام که از ادامهٔ تدریس در دانشگاه صرف نظر کردم».

(سید مرتضی آوینی)

سه بعد متمایز هویت انسان را نام ببرید

هویت فردی و اجتماعی چه نسبتی با هم دارند؟ هویت فردی به چند بخش تقسیم می شود؟

سال گذشته، هویت فردی را با دو بخش **جسمانی** و **نفسانی** شناختیم و از سه بعد متمایز هویت انسان به شرح زیر سخن گفتیم:

■ **بعد جسمانی** (بدن)

■ **بعد نفسانی** (نفس و ویژگی های روانی و اخلاقی)

■ **بعد اجتماعی** (نقش و عضویت فرد در جهان اجتماعی)

با یادآوری آنچه در سال گذشته خوانده اید، برای هر کدام از این ابعاد نمونه بیاورید.

سه بعد هویت انسان، از یکدیگر جدا هستند. غ دی 97

می دانید که سه بعد مذکور از یکدیگر جدا نیستند و با یکدیگر تعامل یا ارتباط دوسویه دارند و بر یکدیگر اثر می گذارند. **بدن ما مجرای ارتباط ما با جهان طبیعی و بخشی از آن محسوب می شود. نقش و عضویت اجتماعی ما نیز مجرای ارتباط ما با جهان اجتماعی و بخشی از آن به حساب می آید.** بدین ترتیب روابط میان ابعاد مختلف هویت در نمودارهای صفحه بعد خلاصه می شود. آیا می توانید بگویید هر کدام از مثال های صفحه بعد نشانگر کدام یک از این رابطه هاست؟

مجرای ارتباط ما با جهان طبیعی چیست؟ **بدن ما**

مجرای ارتباط ما با جهان اجتماعی چیست؟ **نقش و عضویت اجتماعی ما**

با توجه به متن، تصویری مناسب با این قسمت تهیه نمایید.

■ زهرا نعمتی، دارنده مدال طلا در مسابقات جهانی پارالمپیک و نخستین زن ورزشکار ایرانی که موفق شد در کنار ورزشکاران سالم، جواز رقابت در المپیک را نیز کسب کند.

بعد جسمانی

بعد نفسانی

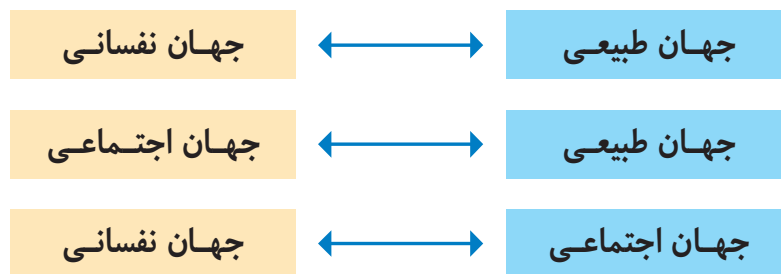
بعد فردی

ابعاد هویت

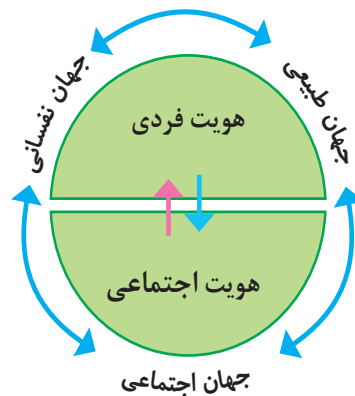
بعد اجتماعی

- **خرداد ۹۸** ترشح بیش از اندازه غده تیروئید موجب عصبانی شدن انسان می شود. **تاثیر بعد جسمانی بر بعد نفسانی**
- برخی از بیماری های جسمانی با کمک قوای روانی درمان می شوند. **تاثیر بعد نفسانی بر بعد جسمانی**
- در شرایط اقلیمی متفاوت، شیوه زندگی اجتماعی مردم متفاوت است. **تاثیر جهان طبیعی بر جهان اجتماعی**
- زندگی اجتماعی انسان ها، طبیعت را تهدید می کند. **تاثیر جهان اجتماعی بر جهان طبیعی**
- **خرداد ۹۹** «یک انسان با تقوا، جهانی را تغییر می دهد»^۲. **تاثیر بعد نفسانی بر بعد اجتماعی**
- **شهریور ۹۹** جهان اجتماعی مانع شکوفایی برخی از اخلاقیات می شود. **تاثیر بعد اجتماعی بر بعد نفسانی**
- **دی ۹۹**

هر شش رابطه بالا را می توان در شکل زیر به صورت یک جا نشان داد.

تاکنون از تمایز ابعاد مختلف هویت و از تعامل آنها با یکدیگر سخن گفتیم، ولی پرسش این است که هویت فردی و اجتماعی چگونه با یکدیگر سازگار می شوند؟ آیا هر نوع هویت اجتماعی با هر نوع هویت فردی سازگار است؟

براساس آنچه در فصل اول خواندید، هویت هر جهان اجتماعی، براساس عقاید، آرمان ها و ارزش های کلان آن جهان اجتماعی شکل می گیرد و قواعد، هنجارها و نمادهای آن متناسب با عقاید، آرمان ها و ارزش ها سامان می یابند.

۱- برای هر کاری که نیت و اراده آدمی در انجام آن قوی باشد، بدن دچار ضعف و ناتوانی نمی شود. امام صادق (ع)
 ۲- این جمله از امام خمینی (ع) است. ایشان خود از افرادی بودند که با تقوای خود توانستند مسیر تاریخ جامعه ایران، امت اسلام و بلکه جهان امروز بشریت را دگرگون سازند.

هویت اجتماعی افراد در جامعه سرمایه داری و جامعه دینی بر چه اساس تعیین می شود؟ شهریور 98

شهریور 99 بنابراین: **هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش های آن**

دی 99 شکل می گیرد. در جامعه قبیله ای، هویت اجتماعی افراد براساس جایگاه قبیله ای آنها مشخص

خرداد 98 می شود. در جامعه سرمایه داری هویت افراد بیشتر به ثروت و توان اقتصادی آنها وابسته است.

شهریور 98 در **جامعه دینی** هویت اجتماعی افراد براساس **عقاید و ارزش های** است که **ان دین محترم**

دی 98

می شمارد؛ مثلاً اسلام هویت افراد را با تقوا، علم و عدالت ارزیابی می کند. **نگاه دنیوی جهان متجدد به طبیعت و بدن انسان چگونه است؟**

خرداد 99 هر جهان اجتماعی براساس هویت خود، با طبیعت و بدن آدمی تعامل می کند. نگاه دنیوی جهان متجدد

شهریور 99

و ارزش های آن به گونه ای است که هر دخل و تصرفی را در طبیعت مجاز می داند. انسان در این جهان

هر نوع تصرفی را برای بهره برداری بیشتر از طبیعت انجام می دهد. [در جهان معنوی اسلام، طبیعت

به عنوان موجودی زنده، آیت و نشانه خداوند محسوب می شود. انسان در طبیعت، خلیفه خداوند

است و خلیفه خداوند براساس خواست الهی وظیفه عمران و آبادانی آن را برعهده دارد؛ یعنی انسان

حق ندارد تصرفاتی را که مخالف اراده حکیمانه الهی است، در جهان طبیعت و بدن خود انجام دهد.]

فرهنگ اسلام چه نگاهی به طبیعت و بدن انسان دارد؟

خدایا این افتخار مرا بس که بنده توام و این عزت مرا بس که تو خدای منی.
خدایا تو همانی که من می خواهم، مرا آن کن که تو می خواهی.

■ هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش های آن شکل می گیرد.

■ هر جهان اجتماعی با نوع خاصی از هویت اخلاقی افراد سازگار است و زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می آورد. عنوان فیلم «رنگ خدا» رنگ و بوی دینی دارد و از آیه ۱۲۸ سوره بقره «صبغة الله و من احسن من الله صبغة و نحن له عابدون» گرفته شده است. رنگ خدا و کیست نیکوتر از خدا در رنگ و ماییم برای او پرستشگران.

فرهنگ جهان متجدد با کدام ویژگی های اخلاقی و روانی سازگار است؟

هر جهان اجتماعی بنا به هویت خود، با نوع خاصی از هویت اخلاقی و روانی افراد سازگار است و

زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می آورد و امکان پیدایش و رشد انواع دیگر را تضعیف

می کند؛ به عنوان مثال جهان متجدد به تناسب رویکرد این جهانی خود، با آن دسته از ویژگی های

روانی و اخلاقی سازگار است که در ارتباط با آرمان ها و ارزش های دنیوی آن شکل گیرند، مانند

فردگرایی، دم غنیمت شماری، انضباط، تیرج، تجمل گرایی، رفاه طلبی، مال اندوزی و... و با بسیاری

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

7

6

5

4

3

2

1

۶۹

dourkhiz.com

فرهنگ جهان متجدد با کدام ویژگی های اخلاقی و روانی سازگار نیست؟

از ویژگی های اخلاقی که بر اساس ارزش های معنوی و الهی وجود انسان شکل گرفته باشند؛ مانند 1 قناعت، 2 حیا، بندگی 3 خدا، تقوا، 4 خوف و 5 رجای الهی، شکر 5 و رضای الهی، 6 توکل و... سازگار نیست. همان گونه که هویت فرهنگی جهان متجدد با هویت روانی و اخلاقی معنوی ناسازگار است، هویت اخلاقی و الهی انسان نیز نمی تواند با هویت دنیوی جهان متجدد سازگاری داشته باشد.

■ برگزاری مسابقات بین المللی زیبایی و نمایشگاه های مُد، از توجه و تمرکز فرهنگ غرب بر بُعد جسمانی هویت حکایت می کند.

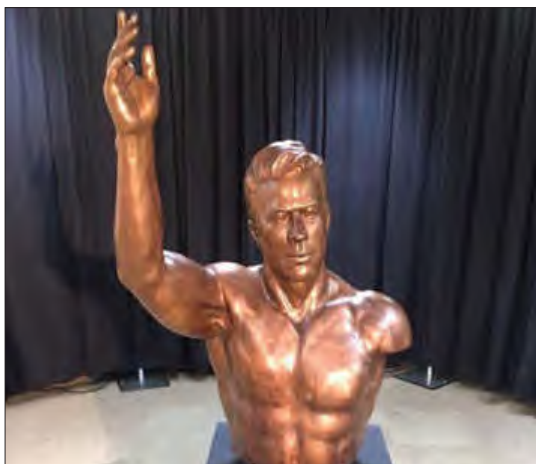

■ مسابقات سالانه «مسترالمپیا» یکی از مهم ترین مسابقات نمایشی است که با فیگور گرفتن روی استیج (صحنه نمایش) انجام می پذیرد. از پایان قرن ۱۹ جریان فکری با رویکردی اساطیری شکل گرفت که زیبایی، تناسب و پرورش یافتگی و بدن عاملی برای ستایش و تمجید قلمداد می شد.

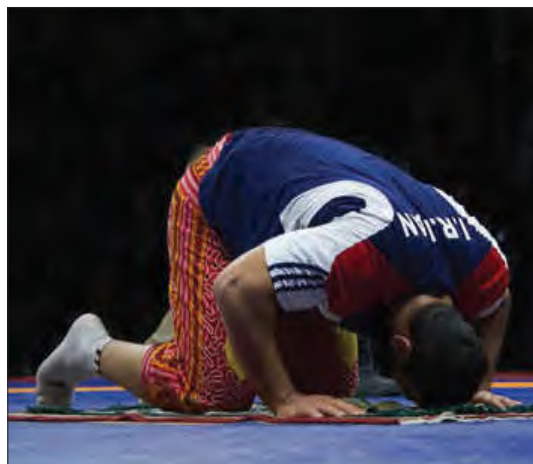
مباحثه کنید

- با توجه به مباحث گفته شده درباره تعامل و تناسب ابعاد مختلف هویت فردی و اجتماعی، پدیده ها و رخداد های زیر را تشریح کنید:
- وقوع جنبش های زیست محیطی در کشورهای غربی و تصویب قوانین سخت گیرانه در دفاع از محیط زیست در این کشورها، پدید آوردن تکنولوژی های سبز و صدور کارخانجات و صنایع سنگین این کشورها به سایر جوامع
  - رواج شدید عمل های زیبایی در ایران؛ آیا تمامی عمل های زیبایی برخلاف ارزش ها و هنجار های دینی جامعه ایران است؟ آیا برخی از این عمل های زیبایی در راستای ارزش ها و هنجار های جهان دنیوی متجدد انجام نمی شوند؟
  - وجود افراد متخلق به اخلاق الهی همانند تقوا، توکل، رضای الهی و... در کشورهای غربی
  - رواج ارزش های دنیوی از قبیل فردگرایی، تجمل گرایی، مال اندوزی و... در کشورهای اسلامی
  - آسیب ها و مسائل زیست محیطی تولید شده به وسیله مردم و سازمان های عمومی و دولتی در ایران
  - خروج آمریکا از پیمان پاریس (کاستن از انتشار گازهای گلخانه ای)
  - حمایت مردم و دولت ایران از مظلومان جهان
  - حمایت همه جانبه دولت های غربی و برخی از دولت های اسلامی از رژیم اشغالگر قدس

هویت اجتماعی جهان متجدد، با هویت روانی و اخلاقی معنوی ..... است. بیوم نهایی - خرداد ۹۹
الف- با آن همخوانی دارد
ب- ناسازگار است
ج- در برخی موارد با آن موافق است
د- در برخی موارد آن را نادیده می گیرد

■ تندیس برنزی نیم تنه غلامرضا تختی در موزه «اساما» امریکا؛ در این تندیس تختی با یک دست نشان داده شده تا یادآور مبارزه جوانمردانه او با مدوید باشد. وقتی تختی متوجه شد پای مدوید کشتی گیر شوروی، آسیب دیده، هرگز به سمت پای مصدوم حریف نرفت.

■ پهن کردن سجاده بر روی تشک کشتی و به جا آوردن نماز شکر پس از قهرمانی از جمله مراسم آیینی کشتی قهرمانی است.

مقایسه کنید

با کمک دبیر خود، اخلاق ورزشکاران جهان اسلام (اخلاق پهلوانی) را با اخلاق ورزشی جهان جدید (اخلاق قهرمانی) مقایسه کنید و تناسب این دو نوع اخلاق را با ارزش های کلان اجتماعی بیان کنید.
در ایران امروز ما، این دو نوع نظام اخلاقی چه جلوه هایی دارند؟

ببینیم و بدانیم

■ شهید سعید طوقانی که در عملیات بدر موفق به کسب مدال جاویدان شهادت می شود.

مجموعه مستند «بر سکوی افتخار» روایت زندگی شهدای ورزشکار است. برای آشنایی بیشتر با اخلاق پهلوانی، قسمتی از این مجموعه با عنوان «پهلوان کوچولو» را که در آن شهید سعید طوقانی معرفی شده، ببینید.

هویت دارای چند بخش است؟ دو بخش: آگاهانه - ناآگاهانه

خودآگاهی یا ناخودآگاهی؟

گفت چون سقراط در نزع اوفتاد^۱
 بود شاگردیش، گفت ای اوستاد
 چون کفن سازیم تن پاکت کنیم
 در کدامین جای در خاکت کنیم
 گفت گر تو باز یابیم ای غلام
 دفن کن هر جا که خواهی والسلام
 من چو خود را زنده در عمری دراز
 پی نبردم، مرده کی یابی تو باز
 عطار

به نظر شما افراد و گروه‌ها چقدر خود را می‌شناسند؟ شما چقدر خود را می‌شناسید؟ برای شناخت بیشتر و بهتر خود چه راه‌هایی وجود دارد؟

تحقیقات نشان می‌دهد کودکان خطاهای خود را موجه‌تر از خطاهای دیگران می‌دانند. خطاهای دیگران را عمدی و شایسته مجازات و خطاهای خود را غیرعمدی و بیشتر ناشی از شرایط و تحریک کننده‌های محیطی می‌دانند. محققان ابتدا این امر را ناشی از خودخواهی کودکان می‌دانستند، ولی تحقیقات نشان داد که کودکان درباره عوامل مؤثر بر رفتار خود، نسبت به دیگران اطلاعات بیشتری دارند. از این رو احتمال بیشتری وجود دارد که در توضیح علل رفتار خود؛ بیشتر بر شرایط محیطی تأکید کنند و خود را بی‌تقصیر بدانند. از آنجا که شناختشان از موقعیت دیگران کمتر است، در توضیح رفتار دیگران بر سهم خود آنها تأکید می‌کنند و آنها را مقصر می‌دانند. کودکان وقتی شناخت بیشتری درباره دیگران به دست می‌آورند، خطاهای آنها را نیز بیش از آنکه عمدی بدانند ناشی از سوء برداشت یا بی‌احتیاطی می‌دانستند. بنابراین هرچه شناخت کودکان از موقعیت خود و دیگران بیشتر می‌شود، قضاوت آنها تغییر می‌کند. پرسش اساسی این است که افراد چقدر خود و موقعیتشان را به درستی می‌شناسند؟

۱- در حال جان کندن و مردن بود.

علت تامل انسان ها در مورد ویژگی های هویتی خود چیست؟

تفاوت هویت آگاهانه و ناآگاهانه را بنویسید

بخشی از هویت، آگاهانه است؛ یعنی آن را می‌شناسیم یا دیگران به آن پی می‌برند و برایمان بازگو می‌کنند. بخش دیگر، برای ما پنهان است و آن را نمی‌شناسیم.

گاهی ما درباره ویژگی هایی از خود که به آن واقف نیستیم، تأمل می‌کنیم و درباره آنها می‌اندیشیم.

گاهی برای شناخت خود، از دیگران کمک می‌گیریم و از والدین و دوستان خود درباره نقاط قوت

و ضعف خویش سؤال می‌کنیم. نزد مشاوران، روان‌شناسان و روان‌کاوان می‌رویم و از آنها مشاوره

می‌گیریم. جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان نیز درباره ابعاد اجتماعی هویت انسان‌ها بحث می‌کنند

و در این باره نظراتی ارائه می‌دهند. فیلسوفان نیز مباحث گسترده‌ای درباره هویت دارند.

ما تردیدی نداریم که گاه، در شناخت ویژگی های هویتی خود و دیگران، دچار خطا و اشتباه

می‌شویم. وجود نظریات متفاوت درباره هویت، نشانه‌ی چیست؟ شهریور 99

شناخت هویت وجود دارد. پیامبران و اولیای الهی در باره کدام ابعاد هویت انسان سخن گفته اند؟ دی 98

پیامبران و اولیای الهی نیز از دیرباز درباره ابعاد الهی و فطری هویت فردی و اجتماعی انسان و

همچنین درباره غفلت و فراموشی انسان‌ها از خویشتن، سخن گفته‌اند.

سرگشتگی انسان

ابعاد الهی و فطری هویت انسان در قرآن

گفت‌وگو کنید

دین و پیامبران الهی، فیلسوفان، روان‌شناسان، انسان‌شناسان و جامعه‌شناسان درباره غفلت و فراموشی انسان‌ها از هویت واقعی خود، نظریات متنوعی دارند. با راهنمایی دبیر خود درباره این نظریات گفت‌وگو کنید.

خلاصه کنید

– هویت اجتماعی هر فرد درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش های آن شکل می گیرد.

مفاهیم اساسی

خودآگاهی،

آنچه از این درس آموختیم

ویژگی انتسابی، ویژگی هایی هستند که ما در شکل گیری آنها نقشی نداریم
مثال دختر یا پسر بودن - ایرانی بودن

ویژگی های اکتسابی ویژگی هایی هستند که خودمان در شکل گیری آنها نقش و سهم زیادی داریم مثال مهندس بودن دانش آموز بودن

آیا هویت ما تغییر می کند؟ بله بعضی ویژگی های هویتی ما تغییر می کند و بعضی ها امکان تغییر ندارد

ویژگی های اجتماعی: ویژگی هایی هستند که بدون حضور در گروه های اجتماعی و بدون ارتباط با دیگران، نمی توانیم آن ویژگی ها را داشته باشیم
مثلا: ایرانی بودن - دانش آموز بودن

هویت دو بخش دارد آگاهانه - ناآگاهانه

درس نهم

باز تولید هویت اجتماعی^۱ (چگونگی شکل گیری و تداوم هویت اجتماعی)

یعنی

جامعه پذیری چه نقشی در باز تولید هویت اجتماعی دارد؟

در یک کندوی زنبور عسل چندین گروه زنبور وجود دارد. هر گروه به صورت غریزی وظایف خود را انجام می دهد. آیا انسان ها نیز به صورت غریزی فعالیت های گروهی و جمعی خود را انجام می دهند؟ **خیر**
انسان چگونه به موقعیت اجتماعی خود در جهان اجتماعی پی می برد؟
 انسان بر خلاف موجودات دیگر، به صورت غریزی نمی داند چه موقعیتی در جهان اجتماعی دارد و در این موقعیت چه وظایفی بر عهده اوست. انسان باید موقعیت خود را بشناسد، حقوق و تکالیف خود را یاد بگیرد و با عمل به آنها، هویت اجتماعی خود را شکل دهد.

به نظر شما، انسان ها چگونه به جایگاه اجتماعی خود پی می برند و هویت اجتماعی افراد چگونه شکل می گیرد؟

در انگلستان سالانه تعداد زیادی جوجه تیغی در بزرگراه ها و جاده های خارج از شهر، در اثر برخورد با اتومبیل ها کشته می شوند. این جوجه تیغی ها که در جاده ها رفت و آمد می کنند، مطابق غریزه، هنگام ترس، در خود جمع می شوند و به صورت یک گلوله تیغی در می آیند. این عمل در طبیعت مانع از آن می شود که جانوران خطرناک به جوجه تیغی ها صدمه بزنند؛ ولی اتومبیل ها بدون توجه، آنها را زیر چرخ های خود له می کنند و رد می شوند. جوجه تیغی ها می بینند که هموعانشان به این شکل از بین می روند؛ ولی قادر نیستند خود

و دیگران را از خطر له شدن زیر چرخ های اتومبیل ها آگاه سازند. چرا؟ **چون قادر نیستند آگاهی خود را به دیگران منتقل کنند**
 به نظر شما چه عاملی در زندگی انسان ها، این خلأ را پر می کند؟ **آموزش ارزش ها و اعتقادات و شیوه های زندگی به نسل های جدید در جامعه**

۱- به معنای انتقال آن از نسلی به نسل دیگر است به گونه ای که علی رغم گذر زمان و پذیرش تغییرات، ویژگی های اساسی آن پایدار می ماند و دوام می آورد.

هر فرد در یک جهان اجتماعی متولد می‌شود که به وسیله نسل‌های قبل از او ایجاد شده است. جهان اجتماعی پس از تولد هر فرد، بخشی از **هویت اجتماعی** او را تعیین می‌کند؛ یعنی آن فرد را به‌عنوان یکی از اعضای خود به رسمیت می‌شناسد و برای او ویژگی‌هایی متناسب با موقعیتی که در آن قرار گرفته است، در نظر می‌گیرد. در این زمینه می‌توان به صدور شناسنامه برای نوزادان اشاره کرد. آیا در مورد فرایند صدور شناسنامه برای نوزادان و نهادهای سازمان‌های مرتبط

شهریور ۹۶
شهریور ۹۸

با آن چیزی می‌دانید؟ **چرا جهان اجتماعی، ارزش‌ها و اعتقادات و شیوه زندگی خود را به فرد آموزش می‌دهد؟** جهان اجتماعی برای بقا و تداوم، اعتقادات، ارزش‌ها و شیوه زندگی خود را به فرد آموزش می‌دهد. **فرد برای مشارکت در جهان اجتماعی، چه اقدامی انجام می‌دهد؟** در آن را می‌آموزد و به تدریج با موقعیتش در جهان اجتماعی و حقوق و تکالیفی که برعهده دارد، آشنا می‌شود.

فرد با آموزش‌های اساسی و ماندگاری که در **خانواده** می‌بیند، **اولین** و **مهم‌ترین** آشنایی‌ها را با جهانی که در آن متولد شده است، پیدا می‌کند. **مدرسه**، **گروه‌های هم‌بازی**، **مجالس علمی و مذهبی** **۹۵ و ۹۸ خرداد** **۹۹ خرداد**

و رسانه‌های جمعی، از دیگر عوامل آشنایی افراد با جهانی هستند که در آن زندگی می‌کنند. **تعریف جامعه‌پذیری ۹۴ خرداد ۹۸** به فرایندی که هر فرد برای مشارکت در زندگی اجتماعی دنبال می‌کند و مسیری که برای شکل‌گیری هویت اجتماعی افراد طی می‌شود، جامعه‌پذیری می‌گویند.

عوامل آشنایی افراد با جامعه ای که در آن زندگی می‌کنند، را نام ببرید

بخوانیم و بدانیم

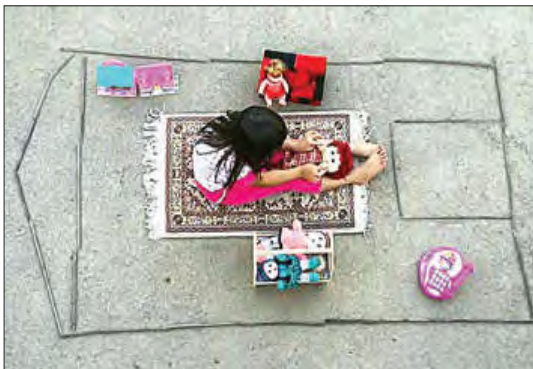
گروه‌های شغلی یا حرفه‌ای، همواره یکی از گروه‌های اجتماعی مهم بوده‌اند. اعضای هر حرفه برای خود نوعی منشور اخلاقی داشته‌اند که دستورالعمل زندگی اعضای آن حرفه را نشان می‌دهد. در ایران «فتوت‌نامه‌ها» نوعی از این منشورهای شغلی بود. فتوت‌نامه عبارت بود از دستورالعمل‌هایی که اهل هر حرفه برای خود داشتند و به استناد آن، هم روابط میان اعضای حرفه و هم روابط میان حرفه و جامعه را تعیین می‌کردند. از جمله آنها «فتوت‌نامه بنّایان» بود که برخی از عبارات‌های آن به این شرح است:

اگر پرسند که چند اصل است، بنّایی را، بگو که پنج اصل است. اول با طهارت بودن، دویم بر جاده راستی بودن، سیم با حیا بودن و نظر از غیر برداشتن، چهارم کم سخن گفتن، پنجم به ادب بودن نزد بزرگان.

اگر پرسند که چند حکم باشد بنّایی را، بگو که ده حکم است. از علم دین باخبر باشد، باسقاوت و خیر باشد، در کار خود استاد باشد و آنچه را که انجام دهد، چنان باشد که از برای خود نماید، با همه کس به خلق نیکو پیش آید، تنگ حوصله نباشد، فقیر دوست باشد و ... برای آشنایی بیشتر با منشورهای شغلی، می‌توانید منشور اخلاقی پزشکان، معلمان و ... را مطالعه کنید.

■ خانواده، مدرسه، مسجد و رسانه‌های جمعی از عوامل آشنایی افراد با جامعه هستند.

غیررسمی

رسمی

■ جامعه‌پذیری رسمی و غیررسمی

پاسخ دهید

آیا جامعه‌پذیری در جوامع مختلف، شیوه واحد و ثابتی دارد؟ توضیح دهید.

■ کنترل اجتماعی

کنترل اجتماعی چه نقشی در بازتولید هویت اجتماعی دارد؟

آیا فرایند جامعه‌پذیری همیشه به‌طور کامل انجام می‌گیرد و با موفقیت همراه است؟ آیا افراد می‌توانند از پذیرش عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی سر باز زنند؟ **بله** برخی افراد به‌طور کامل جامعه‌پذیر نمی‌شوند؛ در آن صورت، جامعه برای استمرار و تداوم خود چه می‌کند؟

به نظر شما پدر و مادر صرفاً راه و بیراهه زندگی را به فرزندان خود می آموزند یا مراقبت می کنند تا فرزندانشان راه را ببینند و به بیراهه نروند؟ آیا اولیای مدرسه به یادآوری قواعد و مقررات مدرسه به دانش آموزان بسنده می کنند یا نظارت می کنند تا مقررات اجرا شود؟ در تمامی بخش های جهان اجتماعی، سازوکارهایی برای نظارت بر اعضا وجود دارد. عضویت در جهان اجتماعی، همواره با نظارت و کنترل اجتماعی همراه است و صرفاً به این توصیه بسنده نمی شود که:

من آنچه شرط بلاغ است با تو می گویم تو خواه از سختم، پندگیر خواه ملال
منظور از نظارت و کنترل اجتماعی چیست؟ کنترل اجتماعی چرا و چگونه صورت می گیرد؟

آیا فرآیند جامعه پذیری همیشه با موفقیت همراه هست؟

ممکن است برخی انسان ها هویتی را که جهان اجتماعی برای آنها در نظر گرفته است، نپذیرند. **۹۶ خرداد**

همواره افرادی هستند که جذب عقاید و ارزش های جهان اجتماعی خود نمی شوند و نقشی را که نهادها و سازمان های مختلف جامعه از آنها انتظار دارند، نمی پذیرند. این افراد به حقوق و تکالیف خود پایبند نیستند و رفتارهای مخالف انجام می دهند.

کژروی اجتماعی را تعریف کنید به کنش هایی که برخلاف عقاید، ارزش ها و هنجارهای جامعه هستند، کژروی اجتماعی می گویند.

آیا می توانید نمونه هایی از کژروی اجتماعی را نام ببرید؟ **۹۷ خرداد ۹۸**

■ غبارروبی، عترافشانی و گلباران مزار شهدا

■ روز بزرگداشت یاد سربازان و کشته شدگان جنگ در فرانسه

■ برگزاری مراسم جشن تکلیف در مدارس

■ استفاده از دوربین های نظارتی در چین برای جلوگیری از تقلب. در این کشور، تقلب مجازات زندان به دنبال دارد.

دو روش پیشگیری و کنترل اجتماعی را بنویسید. خرداد 99 شهریور 99

هر جامعه ای علاوه بر جامعه پذیری، برای پیشگیری از کجروی های اجتماعی و کنترل آنها، از چه روش هایی استفاده می کند؟ خرداد 91 دی 98

هر جامعه ای علاوه بر جامعه پذیری، برای پیشگیری و کنترل کژروی های اجتماعی، روش های زیر را به کار می گیرد.

- تبلیغ و اقناع: هر جهان اجتماعی می کوشد تا از طریق آموزش، عقاید و ارزش های خود را به گونه ای ترویج کند که افراد برای پذیرش آنها قانع شوند.
- تشویق و پاداش: هر جهان اجتماعی، افرادی را که مطابق ارزش ها و قواعدش عمل کنند، تشویق می کند و به آنها پاداش می دهد.
- تنبیه و مجازات: هر جهان اجتماعی، کسانی را که دچار کژروی اجتماعی شده باشند، تنبیه و مجازات می کند.

اقناع را تعریف کنید و بنویسید آیا همه ی

نمونه هایی از روش های مذکور را در مدرسه خود بیابید. فرهنگ ها قدرت اقناعی یکسانی دارند؟

اقناع یعنی چه؟ اقناع روشی است که به واسطه آن، فرهنگ در افراد درونی می شود. هر چه قدرت اقناع یک فرهنگ

بیشتر باشد، افراد کنش ها و اعمال متناسب با آن فرهنگ را بهتر انجام می دهند. فرهنگ هایی که

ظرفیت منطقی و عقلانی^۱ بیشتری دارند و با فطرت آدمیان^۲ سازگارترند، از قدرت اقناعی بیشتری برخوردارند. [شکل رسمی پاداش و تنبیه در جامعه، توسط چه گروه هایی انجام می شود؟

تشویق و تنبیه به دو شیوه رسمی و غیررسمی انجام می شود. شیوه غیررسمی آن بیشتر در

خانواده، همسالان یا به وسیله عموم افراد جامعه انجام می شود و آثار و نتایج عمیق تری دارد.

شیوه رسمی پاداش و مجازات، بیشتر توسط سازمان ها و مؤسسات اجتماعی مانند ادارات، پلیس،

دادگاه و زندان صورت می گیرد. کنترل اجتماعی را تعریف کنید

به مجموعه فعالیت هایی که برای پذیرش فرهنگ جامعه و انطباق افراد با انتظارات جامعه^۳

انجام می گیرد، کنترل اجتماعی می گویند.

بخوانیم و بدانیم

شاید این پرسش برای شما مطرح شود که کدام یک از روش های کنترل اجتماعی مناسب ترند؟ بدون شک، هر کدام از این روش ها مزایا و معایبی دارند و ممکن است در عمل با موفقیت یا شکست مواجه شوند. تحقیقات مختلف درباره چگونگی استفاده از این روش ها در خانواده ها نشان می دهد، والدینی موفق ترند که متناسب با رفتار خوب و بد فرزندان خود، به درستی از این روش ها استفاده می کنند.

۱- عقاید و ارزش های آن منطقی و عقلانی باشند.

۲- فطرت، مجموعه بینش ها و گرایش هایی چون حقیقت جویی، فضیلت خواهی، زیبایی دوستی، خلاقیت، عشق و پرستش در آفرینش انسان است که او را از سایر موجودات ممتاز می کند. خداوند انسان را بر فطرت خویش آفرید. فطرت آدمی و شکوفایی آن شدت و ضعف می پذیرد و امکان انحراف از آن نیز وجود دارد ولی به طور کامل سرکوب و نابود نمی گردد. بنابراین هم امکان پیدایش شیوه های مختلف زندگی وجود دارد و هم امکان داوری و ارزیابی آنها، فطرت یکی از ملاک های ارزیابی شیوه های زندگی است و برخی از شیوه های زندگی حاصل انحراف از فطرت انسانی است و با آن ناسازگارند.

۳- انتظارات جامعه از طریق الگوهای عمل یا همان هنجارها در حقوق و تکالیف مربوط به نقش های اجتماعی نمودار می شوند و افرادی که این نقش ها را به عهده می گیرند باید با رعایت آنها انتظارات جامعه را برآورده سازند.

فرهنگ به واسطه ی چه روشی در افراد درونی می شود؟ اقناع

هر جهان اجتماعی که روش های مناسب برای کنترل اجتماعی نداشته باشد، دچار چه وضعیتی می شود؟
دی ۹۹ هر جهان اجتماعی که روش های مناسبی برای **کنترل اجتماعی** نداشته باشد، در معرض آسیب های بیشتری قرار می گیرد؛ باز تولیدش با مشکل مواجه می شود و دوام و بقای آن تهدید می شود.

من قیام نکردم؛ مگر برای احیای
 امر به معروف و نهی از منکر
 امام حسین علیه السلام

دی ۹۲ و خرداد ۹۳ شهریور ۹۸ دی ۹۸ در جهان اسلام، امر به معروف و نهی از منکر در فرایندهای جامعه پذیری و کنترل اجتماعی نقش مهمی دارد و دارای آثار فردی و اجتماعی و نتایج معنوی و دنیوی بسیاری است.
 امر به معروف و نهی از منکر روش های مختلفی دارد. برخی روش های آن **تنبیهی** و برخی **تشویقی** یا **تنبیهی** است. امر به معروف و نهی از منکر سطوح متفاوتی نیز دارد! در مواردی، همگانی و به عهده همه افراد جامعه است و در برخی موارد، وظیفه سازمان های رسمی و حکومتی است. به نظر شما امر به معروف و نهی از منکر در چه مواقعی مسئولیتی همگانی و در چه مواقعی وظیفه نهادها و سازمان های رسمی است؟
امر به معروف و نهی از منکر، سطوح مختلفی دارد، آنها را بنویسید

بخوانیم و بدانیم

امر به معروف و نهی از منکر در متن زندگی اجتماعی در صدر اسلام مسلمانان هنگام احوالپرسی و خداحافظی، سوره عصر را تلاوت می کردند. ابتدا یکی از افراد، بخشی از سوره را می خواند و فرد مقابل، آن را به پایان می رساند.
 به نام خداوند بخشنده مهربان
 قسم به عصر (۱). که آدمی به راستی در زبان است (۲). مگر آنان که ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند و یکدیگر را به رعایت حق سفارش کنند و یکدیگر را به استقامت و شکیبایی سفارش کنند (۳).

گفت و گو کنید

- جامعه برای حفظ سلامت عمومی به پزشکان نیازمند است. تحصیل در رشته پزشکی، کاری دشوار است. به نظر شما در جامعه برای جذب افراد به رشته پزشکی چه کارهایی انجام می شود؟ رشته پزشکی در کشور ما از این جهت چه وضعیتی دارد؟
- برخی پزشکان ممکن است بر خلاف هنجارهای پذیرفته شده عمل کنند. برخی کژروی های پزشکی را نام ببرید و راه ها و شیوه های پیشگیری و کنترل آن را بیان کنید.

امر به معروف و نهی از منکر از جمله راهکارهای اسلام برای **جامعه پذیری** و **کنترل اجتماعی** است. شهریور ۹۹

خلاصه کنید

- باز تولید هویت اجتماعی از طریق جامعه پذیری و کنترل اجتماعی انجام می شود.

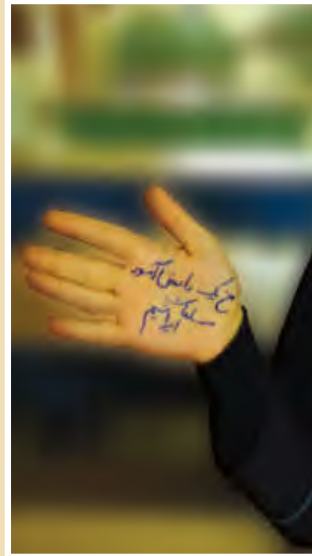
مفاهیم اساسی

تداوم هویت اجتماعی، .....

آنچه از این درس آموختیم

Blank writing area for the student's response to the question 'آنچه از این درس آموختیم'.

درس دهم تغییرات هویت اجتماعی (فرصت‌ها و محدودیت‌های تغییرات هویتی در جهان اجتماعی)

تحرک اجتماعی چیست؟
منظور از موقعیت اجتماعی چیست؟
 منظور از موقعیت اجتماعی، جایگاهی است که فرد در جامعه یا در یک گروه اجتماعی دارد. ما با شناخت موقعیت اجتماعی فرد، دربارهٔ او اطلاعاتی به دست می‌آوریم؛ مانند اینکه با چه کسانی در ارتباط است؛ چه انتظاراتی باید از او داشته باشیم؛ چگونه باید با او رفتار کنیم و....

کتاب هویت‌های اجتماعی جدید یا تغییراتی در موقعیت اجتماعی افراد همراه است. این تغییرات موقعیتی چه انواعی می‌تواند داشته باشد؟

دانش‌آموزی دربارهٔ این موضوع که «در آینده می‌خواهید چه کاره شوید؟» نوشته بود: «داشتم فکر می‌کردم، دوست دارم یک مامان خوب و مهربون بشم، شاید بخوام یک خانم دکتر یا یک خانم معلم بشم، شاید هم یک خانم خانه‌دار، راستی دندانپزشک هم خوبه، مددکار هم همین‌طور و... . پیش خودم فکر کردم هر کاره‌ای که بشم، مهم اینه که فردی مفید برای خودم و جامعه‌ام باشم تا پدر و مادرم به وجودم افتخار کنند. به قول مادرم بچه‌ها باقیات الصالحات پدر و مادر و معلمشون! چه بسا من هم باقیات الصالحات آنها شدم. خدا را چه دیدی!»

موضوع «در آینده می‌خواهید چه کاره شوید؟» چه اهمیتی دارد که برخی معلمان نگرش، اصرار دارند دانش‌آموزان دربارهٔ آن مطلب بنویسند؟ آیا منظور، صرفاً پرسش از شغل آینده آنهاست؟ شما چه برداشتی از این پرسش دارید و چگونه به آن پاسخ می‌دهید؟

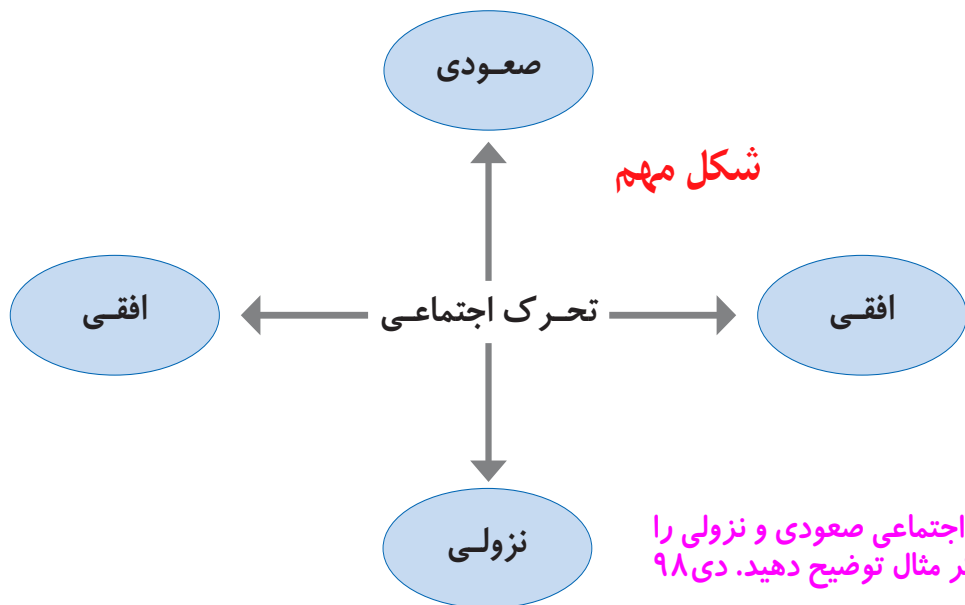
افراد چگونه هویت انتسابی و هویت اکتسابی خود را به دست می آورند؟ توضیح دهید

جاخالی

[**خرداد ۹۹**] افراد در بدو تولد، هویت اجتماعی انتسابی خود را به صورت انفعالی - خودشان در به دست آوردن نقشی ندارند - در محیط خانواده و... می پذیرند. با گذر زمان، آنها به گونه‌ای فعال، با محیط اجتماعی خود برخورد می کنند؛ هویت اکتسابی خود را به دست می آورند و متناسب با این هویت اجتماعی جدید، از موقعیت اجتماعی جدیدی برخوردار می شوند.]

جابه جایی افراد از یک موقعیت اجتماعی به موقعیت اجتماعی دیگر را تحرک اجتماعی می گویند.

انواع تحرک اجتماعی را نام ببرید
تحرک اجتماعی انواعی دارد: صعودی، نزولی و افقی. **تحرک اجتماعی را تعریف کنید. دی ۹۷ خرداد ۹۸**

مثال برای تحرک اجتماعی صعودی

[کارمند یک اداره، هنگامی که مدیر بخشی از اداره می شود یا مدیر یک بخش یا هنگامی که مدیر کل می شود، تحرک اجتماعی صعودی پیدا کرده است] **مثال برای تحرک اجتماعی نزولی** (مدیر اداره هنگامی که از مدیریت عزل می شود و به صورت کارمند عادی به کار خود ادامه می دهد، تحرک اجتماعی نزولی دارد) **مثال برای تحرک اجتماعی افقی** (شخصی شغل خود را تغییر می دهد، در صورتی که شغل جدید، موقعیت اجتماعی او را تغییر ندهد،

شهریور ۹۹ تحرک اجتماعی افقی دارد. همانند کارمندی که از یک بخش اداره به بخش دیگر منتقل می شود.

آیا می توانید برای هر یک از انواع تحرک اجتماعی نمونه‌های دیگری مثال بزنید؟

دی ۹۹ در همه کشورهای رده‌بندی مشاغل وجود دارد ولی رده‌بندی در کشورهای مختلف یکسان نیست.

با اهمیت مشاغل در همه کشورها یکسان است؟ برخی مشاغل در بعضی کشورها از اهمیت بیشتری برخوردارند و بالعکس. باید به یاد داشته

باشیم که موقعیت اجتماعی افراد صرفاً تابع مشاغل آنها نیست؛ بلکه به عوامل دیگری مانند علم،

ایمان، تقوا، هنر، احترام و... نیز بستگی دارد. آیا می توانید به ملاک‌های دیگری اشاره کنید؟

دلسوز بودن - پر تلاش بودن - دقیق بودن

تحرك اجتماعى يك فرد در طول زندگى اش، چه نوع تحرك اجتماعى است؟ **درون يك نسل**

بخوانيم و بدانيم

انسداد اجتماعى يعنى چه؟ باز بودن راه تحرك اجتماعى يعنى چه؟ مسدود بودن راه ارتقا و تحرك اجتماعى صعودى را انسداد اجتماعى مى گويند. (باز بودن راه تحرك اجتماعى به معنای امکان دسترسى افراد محروم و كمتر برخوردار جامعه، به موقعيت هاى اجتماعى بالاتر است) انسداد اجتماعى بيشتر در جوامعى وجود دارد كه موقعيت اجتماعى افراد براساس ويژگى هاى انتسابى مانند وراثت، نژاد و... تعيين مى شود؛ ولى در بسيارى از جوامع كه مبتنى بر ويژگى هاى اكتسابى هستند، نيز شرايط به گونه اى است كه در عمل، راه تحرك اجتماعى بر محرومان جامعه بسته مى شود. مثلاً در جوامعى كه رده بندى موقعيت هاى اجتماعى بر اساس سرمايه اقتصادى است، محرومان با انسداد اجتماعى مواجه اند.

نمونه بياوريد

تفاوت تحرك اجتماعى درون يك نسل و درون دو نسل چيست؟ ۹۸
 تحرك اجتماعى گاه درون يك نسل (يك فرد در طول زندگى خودش) و گاه در دو نسل (يك فرد نسبت به والدينش) اتفاق مى افتد. نمونه هاى از تحرك اجتماعى درون نسلى و ميان نسلى را بيان كنيد.

فرصت ها و محدوديت هاى تغييرات هويتى کدام اند؟

دانستيد اعضاى جهان اجتماعى ابتدا با هويت انتسابى خود آشنا مى شوند و به تدريج با فعاليتشان، موقعيت و هويت اكتسابى خود را به دست مى آورند. آيا اعضاى جهان اجتماعى مى توانند هر نوع هويت اجتماعى را كسب كنند؟ **خير**

در جوامع فئودالى غربى، موقعيت اجتماعى افراد به چه چيزى بستگى داشت؟ و شامل چه گروه هاى بود

در جوامع فئودالى غربى، موقعيت اجتماعى افراد به رابطه آنها با زمين بستگى داشت. **رباب و گروهى رعيت** بودند. در اين جوامع، طبقه اى از مردم عادى هم وجود داشت كه نه اشراف بودند و نه رعيت. به همين دليل از آنها به طبقه سوم ياد مى شد كه شامل صراف، بنا، كفاش و... بود. اين طبقه هويت منفى و يست داشت و از نظر قانونى و اجتماعى از هيچ اهميت و اعتبارى برخوردار نبود؛ ولى به علت فوايد و كار كردهاى كه داشت، تحمل مى شد. يكي از نويسندگان مى پرسد كه «طبقه سوم چيست؟» و پاسخ مى دهد «چيزى نيست؛ اما

طبقه سوم در جوامع فئودالى شامل چه كسانى بود؟ و چه ويژگى هاى داشتند؟

مى خواهد چيزى بشود.» طبقه سوم در جوامع فئودالى، جهت كسب اعتبار براى خودش چه اقدامى انجام مى داد؟ (اين طبقه همان طبقه متوسط بود كه جهت كسب اعتبار براى خودش، به ارزيايى گروه هاى ديگر براساس مفيد بودن يا نبودن آنها پرداخت و با ارزيايى اشراف با معيار فايده مندى آنها رابى اعتبار ساخت؛ زيرا خود را توليد كننده و مفيد، و اشراف را مصرف كننده و سربار جامعه پذيرش معيار فايده مندى، توسط مردم، منجر به پيدايش چه نوع فرهنگى شد؟) معرفى مى كرد. پذيرش اين معيار توسط عموم مردم، به پيدايش فرهنگ فايده گرايى منجر شد كه همه انسان ها را صرفاً براساس همين ملاك ارزيايى مى كرد. اين روند به شكل گيرى جوامعى انجاميد كه در آنها وضعيت اقتصادى افراد، موقعيت اجتماعى آنها را معين مى كرد و ساير ويژگى هاى هويتى به آن وابسته مى شد) هر جامعه اى، برخى هويت ها را مى پذيرد و برخى را منع مى كند. آيا مى توانيد مواردى را مثال بزنيد؟

توضیح دهید و مثال بزنید که فرصت های پیش روی افراد برای تحرک اجتماعی و کسب هویت های جدید در جوامع مختلف یکسان نیست. دی ۹۹

آیا فرصت های پیش روی افراد برای تحرک اجتماعی و کسب هویت های جدید در جوامع مختلف یکسان است؟ توضیح دهید. شهریور ۹۹
آیا همه جوامع فرصت های یکسانی برای تحرک اجتماعی در اختیار افراد قرار می دهند؟ دی ۹۸

این کارگران کارخانه آجرپزی در ایالت بیهار هند در کاست نجس ها به دنیا آمده اند. توسط جامعه، وظایف معین و مشخصی بر دوش آنها گذاشته می شود بی آنکه از فرصت های تحرکی که نظام های طبقاتی به افراد می دهند، برخوردار شوند.

*** در جهان های اجتماعی مختلف، فرصت های پیش روی افراد برای تحرک اجتماعی و کسب

هویت های جدید، متفاوت است. هر جامعه ای به تناسب عقاید و ارزش هایی که دارد، برخی تغییرات هویتی و تحرک های اجتماعی را تشویق و برخی دیگر را منع می کند.]

خرداد ۹۹ مثلاً جامعه ای که براساس ارزش های **نژادی** شکل می گیرد، صرفاً برای یک نژاد خاص، امکان

تحرک اجتماعی **صعودی** را فراهم می آورد. درباره جامعه آپارتاید (جدانژادی) چه می دانید؟
در جامعه ای که قواعد و روابط آن بر اساس ارزش های اقتصادی است، تحرک اجتماعی چگونه است؟
جامعه ای که قواعد و روابط آن براساس ارزش های اقتصادی است، تحرک اجتماعی صعودی

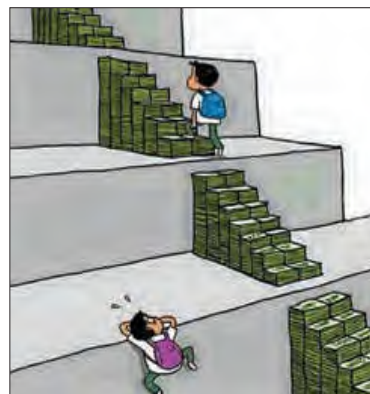
را تنها برای کسانی ممکن می سازد که منابع ثروت را در اختیار دارند.

جهانی که حول ارزش های دنیوی و این جهانی شکل می گیرد، تحرک اجتماعی را در محدوده

همان ارزش ها به رسمیت می شناسد.

■ قانون ممنوعیت استفاده از حجاب در مدارس فرانسه، فرصت تحصیل و اشتغال را از زنان مسلمان با حجاب سلب می کند و مغایر شعار معروف انقلاب فرانسه «آزادی، برابری و برادری» است.

■ جامعه ای که قواعد و روابط آن بر اساس ارزش های اقتصادی است، تحرک اجتماعی را تنها برای کسانی ممکن می سازد که منابع ثروت را در اختیار دارند.

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

جلوگیری از تحصیل دختران محجبه در برخی جوامع غربی بیانگر چیست؟

هویت اجتماعی افراد در یک جهان سکولار چگونه است؟ مثال بزنید

در یک جهان سکولار، هویت دینی و معنوی افراد نمی تواند بروز و ظهور اجتماعی داشته باشد. در این جهان فعالیت هایی که هویت دینی افراد را آشکار کند، منع می شوند. برای نمونه،

می توان به جلوگیری از تحصیل دختران محجبه در برخی جوامع غربی اشاره کرد.

یا در جوامع سکولار، امکان رای دادن به قوانین الهی وجود دارد؟ مثال بزنید

در جوامع سکولار و دنیوی، امکان رای دادن به قوانین الهی وجود ندارد. اکثریت مردم الجزایر در سال ۱۹۹۱ میلادی به حاکمیت اسلامی رأی دادند، اما کودتای نظامی مانع از اجرای نتایج انتخابات شد. رئیس جمهور وقت آمریکا در دفاع از این کودتا گفت که مردم الجزایر نیاز به

دموکراسی کنترل شده دارند. از گفته رئیس جمهور آمریکا چه می فهمید؟

در یک جهان دینی و معنوی چه هویت هایی به رسمیت شناخته نمی شود؟

در یک جهان دینی و معنوی نیز، هویت هایی که ابعاد متعالی و الهی انسان را نفی کنند، به رسمیت شناخته نمی شوند.

بخوانیم و بدانیم

در جامعه سرمایه داری، مالکیت ثروت همراه با شغل از پایه های اساسی هویت یابی هستند. به همین دلیل امروزه شغل اهمیت فزاینده ای پیدا کرده است.

در جهان اسلام برخی مشاغل مانند **ربا خواری** و... **حرام اند** و انسان مسلمان نباید به آنها نزدیک شود. برخی مشاغل نیز با اینکه حرام نیستند، ولی از مسلمانان خواسته شده آنها را نپذیرند.

این مشاغل **مکروه اند مانند دلالی**. در مقابل، این جهان بعضی مشاغل و حرفه ها را تشویق و افراد را برای اشتغال به آنها ترغیب می کند. این دسته مشاغل **مستحب اند؛ مانند زراعت**.

انسان باید مراقب عواملی باشد که در تربیت و هویت یابی او مؤثرند. شغل فرد، یکی از عوامل تأثیرگذار است. **اساس منع و ترغیب اسلام نسبت به مشاغل و حرفه ها، آثار مخرب یا سازنده**

این حرفه ها بر تربیت و هویت انسان هاست. اسلام، برخی شغل ها را تحسین می کند؛ زیرا انسان سازند و برخی حرفه ها را مذمت می کند؛ زیرا مخرب انسان اند. **مذمت یعنی سرزنش**

اسلام، تربیت انسان های متعالی را هدف آفرینش می داند و برای تحقق آن، مراقبت های ویژه ای را اعمال می کند.

اگر تغییرات هویتی مطابق عقاید و ارزش های جامعه نباشد و فراتر از فرصت هایی باشد که در یک

جهان اجتماعی وجود دارد، چه اتفاقی رخ می دهد؟

در چه شرایطی تغییرات هویتی افراد و گروه ها با هویت جهان اجتماعی سازگار است؟

مادامی که هویت اجتماعی افراد در چارچوب عقاید و ارزش های اساسی جامعه شکل می گیرد،

تغییرات هویتی افراد و گروه ها با هویت جهان اجتماعی سازگار است و مورد تشویق و تأیید جامعه

نیز قرار می گیرد. **مثال** فردی که با تلاش و پشتکار خود، در یکی از عرصه های اجتماعی دست به نوآوری

می زند و از این طریق، موقعیت اجتماعی خود و بخشی از افراد جامعه را ارتقا می بخشد، مورد تأیید

جامعه واقع می شود.

■ ایران در زمره ده کشور برتر دنیا در عرصه نانو

■ پژوهشگاه رویان و تحقیق در مورد سلول‌های بنیادی

مفهوم تعارض فرهنگی را بنویسید

تغییرات هویتی افراد، گاه از مرزهای مورد قبول جهان اجتماعی فراتر می‌رود. اگر تغییرات هویتی بیرون از مرزهای مقبول جهان اجتماعی رخ دهد و شیوه‌هایی از زندگی را که با عقاید و ارزش‌ها در تقابل هستند به دنبال بیاورد، به تعارض فرهنگی منجر می‌شود که اضطراب و نگرانی‌های اجتماعی فراوانی به همراه دارد. انواع تعارض فرهنگی را نام ببرید

تعارض فرهنگی، ¹ گاهی ناشی از علل درونی است و به نوآوری‌ها و فعالیت‌های اعضای جهان اجتماعی بازمی‌گردد ² و گاه، ناشی از علل بیرونی است و پیامد تأثیرپذیری از جهان‌های اجتماعی دیگر است.

استدلال کنید

آیا هر نوع ابداع و نوآوری یا هر نوع مواجهه با جهان‌های اجتماعی دیگر، به تعارضات فرهنگی منجر می‌شود؟ برای هر مورد نمونه‌هایی ذکر کنید.

اضطراب و نگرانی‌های اجتماعی در جهان اجتماعی، نتیجه چه عاملی است؟ تعارض فرهنگی
علل بیرونی تعارض فرهنگی، پیامد چیست؟ پیامد تأثیرپذیری از جهان‌های اجتماعی دیگر است

خلاصه کنید

- جهان های اجتماعی برخی تغییرات هویتی را تشویق و برخی را منع می کنند.

مفاهیم اساسی

تعارض فرهنگی،

آنچه از این درس آموختیم

Blank lined area for writing the answer to the question: "آنچه از این درس آموختیم"

درس یازدهم تحولات هویتی جهان اجتماعی (علل درونی)

هویت جهان اجتماعی چیست؟
خررداد 93 دانستید هویت اجتماعی افراد، محصول **عضویت گروهی** آنهاست؛ مانند اینکه شهری، روستایی و عشایری بودن شما نتیجه عضویت در یک شهر، روستا یا ایل است. جهان اجتماعی نیز هویت خاصی دارد. منظور از هویت جهان اجتماعی چیست و چه تفاوتی با هویت اجتماعی افراد دارد؟

«دانش آموز بودن»، یکی از ویژگی‌های هویت اجتماعی شماست. دانش آموز بودن محصول عضویت شما در یک مدرسه است، ولی خود مدرسه نیز دارای هویت خاصی است. مدرسه با پذیرفتن عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهای نهاد تعلیم و تربیت، به رسمیت شناخته می‌شود. **نهاد تعلیم و تربیت نیز یکی از نهادهای جهان اجتماعی است و هویت خود را از جهان اجتماعی کسب می‌کند.** جهان اجتماعی نیز هویتی دارد که از آن به «**هویت فرهنگی جهان اجتماعی**» یاد می‌شود. هویت فرهنگی جهان اجتماعی چیست؟

هویت اجتماعی افراد محصول عضویت اجتماعی و گروهی آنها است. ص سوم نهایی، خرداد 99

۱- اگر تغییرات اجتماعی را به دو دسته تغییرات سطحی و عمیق یا خرد و کلان تقسیم کنیم تغییرات عمیق و کلان را تحول اجتماعی می‌گویند. در تحول اجتماعی یک جهان اجتماعی به جهان اجتماعی دیگر تبدیل می‌شود.

هویت فرهنگی هر جامعه بر اساس کدام عناصر شکل می گیرد؟ 95 شهریور 97

هویت فرهنگی جهان اجتماعی براساس عقاید و ارزش‌های اجتماعی آن شکل می‌گیرد. این هویت هنگامی محقق می‌شود که در میان مردم، عقاید و ارزش‌های مشترکی پدید آید. یعنی هرگاه نوعی از عقاید و ارزش‌ها از سوی افراد پذیرفته و به رسمیت شناخته شود، هویت فرهنگی

جاخالی
شهریور 99

جهان اجتماعی پدید می‌آید. **خرداد 99 دی 94** **خرداد 97 دی 97**

هویت فرهنگی جهان اجتماعی، پدیده‌ای گسترده‌تر از هویت اجتماعی افراد است. هویت اجتماعی

افراد در پرتو هویت فرهنگی جهان اجتماعی شکل می‌گیرد. هویت فرهنگی جهان اجتماعی، **شهریور 95** فرصت شکل‌گیری هویت‌های اجتماعی خانوادگی، شغلی و... متناسب با خود را پدید می‌آورد

هویت فرهنگی
جامعه را با
هویت اجتماعی
افراد مقایسه
کنید

و در برابر انواع هویت‌های اجتماعی که با عقاید و ارزش‌های آن ناسازگار است، مقاومت می‌کند. **هویت فرهنگی تا چه زمانی دوام می‌آورد؟ و چه زمانی با چالش مواجه می‌شود؟ شهریور 99**

و برای آنها مهم باشد، دوام می‌آورد. هرگاه عقاید و ارزش‌ها اهمیت و اعتبار خود را نزد اعضای **خرداد 95**

جهان اجتماعی از دست بدهند، دوام هویت فرهنگی با چالش‌هایی مواجه می‌شود.

تأمل کنید

هویت فرهنگی جهان اجتماعی چه رابطه‌ای با هویت اجتماعی افراد دارد؟ آیا این دو می‌توانند مستقل از یکدیگر وجود داشته باشند؟ برای پاسخ، از نمونه زیر کمک بگیرید.

هر خانواده، مانند خانواده ما و شما یک گروه اجتماعی است. هویت خانوادگی هر کدام از ما، بخشی از هویت اجتماعی ما و نتیجه عضویت در یک خانواده است. در هر جهان اجتماعی به هر شکل از زندگی، خانواده نمی‌گویند، بلکه تنها شکلی از زندگی که براساس عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای نهاد خانواده باشد، پذیرفته می‌شود. در مقابل، نهاد خانواده نیز تا زمانی دوام می‌آورد که گروه‌های خانوادگی، عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهای آن را بپذیرند و براساس آن عمل کنند. اکنون شما درباره رابطه میان جهان اجتماعی و نهادهای آن فکر کنید.

هویت خانوادگی افراد ↔ خانواده‌ها ↔ نهاد خانواده ↔ هویت فرهنگی جهان اجتماعی

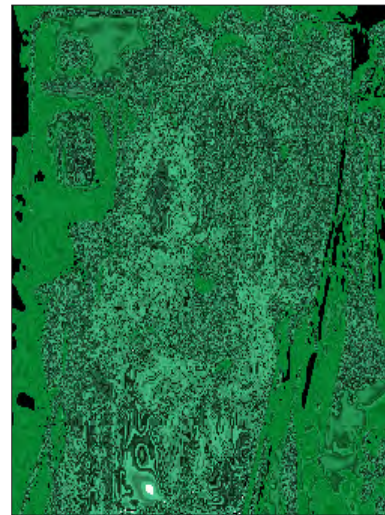

فرایند تحولات هویتی جهان اجتماعی چگونه است؟ منظور از تحول فرهنگی چیست؟

در فصل اول با دو نوع تغییر در جهان اجتماعی آشنا شدید. آیا آنها را به یاد می‌آورید؟ (برخی تغییرات از نوع تغییراتی است که درون یک جهان اجتماعی رخ می‌دهد ولی برخی تغییرات، یک جهان اجتماعی را به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می‌کند. به این گونه تغییرات اساسی در جهان اجتماعی که هویت جهان اجتماعی را متحول می‌کند، تحول فرهنگی می‌گویند.) به نظر شما جهان اجتماعی چگونه دچار تحولات فرهنگی می‌شود؟

آثار منفی و مثبت بیماری (آثار جسمی، روحی و اجتماعی) بر انسان را در نظر بگیرید. آیا هر بیماری یا عامل بیماری‌زا در بدن انسان به مرگ او می‌انجامد؟ آیا آن دسته از بیماری‌ها که به مرگ می‌انجامد، به صورت ناگهانی پیش می‌آیند یا معمولاً در طول زمان اتفاق می‌افتند و مسیری نسبتاً طولانی را می‌پیمایند؟ آیا این مسیر قطعی است یا در مواردی برگشت پذیر یا حداقل قابل کنترل است؟ **قطعی نیست**

در جهان اجتماعی، وضعیت چگونه است؟ آیا هر تعارض فرهنگی به تحول هویت فرهنگی جهان اجتماعی می‌انجامد؟

چگونه تعارض فرهنگی در یک جامعه می‌تواند به تزلزل فرهنگی منجر شود؟ گاهی تعارض فرهنگی یا همان شیوه زندگی ناسازگار با عقاید و ارزش‌های یک جهان اجتماعی تداوم می‌یابد و جهان اجتماعی نمی‌تواند کنش‌های اجتماعی را براساس فرهنگ خود سامان دهد. این وضعیت می‌تواند به «تزلزل فرهنگی» منجر شود. **در چه شرایطی تزلزل فرهنگی رخ می‌دهد؟** تزلزل فرهنگی هنگامی رخ می‌دهد که عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌هایی که هویت فرهنگی جهان اجتماعی را می‌سازند، مورد تردید قرار گیرند و ثبات و استقرار خود را در زندگی مردم از دست بدهند. به عبارت دیگر، ناسازگاری اغلب از سطح رفتارها و هنجارها آغاز می‌شود و به سطوح عمیق‌تر یعنی عقاید و ارزش‌ها می‌رسد.

تزلزل فرهنگی و بحران هویت چه نسبتی با هم دارند؟

(تزلزل فرهنگی می تواند به «بحران هویت» منجر شود. بحران هویت فرهنگی در جایی به وجود می آید که جهان اجتماعی، توان حفظ و دفاع از عقاید و ارزش های اجتماعی خود را نداشته باشد.)

تأخیر در ازدواج و افزایش طلاق نوعی **تعارض فرهنگی** است. اگر این روند تا جایی پیش برود که اعضای جامعه برای تشکیل خانواده یا حفظ آن انگیزه لازم و کافی نداشته باشند و در عمل بسیاری زندگی مجردی را بر زندگی خانوادگی ترجیح دهند، نوعی **تزلزل فرهنگی** بروز می کند. اگر در ادامه، نهاد خانواده و عقاید و ارزش های آن به گونه ای سست شوند که رقیب ها و بدیل های زندگی خانوادگی همانند زندگی با حیوانات، ازدواج با هم جنس، زندگی مشترک بدون ازدواج و... هم عرض خانواده شیوع پیدا کنند؛ به گونه ای که جهان اجتماعی نتواند در برابر این اشکال از کیان خانواده و ارزش ها و هنجارهای آن دفاع کند نهاد خانواده دچار **بحران هویت** می شود. در **ایران** امروز نهاد خانواده با **تعارض های فرهنگی** مواجه است.

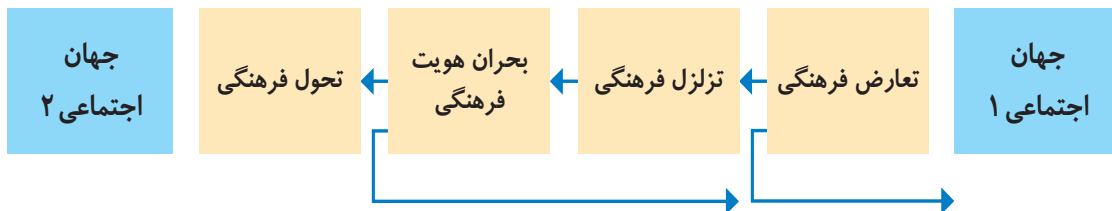
بحران هویت چگونه می تواند به تحول فرهنگی منجر شود؟ توضیح دهید
 اگر در یک جهان اجتماعی بحران هویت پدید آید، راه برای دگرگونی هویت فرهنگی آن جهان اجتماعی باز می شود. در آن صورت تغییرات اجتماعی از محدوده تغییرات درون جهان اجتماعی فراتر می روند و به صورت تحولات فرهنگی در می آیند و جهان اجتماعی به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می شود.

در چه صورت تحولات فرهنگی منفی خواهد بود؟ با مثال شهریور 91 خرداد 99 شهریور 99 شهریور 98
 تحولات فرهنگی می تواند مثبت یا منفی باشد. آیا راهی برای تشخیص و ارزیابی این گونه

تحولات وجود دارد؟ **در چه صورت تحولات فرهنگی مثبت خواهد بود؟ با مثال شهریور 93**
 اگر فرهنگی که گرفتار تزلزل، بحران و تحول می شود، فرهنگی باطل باشد و جهت تغییرات به سوی فرهنگ حق باشد، تحول فرهنگی مثبت است؛ اما اگر فرهنگی که اعتبار اجتماعی خود را از دست می دهد، فرهنگ حق باشد و جهت تغییرات به سوی فرهنگ باطل باشد، تحول فرهنگی منفی است. **تحول جامعه جاهلی به جامعه نبوی، تحول فرهنگی مثبت و تحول جامعه نبوی به جامعه اموی، تحول فرهنگی منفی است.**

خرداد 97

دی 95

بحران هویت می تواند به دگرگونی و تحول هویت فرهنگی منجر شود. (ص) دی 96 شهریور 96

تزلزل فرهنگی، مقدم بر تعارض فرهنگی رخ می دهد. غ

بحران هویت می تواند به دگرگونی و تحولات فرهنگی منجر شود. ص

با فرایند تحولات فرهنگی آشنا شدید. آیا می‌دانید که چرا این تحولات رخ می‌دهند و علل آن کدام‌اند؟

شهریور 98 علل تحولات فرهنگی به دو دسته **درونی** و **بیرونی** تقسیم می‌شوند. در این درس، از علل درونی

تحولات فرهنگی سخن می‌گوییم. **علل درونی تحولات فرهنگی را بنویسید. خرداد 99**

(علل درونی یا به **ابداعات** و **نوآوری‌های مثبت** و **منفی** افراد و **اعضای جهان اجتماعی** مربوط می‌شود که در درس قبل از آن سخن گفتیم؛ **یا به کاستی‌ها و بن‌بست‌های موجود در هویت**

فرهنگی جهان اجتماعی باز می‌گردد. **یک جهان اجتماعی در چه صورتی گرفتار کهولت و مرگ طبیعی می‌شود؟**

(اگر یک جهان اجتماعی با کاستی‌ها و بن‌بست‌های درونی مواجه شود، گرفتار کهولت و

مرگ می‌شود. مرگ یک جهان اجتماعی هنگامی رخ می‌دهد که با وجود به‌کارگیری تمامی

ظرفیت‌های خود، از پاسخ‌گویی به نیازهای طبیعی و جسمانی یا فطری و معنوی انسان‌ها باز

می‌ماند.) درباره جهان‌های اجتماعی که فرهنگ دنیاگریز دارند، چه می‌دانید؟

■ مرتاض (سادو) در زبان سانسکریت به معنی «انسان مقدس» است. آنها از اجتماع فاصله می‌گیرند و به شدت بر ریاضت و سختی خود تمرکز دارند. آنها لباس‌هایی به رنگ زعفران می‌پوشند که نمادی است از چشم‌پوشی از دنیا.

■ راهبه‌ها یا خواهر روحانی به کسانی گفته می‌شود که داوطلبانه جامعه را ترک کرده و زندگی را به عبادت و تفکر در صومعه یا دیر می‌گذرانند.

فرهنگی که توان پاسخ‌گویی به نیازهای معنوی و روحی افراد را نداشته باشد، دچار چه مشکلاتی می‌شود؟
(در چه شرایطی جهان اجتماعی با انواع مختلف آسیب‌ها مانند یأس و ناامیدی و خودکشی افراد مواجه می‌شود؟)
(جهان اجتماعی که متناسب با نیازهای معنوی و روحی افراد عمل نکند، به پرسش‌های آنها

درباره معنای زندگی و مرگ پاسخ ندهد، از این پرسش‌ها غفلت کند یا به پوچ‌انگاری^۱ برسد؛ **دی 96**

نشاط زندگی را از دست می‌دهد و با انواع مختلف آسیب‌ها مانند یأس، ناامیدی و خودکشی

افراد روبه‌رو می‌شود.) **کاستی و خلا معنوی، اندیشمندان و متفکران اجتماعی را به چه کاری فراخوانده است؟**

(کاستی و خلا معنوی، دانشمندان و متفکران اجتماعی را به بازاندیشی درباره بنیان‌های عقیدتی

و ارزشی جهان اجتماعی فرا می‌خواند و آنها را برای عبور از مرزهای هویت فرهنگی آن تشویق

می‌کند.)

پوچ‌انگاری یعنی چه؟

۱- انکار معنا برای زندگی انسان یا ناتوان دانستن انسان در یافتن معنای زندگی است.

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

بخوانیم و بدانیم

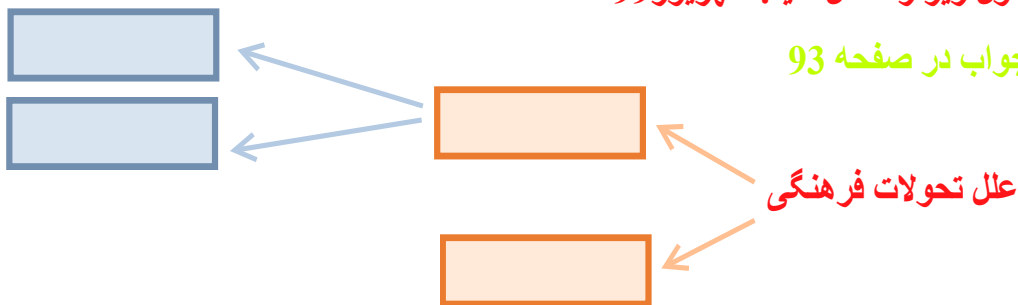
قبلاً دربارهٔ جهان اجتماعی متجدد یا جهان مدرن و فرصت‌ها و محدودیت‌هایی که این جهان برای انسان ایجاد می‌کند، سخن گفتیم. طی قرن بیستم، متفکران جهان غرب آثار متعددی دربارهٔ بحران‌های هویتی این جهان نوشته‌اند و از شکل‌گیری دوران بعد از تجدد یا پسامدرن سخن گفته‌اند. بسیاری از متفکران، شکل‌گیری دوران پسامدرن را تحول هویت جهان متجدد می‌دانند و برخی آن را تغییری می‌دانند که درون این جهان اتفاق افتاده و پذیرفته شده است.

تحلیل کنید

با هویت اجتماعی افراد و هویت فرهنگی جهان اجتماعی آشنا شدید. آیا هر نوع بحران هویت اجتماعی، به بحران هویت فرهنگی منجر می‌شود؟ در چه صورتی بحران هویت در سطح افراد، به بحران هویت در سطح جهان اجتماعی می‌انجامد؟ مثلاً ممکن است در ایران برخی افراد یا خانواده‌ها دچار بحران هویت باشند؛ ولی نهاد خانواده دچار بحران هویت نباشد. در چه صورتی بحران هویت افراد و خانواده‌ها به بحران هویت در نهاد خانواده منجر می‌شود؟ این تحلیل را می‌توان دربارهٔ گروه‌های دیگر اجتماعی مانند گروه‌های تحصیلی، شغلی، ورزشی و... نیز به کار گرفت.

جدول زیر را کامل کنید. شهریور 99

جواب در صفحه 93

خلاصه کنید

- هویت فرهنگی جامعه گسترده تر از هویت اجتماعی افراد است.

مفاهیم اساسی

هویت فرهنگی جهان اجتماعی،

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

تحولات هویتی جهان اجتماعی (علل بیرونی)

درس دوازدهم

ارتباط جهان‌های اجتماعی در چه صورتی به تحولات فرهنگی منجر می‌شود؟
ارتباط و دادوستد جهان‌های اجتماعی مختلف با یکدیگر عادی و متداول است، ولی این ارتباط می‌تواند شکل‌های مختلفی داشته باشد. چه شکلی از ارتباط به گسترش و پیشرفت یک جهان اجتماعی منجر می‌شود و چه شکلی از آن، تحولات فرهنگی را به دنبال می‌آورد؟

«صرفه‌جویی، مصرف نکردن نیست، بلکه درست مصرف کردن است». این جمله را همه ما بارها شنیده‌ایم.

خسب و ولخرج در ظاهر متضاد یکدیگرند. ولی اگر دقیق‌تر نگاه کنیم، آنها در یک نقطه مهم اشتراک دارند و آن هم علاقه شدید هر دو به پول و مهم بودن پول برای آنهاست. پول برای هر دو، به جای اینکه یک وسیله زندگی باشد، به هدف زندگی تبدیل شده است. ولخرج مهم بودن پول را با خرج کردن زیاد آن نشان می‌دهد و خسب با خرج نکردن و انباشتن آن. شیوه زندگی خسب و ولخرج دو شکل اشتباه مصرف است. مسئله، درست مصرف کردن است نه مصرف نکردن یا مصرف نکردن! و البته باید دید در هر موقعیتی، مصرف درست چگونه است.

ارتباط جهان‌های اجتماعی با یکدیگر نیز پذیرفته است و پرسش اساسی، نه در اصل ارتباط، بلکه در چگونگی آن است. به نظر شما شکل‌های صحیح و مفید یا غلط و مضر ارتباط جهان‌های اجتماعی کدام‌اند؟

روابط جهان های اجتماعی با یکدیگر، به چند شکل است؟

روابط جهان های اجتماعی با یکدیگر می تواند شکل های متفاوتی داشته باشد که هر کدام از آنها آثار هویتی متفاوت به دنبال می آورد. ¹ این روابط گاهی در محدوده هنجارها و نمادها یا در شیوه های زندگی است و ² گاهی در سطح عقاید، آرمان ها و ارزش های اجتماعی است. **در ارتباط میان جوامع، در چه صورت زمینه گسترش و پیشرفت جامعه فراهم می شود؟ دی ۹۹** اگر جهان اجتماعی با حفظ عقاید، آرمان ها و ارزش های خود، با جهان های اجتماعی دیگر تعامل و داد و ستد داشته باشد و در محدوده هنجارها و شیوه زندگی، عناصری را از جهان اجتماعی دیگر بگیرد و در صورت لزوم، تغییرات لازم را در آنها پدید آورد، زمینه گسترش و

پیشرفت خود را فراهم می آورد.

جهان اسلام، در سده های نخستین رویارویی با جهان های اجتماعی دیگر، چگونه به تعامل با آنها پرداخت؟ جهان اسلام در سده های نخستین رویارویی با جهان های اجتماعی دیگر، با حفظ هویت

فرهنگی خود به تعامل با آنها پرداخت و به همین دلیل، عناصر سازگار با هویت خود را از آنها

برخورد اسلام در مواجهه با عناصر فرهنگ یونان و روم چگونه بود؟ خرداد 91

گرفت و در موارد مورد نیاز، به بازسازی آن عناصر پرداخت. **جوامع اسلامی در مواجهه با امپراتوری های یونان و روم، کدام عناصر را از فرهنگ آنها اخذ کردند؟ خرداد 99** به دلیل اهمیتی که اسلام برای عقل و عقلانیت قائل است، جهان اسلام در مواجهه با فرهنگ

یونان و روم، تنها عناصر عقلی این دو فرهنگ را اخذ کرد و به تناسب جهان شناسی توحیدی

خود در دانش های مختلف آنها دخل و تصرف کرد و عناصر اساطیری و مشرکانه آنها را نپذیرفت. **مسلمانان کدام آثار و علوم یونان و روم را ترجمه کردند و کدام آثار آنها را رها کردند؟**

مسلمانان آثار فلسفی، پزشکی، ریاضی و نجوم یونان و روم را ترجمه کردند ولی آثار تاریخی، ادبی، افسانه ها و اسطوره های آنها را رها کردند.

در چه صورت یک جهان اجتماعی، در تعامل با جهان های دیگر، دچار تحولات هویتی می شود؟

اگر جهان اجتماعی در تعامل با جهان های دیگر، بر عقاید و ارزش های خود یافشاری نکند،

دادوستد فرهنگی به لایه های عمیق آن سرایت می کند و در صورتی که به مرور زمان، به عقاید

و آرمان های خود پشت کند، دچار تحولات هویتی می شود. جهان اجتماعی ای که در مسیر **دی 98**

تحولات هویتی، ارزش ها و عقاید جهان اجتماعی دیگری را قبول کند، به آن ملحق می شود.

فرهنگ هایی مثال بزنید که در مواجهه با جهان اسلام، دچار تحولات هویتی شدند و به جهان اسلام ملحق شدند؟ جهان اسلام در رویارویی با فرهنگ های دیگر، زمینه تحولات هویتی آنها را پدید آورد. بسیاری

از فرهنگ ها همانند مصر و ایران و... در تعامل با جهان اسلام، عقاید و ارزش های توحیدی آن را

پذیرفتند و به آن ملحق شدند.

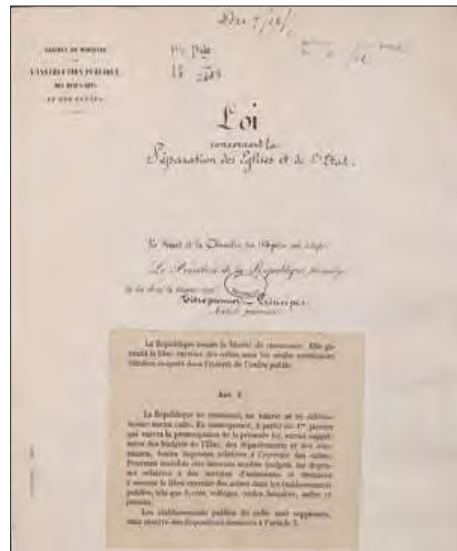
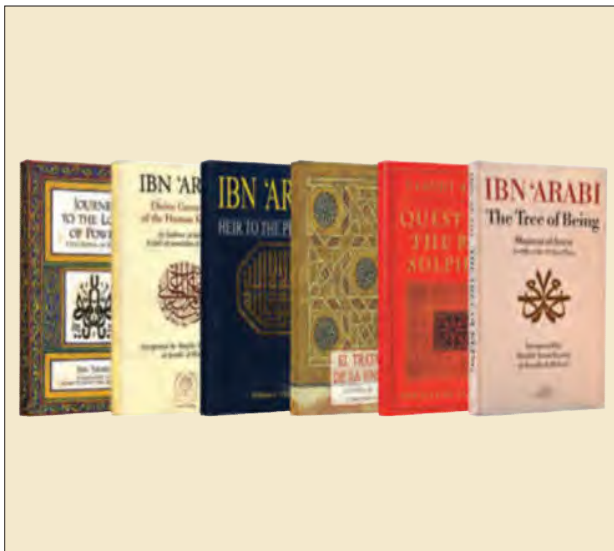
■ مصر در تعامل با جهان اسلام و پذیرش عقاید و ارزش های توحیدی آن، دچار تحولات هویتی شد.

جوامع غربی پس از رویارویی با جوامع اسلامی، طی جنگ های صلیبی، چه تحولات هویتی پیدا کردند؟ شهریور 96

ممکن است یک جهان اجتماعی در مواجهه با جهان اجتماعی دیگر، ضمن پذیرش بخش هایی از آن، هویت جدیدی به دست آورد و بدون اینکه به جهان اجتماعی مقابل ملحق شود، دچار تحولات هویتی گردد. جهان غرب طی جنگ های صلیبی، پس از رویارویی با فرهنگ اسلامی و پذیرش برخی لایه های آن، بدون اینکه به جهان اسلام بپیوندد، تحولات هویتی پیدا کرد. آیا می دانید جهان غرب در قرون وسطی، چه بخش هایی از فرهنگ اسلامی را پذیرفت و چه بخش هایی از آن را قبول نکرد؟ آیا عقاید و ارزش های جهان اسلام را اخذ کرد یا در لایه های دیگری دست به انتخاب زد؟ این جهان بار دیگر دچار تحولات هویتی شد. این بار با عبور از عقاید و ارزش های مسیحیت قرون وسطی، به عقاید و ارزش های دنیوی و سکولار روی آورد و هویت جدیدی پیدا کرد.

■ نمونه ای از کتاب های منتشر شده ابن عربی در غرب

■ جمهوری خواهان لائیک فرانسوی در سال ۱۹۰۵ م قانونی را به تصویب مجلس ملی فرانسه رساندند که براساس آن دین از آخرین عرصه های حضور اجتماعی خود حذف شد.

پیامدهای خودباختگی فرهنگی را بنویسید. خرداد 99

خود باختگی فرهنگی چه زمانی رخ می دهد؟ توضیح دهید. خرداد 98 (ممکن است جهان اجتماعی در مواجهه با جهان های دیگر به «خودباختگی فرهنگی» گرفتار شود.)

جهان اجتماعی هنگامی به داد و ستد و تعامل می پردازد که اعضای آن، به طور فعال و خلاق براساس نیازها، مشکلات و مسائل خود، با جهان اجتماعی دیگر رویارو شوند. اما اگر اعضای آن مبهور و مقهور جهان اجتماعی دیگر شوند و در نتیجه، حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهند، دچار خودباختگی فرهنگی می شوند؛ در آن صورت عناصر فرهنگی دیگر را بدون تحقیق و گزینش و به صورت تقلیدی فرا می گیرند.

2 جهان اجتماعی خودباخته، به روش تقلیدی عمل می کند و ارتباطش را با فرهنگ و تاریخ خود از دست می دهد؛ بنابراین نه می تواند فرهنگ گذشته خود را تداوم ببخشد یا گسترش دهد و نه می تواند آن را رها کند و از آن بگذرد و به جهان اجتماعی دیگری که مبهور و مقهور آن شده است، ملحق شود. از اینجا رانده و از آنجا مانده!

عبارت از اینجا رانده و از آنجا مانده، به چه جامعه ای اشاره دارد؟ جامعه خود باخته نمونه سوال دourkhiz.com

جامعه خودباخته به چه دلیل، به روش تقلیدی عمل می کند؟ دی 94 به دلیل اینکه ارتباطش را با تاریخ و فرهنگ خود از دست می دهد

چرا بسیاری از جوامع غیر غربی در رویارویی با فرهنگ غرب دچار خودباختگی فرهنگی شدند؟ شهریور 93
 بسیاری از جوامع غیر غربی، در رویارویی با جهان غرب، به دلیل اینکه مرعوب قدرت اقتصادی و
 سیاسی برتر غرب گشتند، به خودباختگی فرهنگی گرفتار شدند. **خودباختگی جوامع غیر غربی**
 در برابر جهان غرب را «غرب زدگی» می نامند. **غرب زدگی را تعریف کنید. دی 97 خرداد 98 شهریور 98**

■ کلبه ای کوچک به سبک نقاشی های اروپایی روی کاشی های ایرانی (کاخ گلستان)

■ رواج غذاهای آماده و نوشیدنی های گازدار ناسالم

تبیین کنید

غرب زدگی جوامع غیر غربی مهم ترین مانع **تعامل** آنها با جهان غرب است. به نظر شما این جوامع برای دستیابی به تعامل با جهان غرب باید چه مسیری را پیمایند؟

پیشنهاد دهید

چگونه امروزه رسانه ها و فضای مجازی، عرصه ی مهمترین منازعه هویتی می شوند؟
 [امروزه رسانه ها و فضای مجازی با عبور از مرزهای جغرافیایی، سیاسی و فرهنگی جوامع، از سویی تعامل فرهنگی را از سطح محققان و مولدان فرهنگی به عموم کاربران و مصرف کنندگان فرهنگی منتقل کرده است؛ **از سوی دیگر تعامل فرهنگی را از سطح نمادها و هنجارها به عمق عقاید و ارزش ها می کشاند.** این وضعیت باعث می شود تا عقاید و ارزش های جهان های اجتماعی توحیدی، اسطوره ای و دنیوی در عرض هم و البته با کمیت و کیفیت نابرابر در دسترس همه افراد قرار گیرند؛ بدین ترتیب **رسانه ها و فضای مجازی** عرصه مهم ترین منازعه هویتی می گردد.]
 فضای مجازی چه فرصت ها و تنگنانهایی برای ساماندهی معقول این منازعه هویتی دارد؟ ما برای پاسداری از هویت فرهنگی خود چه ظرفیت هایی داریم؟ برای حفظ و بسط هویت فرهنگی خودمان در سطح فردی و اجتماعی (محلی، ملی، منطقه ای و جهانی) چه تکالیفی داریم؟ شما چه پیشنهاداتی دارید؟

از خودبیگانگی فرهنگی چیست؟

در زمین دیگران خانه مکن کار خود کن، کار بیگانه مکن

در زبان فارسی، «بیگانه» در مقابل خودی به کار می‌رود؛ اما در مواردی ممکن است انسان با خودش بیگانه شود. به این وضعیت «از خودبیگانگی» می‌گویند. نه تنها افراد، بلکه جهان‌های اجتماعی نیز ممکن است دچار از خودبیگانگی شوند که به آن «از خودبیگانگی فرهنگی» گفته می‌شود. از خودبیگانگی فرهنگی به چه معناست؟

معلمی برای اینکه دانش آموزان را به مطالعه جغرافیا تشویق کند، می‌گفت: «اگر می‌خواهید گم نشوید، جغرافی بخوانید!» این عبارت کاملاً درست است؛ ولی انسان صرفاً موجودی مکان‌مند نیست که مکان را گم کند یا در مکان گم شود. انسان موجودی زمانمند هم هست و ممکن است زمان را گم کند. برای اینکه زمان را گم نکند، باید تاریخ را بشناسد. انسان بُعد اجتماعی و فرهنگی هم دارد و باید جامعه و فرهنگ را هم به خوبی بشناسد تا آنها را گم نکند یا در آنها گم نشود. مهم‌تر آنکه انسان ممکن است خودش را گم کند. راستی، ما خود را چگونه بیابیم؟ به تعبیر امام علی (علیه السلام): «خدا رحمت کند کسی را که بداند از کجا آمده، کجاست و به کجا می‌رود».

همه این حالت‌های گم‌شدگی، نه تنها برای افراد، بلکه برای گروه‌ها، ملت‌ها، امت‌ها و جهان‌های اجتماعی نیز ممکن است.

جهان اجتماعی چگونه از خود بیگانه می‌شود؟

■ جشن هنر شیراز، مراسمی خارج از معیارهای اخلاقی بود که از سال ۱۳۴۶ در شیراز و به ریاست فرح پهلوی برگزار می‌شد و یکی از نشانه‌های ابتدال رژیم پهلوی و ترویج سیاست‌های غرب‌گرایانه بود. سفیر وقت انگلستان در ایران در خاطرات خود آورده است که به شاه گفتم که اگر چنین نمایشی در شهر منچستر اجرا می‌شد، کارگردانان و هنرپیشگان جان سالم به در نمی‌بردند. شاه مدتی خندید و چیزی نگفت. (خاطرات دو سفیر، ویلیام سولیوان و سر آنتونی پارسونز)

■ در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۵۴ خورشیدی، با تصویب مجلس شورای ملی و مجلس سنا، گاه‌شماری شاهنشاهی، تقویم رسمی کشور شد. در این مصوبه مبدأ تقویم خورشیدی از هجرت پیامبر اسلام به تاریخ تقریبی تاج‌گذاری کوروش تغییر یافت.

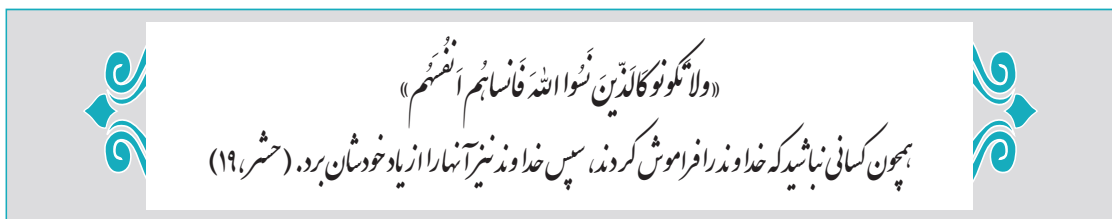

دو نوع متفاوت از خود بیگانگی را نام ببرید. دی 93 خرداد 93
از خود بیگانگی فطری از خود بیگانگی تاریخی

- از خود بیگانگی فرهنگی دو معنای متفاوت دارد. منظور از "از خود بیگانگی تاریخی" چیست؟ دی 97
- اگر جهان اجتماعی، فرهنگ تاریخی خود را فراموش کند، دچار از خود بیگانگی تاریخی دی 90 می شود. جوامع خودباخته ای که در مواجهه با فرهنگ دیگر، هویت خود را از یاد می برند، به این معنای از خود بیگانگی گرفتار می شوند؛ معنای از خود بیگانگی حقیقی (فطری) چیست؟ دی 98
- اگر عقاید و ارزش های یک جهان اجتماعی، مانع از آشنایی اعضای آن با حقیقت انسان و جهان شود، آن جهان دچار از خود بیگانگی حقیقی (فطری) می شود. خرداد 97

از دیدگاه قرآن، کدام فرهنگ ها انسان را از حقیقت خود بیگانه می گرداند؟

جهان های اجتماعی که بر اساس فطرت انسان شکل نگرفته اند و از عقاید و ارزش های حق برخوردار نیستند، مانع از آن می شوند که انسان ها به شناخت و تفسیری صحیح از عالم و آدم برسند. در این جهان های اجتماعی، انسان ها از حقیقت خود و هستی دور می مانند. تصویری که از انسان ارائه می شود، سرابی از حقیقت است؛ به همین دلیل فطرت آدمی در این جهان به آرامش نمی رسد و به اضطراب و تشویش گرفتار می شود و در نهایت، سر به عصیان و اعتراض برمی دارد. [از دیدگاه قرآن، انسان چه هنگامی می تواند حقیقت خود و جهان را بشناسد؟ از نظر قرآن، انسان هنگامی به شناخت حقیقت خود و جهان می رسد که با نگاه توحیدی به خود و جهان بنگرد. قرآن کریم فراموش کردن خداوند را سبب فراموشی انسان از خود می داند.]

بر اساس این نگاه، تنها جهان اجتماعی توحیدی است که درهای آسمان و زمین را به روی انسان می گشاید و او را با حقیقت خود و جهان هستی آشنا می کند. انسانی که به خود آگاهی می رسد، خویش و جهان را آیات و نشانه های خداوند می یابد و همواره انیس و همنشین خداوند است. خرداد 97

جهان اجتماعی مشرکانه ساطیری و جهان اجتماعی سکولار و دنیوی، آدمی را نه تنها از حقیقت جهان، بلکه از حقیقت خود نیز بیگانه می کند. خرداد 99

تحلیل کنید

از خود بیگانگی تاریخی و حقیقی چه ارتباطی با هم دارند؟ آیا اگر جهان اجتماعی به یکی از معانی از خود بیگانگی دچار شود، ناگزیر به دیگری هم مبتلا می شود؟ یا ممکن است جامعه ای در یک معنا از خود بیگانه نباشد، ولی در معنای دیگر، از خود بیگانه باشد؟

۱- با توجه به مطالب درس ۷ می توان گفت در صورتی که اعضای یک جهان اجتماعی، واقعیت ها و آرمان های آن را فراموش نکنند و به آنها تعلق خاطر داشته باشند آن جهان اجتماعی دارای هویت تاریخی است و اگر واقعیت ها و آرمان های آن مطابق حق باشند، دارای «هویت حقیقی» است.

خلاصه کنید

از خودبیگانگی تاریخی و از خودبیگانگی حقیقی دو نوع متفاوت از خودبیگانگی فرهنگی هستند.

مفاهیم اساسی

از خودبیگانگی فرهنگی، .....

آنچه از این درس آموختیم

هر یک از تعاریف ستون اول به کدام یک از مفاهیم ستون دوم مربوط است؟ شهریور 99

الف- جامعه خودباخته ای که در مواجهه با جامعه دیگر، هویت فرهنگی خود را از یاد می برد

1 از خود بیگانگی فرهنگی

ب- فرهنگ هایی که مانع شناخت انسان از عالم و آدم می شوند

2 از خودبیگانگی فطری

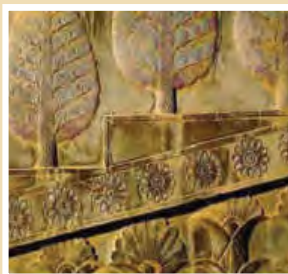
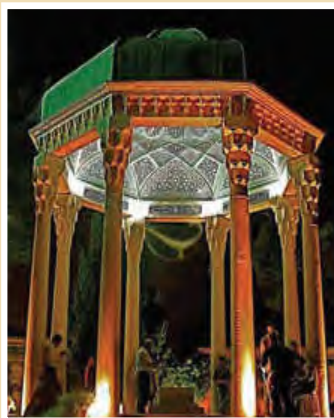
ج- جامعه ای که اعضای آن در گزینش عناصر فرهنگی جامعه دیگر، حالت فعال و خلاق خود را از دست داده اند

3 از خود بیگانگی

4 خودباختگی فرهنگی

5 از خود بیگانگی تاریخی

د- بیگانه شدن انسان از خود

درس سیزدهم هویت ایرانی (۱) (هویت فرهنگی ایرانی)

هویت ایرانی در گذر زمان، چه تحولاتی به خود دیده است؟
افراد معمولاً خودشان را با چه ویژگی هایی می شناسند و به دیگران معرفی می کنند؟
 افراد معمولاً خودشان را با ویژگی هایی مانند قد، قیافه، پوشش، شغل، ثروت، قدرت، تبار خانوادگی، مهارت،
علاقه، هنر، دانش، خلق، ایمان، اعتقاد و... می شناسند و به دیگران معرفی می کنند.
گروه ها، اقوام، ملت ها، و ... خودشان را با چه ویژگی هایی می شناسند و به دیگران معرفی می کنند؟
 گروه ها، اقوام، ملت ها، امت ها و... نیز خودشان را با ویژگی هایی چون سرزمین، تاریخ، جمعیت، اقتصاد،
سیاست، فرهنگ و... می شناسند و به دیگران معرفی می کنند. ایران و ایرانی با چه ویژگی هایی شناخته
 می شود؟ اسلام چه تأثیری در هویت ایرانی داشته است؟

جهان سر به سرزیر دست منست
 ندادند شیر ژیان را به کس
 به نیکی ندارند از بد هراس
 کنام پلنگان و شیران شود
 بدین بوم و برزنده یک تن مباد
 جهان بر بداندیش تنگ آوریم
 از آن به که کشور به دشمن دهیم
 چه نیکوتر از مرگ در کارزار

ندانی چو ایران نشست منست
 هنر نزد ایرانیان است و بس
 همه یکدلانند یزدان شناس
 دریغ است ایران که ویران شود
 چو ایران نباشد تن من مباد
 همه روی، یکسر به جنگ آوریم
 اگر سر به سر تن به کشتن دهیم
 اگر گشت خواهد تو را روزگار

فردوسی در این ابیات چه تصویری از هویت ایرانی ارائه می کند؟

هویت ایرانی قبل از ظهور اسلام، چگونه بوده است؟ سوم نهایی خرداد 99

پیش از اسلام، اقوام مختلف ایرانی چگونه هویت فرهنگی واحدی پیدا کردند؟ خرداد 97

خرداد 91

دی 95

خرداد 99

دی 99

ایران سرزمینی است که بیش از هفت هزار سال قدمت دارد. در این سرزمین، همواره اقوام مختلفی زندگی کرده‌اند. هویت ایرانی قبل از ظهور اسلام، هویتی توحیدی، دینی و در مواردی آمیخته با اساطیر بود. روایتی از این هویت را در شاهنامه فردوسی می‌توان دید. اقوام مختلف ایرانی با آنکه هویت‌های اجتماعی متفاوتی داشتند، در عقاید و ارزش‌های آیین زرتشت که با

آموزه‌های اساطیری درآمیخته بود، هویت فرهنگی واحدی پیدا کردند.

هویت فرهنگی ایرانیان پس از آشنایی با اسلام و پذیرفتن آن چه تغییری پیدا کرد؟ خرداد 98

ایرانیان پس از آشنایی با اسلام، عناصر مشرکانه و اساطیری هویت خود را کنار گذاشتند و به تفسیر توحیدی از هویت خویش دست یافتند. عقاید و ارزش‌های توحیدی اسلام، ایران را به جهان اسلام ملحق ساخت و هویت ایرانی به صورت بخشی از هویت جهان اسلام درآمد.

فارسی دری از دیرباز به عنوان زبان سیاسی دربار ایران، زبان رسمی مشترک اقوام مختلفی بود که

در سرزمین پهناور ایران زندگی می‌کردند. این زبان به دلیل مشارکت فعال ایرانیان در حیات فکری جهان اسلام، از محدوده زبان سیاسی مشترک اقوام ایرانی فراتر رفت و به عنوان زبان دوم جهان

اسلام، مرزهای امپراتوری‌های گورکانی و عثمانی را درنوردید و در مناطق مختلف جهان اسلام از نقش حکیمان، شاعران و ایرانیان مسلمان در گسترش زبان فارسی چگونه بود؟

هندوستان و تبت، تا آسیای صغیر و شبه جزیره بالکان گسترش یافت. حکیمان و شاعرانی چون مولوی، سعدی، حافظ و... خدمات بی نظیری انجام دادند که موجب گسترش زبان فارسی در جهان اسلام شد. ایرانیان مسلمان معارف و هنرهای تولید کردند که سایر مسلمانان برای دستیابی به آنها،

نیازمند آموختن زبان فارسی بودند.

چرا "فارسی دری" در مناطق مختلف جهان اسلام گسترش یافت و به عنوان زبان دوم جهان اسلام مطرح شد؟ خرداد 96

بخوانیم و بدانیم زبان فارسی چگونه توانست به زبان دوم جهان اسلام تبدیل شود؟ شهریور 99

مسائل مشترک اسلام و ایران هم برای اسلام افتخارآمیز است هم برای ایران. دین اسلام به حکم محتوای غنی خود، ملتی باهوش و متمدن و صاحب فرهنگ را شیفته خود ساخته است و ملت ایران به حکم روح حقیقت خواه، بی تعصب و فرهنگ دوست خود، بیش از هر ملت دیگری در برابر حقیقت خضوع کرده و در راهش فداکاری نموده است. تمدن ایران قبل از اسلام یکی از مایه‌های تمدن اسلامی است. اسلام به تمدن ایران، حیاتی تازه بخشید و تمدن ایران جانی تازه و شکلی تازه گرفت. اسلام توحید را در متعالی‌ترین شکلش به ایرانی و غیرایرانی آموخت. اصل توحید را پایه اصلی قرار داد که علاوه بر مبنای فلسفی خود، محرک و مشوق فکر و اندیشه است. ایرانی در دوره اسلامی نبوغ فکری و علمی خود را در اعلی درجه نشان داد. ایرانیان در تولید علم و فرهنگ در تمدن اسلامی در رشته‌های قرائت و تفسیر، حدیث و روایت، فقه و فقهات، کلام، فلسفه و حکمت، عرفان و تصوف، ذوق، احساس، هنر و فن از سرآمدان مسلمانان بودند. ایرانیان در نشر و تبلیغ، در سربازی و فداکاری برای اسلام خدمات بسیار شایانی کرده‌اند؛ خدماتی از روی صمیمیت، اخلاص و ایمان. ایرانیان شریعت اسلام را به کشمیر، هند، چین، جنوب شرق آسیا، آفریقای شرقی و مغرب و شمال آفریقا و از آنجا تا اندلس بردند. ایرانیان چندین برابر جمعیت خود، مردم سایر جوامع را مسلمان کرده‌اند. زبان فارسی بیش از هر چیز دیگری در خدمت اسلام بوده و این خدمات چهارده قرن دوام داشته است.

(خدمات متقابل اسلام و ایران، شهید مرتضی مطهری)

روایتی از هویت ایرانی، بعد از ظهور اسلام را در شاهنامه می‌توان دید. غلط صحیح

نقشه کشورهای فارسی زبان

■ مسلمانان پس از فتح ایران با نظام دیوانی ایرانیان روبه‌رو شدند. آنان سابقه مملکت‌داری چندانی نداشتند و برای اداره قلمرو گسترده، ثبت و ضبط اموال و غنایم و بیت‌المال، از کارگزاران ایرانی و نظام دیوانی آنها استفاده می‌کردند.

جوامع اسلامی از جمله ایران، با هجوم نظامی و سیاسی اقوام مختلف مواجه شده اند؛ جهان اسلام چگونه با این همه ها مقابله کرد؟ (ذکر دو مورد) شهریور 99

بخش‌های مختلف جهان اسلام و از جمله ایران در تاریخ اسلامی خود با هجوم نظامی و سیاسی اقوام مختلف مواجه شده است. جهان اسلام چگونه با این همه‌ها مقابله می‌کرد؟

1- جهان اسلام طی سده‌های مختلف یا مانند آنچه در جنگ‌های صلیبی گذشت، به دفع مهاجمان جهان اسلام، از جمله ایران، چگونه با حمله مغول مقابله کرد؟ خرداد 99 پرداخت یا مانند آنچه در حمله مغول رخ داد، مهاجمان را درون خود جذب و هضم کرد. اما

3- برخورد جهان غرب با جهان اسلام تجربه جدیدی است که هنوز به پایان خود نرسیده است. [دی 93]

قدرت سیاسی و نظامی غرب در نخستین رویارویی‌ها، بخش‌هایی از ذهنیت مسلمانان را به خودباختگی فرهنگی دچار ساخت و این امر سبب شد، تصویری که شرق‌شناسان و تاریخ‌نگاران غربی از هویت جهان اسلام القا می‌کردند، در بین جوامع اسلامی و از جمله در

دی 98
شهریور 99

جامعه ایران رواج پیدا کند. مستشرقان چه تصویری از جوامع اسلامی ارائه کردند؟ خرداد 98
در دیدگاه مستشرقان، هویت فرهنگی جوامع اسلامی، توحیدی یا حتی اساطیری نیست، بلکه سکولار و دنیوی است و به ابعاد تاریخی و جغرافیایی آن محدود می‌شود. این هویت در

قالب عناوین قوم‌گرایانه و ناسیونالیستی، امت و ملت اسلامی را به اقوام مختلف نظیر ترک، عرب و فارس تقسیم می‌کند.

متفکران ایرانی از دهه سی به بعد، در نقد رویکرد تقلیدی به فرهنگ غرب و هویت‌های کاذب، [دی 98]

که از این طریق ساخته می‌شد، آثاری با عناوینی نظیر **عرب‌زدگی** و **بازگشت به خویشتن**، **شهادت مطهری** و همچنین **فطرت** و خویشتن الهی انسان تدوین کردند.

چهار مورد از کتبی که متفکران ایرانی از دهه سی به بعد در نقد رویکرد تقلیدی به فرهنگ غرب نوشته اند را نام ببرید. شهریور 97 خرداد 99 شهریور 99

۱- مستشرقان یا شرق‌شناسان به جمعی از محققان غربی گفته می‌شود که از منظر جهان غرب و با اهداف مواضع غربی جوامع شرقی و میراث فرهنگی آنها را مطالعه می‌کنند. در واقع به جای بازخوانی و مطالعه به بازسازی و خلق هویت شرقی از منظر جهان غرب می‌پردازند.
۲- ناسیونالیسم به مجموعه‌ای از باورها و نمادها گفته می‌شود که دلبستگی و تعلق به ملت، سرزمین، نژاد، قوم و زبان را اصل قرار می‌دهد و صرفاً تعلق خاطر به چنین عناصری را آرمان اساسی انسان‌ها و تعیین‌کننده هویت ملت‌ها می‌داند.

بخوانیم و بدانیم

دانستید هویت فرهنگی هر جامعه بر مدار عقاید و ارزش‌های اجتماعی کلان آن شکل می‌گیرد. هرگاه افراد جامعه، نوعی از ارزش‌ها را بپذیرند و به رسمیت بشناسند، هویت فرهنگی پدید می‌آید و تا زمانی که این عقاید و ارزش‌ها مورد پذیرش باشند، دوام می‌آورد. البته برقراری روابط پایدار میان افراد جامعه، نیازمند مکان و سرزمین است. مکان، زمینه ارتباط افرادی را که عقاید و ارزش‌های مشترک دارند، فراهم می‌آورد و ادامه حیاتشان را ممکن می‌سازد. به همین دلیل برای مردمی که با هم زندگی می‌کنند، سرزمین یا وطن، ارزشی متفاوت از سایر مکان‌ها پیدا می‌کند و احساس خاصی در آنها به وجود می‌آورد به گونه‌ای که دفاع از آن را تا پای جان وظیفه خود می‌دانند. **سرزمین بُعد جغرافیایی هویت جامعه را می‌سازد.** افرادی که مدت زیادی با هم زندگی کرده‌اند، سرگذشت و سرنوشت مشترکی پیدا می‌کنند که به صورت خاطره جمعی و مشترک درمی‌آید و از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. این خاطره در گذر زمان، متراکم و مستحکم می‌شود و بُعد تاریخی هویت جامعه را می‌سازد. با برخی دیگر از ابعاد هویت جامعه در درس بعد و با برخی در سال آینده آشنا می‌شوید.

تحقیق کنید

آیا نویسندگان کتاب‌های «غرب‌زدگی»، «بازگشت به خویشتن»، «خدمات متقابل اسلام و ایران» و «فطرت» را می‌شناسید؟ درباره این آثار و نویسندگان آنها تحقیق کنید.

انقلاب اسلامی چه تأثیری بر هویت ایرانی دارد؟

انقلاب اسلامی ایران چه ارتباطی با هویت ایران و ایرانی دارد؟ و چه تأثیری در احیای هویت جهان اسلام داشته است؟

یکی از مهم ترین بحث ها در باره انقلاب ها چیست؟

انقلاب ها از مهم ترین تحولات در هر جهان اجتماعی محسوب می شوند. یکی از مهم ترین بحث ها درباره انقلاب، **دستاوردها و پیامدهای آن** می باشد. پیامدهای انقلاب را به شیوه های مختلفی دسته بندی می کنند. مثلاً پیامدهای کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت؛ یا پیامدهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی. یکی از مهم ترین پیامدهای انقلاب، **تحولات هویتی** است. انقلاب اسلامی چه آثار هویتی ای در ایران و جهان به دنبال آورد؟

تبلور تحولات هویتی در شعارهای انقلابی

بازگشت ایران به اسلام در سده اخیر، چه ابعادی داشت؟ شهریور 94

انقلاب اسلامی ایران حاصل یک سده مقاومت هویت اسلامی ایران در برابر هجوم سیاسی و اقتصادی غرب بود. بازگشت ایران به اسلام، بازگشت به یک خویشتن صرفاً تاریخی و جغرافیایی که با اندیشه های دنیوی غربی تفسیر می شد، نبود؛ بلکه بازگشت به خویشتن الهی و توحیدی بود. **نقش امام خمینی در تقویت جامعه ایرانی چگونه بود؟ دی 92**
 1 جامعه ایران به رهبری امام خمینی **و** با استفاده از آموزه های قرآن و اهل بیت **ع**، به هویت اسلامی خود بازگشت **3** و تاریخ و جغرافیای خود را ذیل آسمان معنوی توحید قرار داد و به این ترتیب از مرزهای جامعه ایمانی خود، در برابر جهانی که در مقابل او صف کشیده بود، **5** به مدت **4** هشت سال دفاع کرد **6**؛ این مقاومت تا امروز ادامه یافته است.

ای خدا!

من باید از نظر علم از همه برتر باشم تا مبادا که دشمنان از این راه مرا طعنه زنند. باید به آن سنگدلانی که به بهانه علم به مردم فخر می فروشند ثابت کنم که خاک پای من نخواهند شد. باید همه آن تیره دلان مغرور متکبر را به زانو در آورم آنگاه خود خاضع ترین فرد روی زمین باشم.

(شهید مصطفی چمران)

سه مورد از تاثیرات انقلاب اسلامی را در هویت ایرانی بنویسید. خرداد 91 و خرداد 99

- موجب بازگشت فرهنگ ایرانی به خویشتن الهی و توحیدی شد
- موجب بازگشت به هویت اسلامی با رهبری امام خمینی و با استفاده از آموزه های قرآن و اهل بیت علیهم السلام شد
- ایران به عنوان قلب تپنده بیداری اسلامی در جهان شناخته شد
- ایران به عنوان قطب فرهنگی جدید مطرح شد

جواب

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

چگونه اسلام به عنوان یک قطب فرهنگی جدید در جهان ظاهر می شود؟ خرداد 98

انقلاب اسلامی ایران چه تاثیری بر جوامع اسلامی داشته است؟ شهریور 99

جامعه ایرانی با بازگشت به هویت اسلامی خود، چه اثری بر جهان اسلام گذاشت؟ دی 96 شهریور 99

جامعه ایران با بازگشت به هویت اسلامی خود که هویتی مستقل، فعال و اثرگذار است،

به صورت قلب تپنده بیداری اسلامی درآمد. جهان اسلام اینک با الهام گرفتن از انقلاب

اسلامی ایران، هویت خود را بیرون از تصاویری که جهان غرب القا می کرد، جست و جو می کند

و به این ترتیب، اسلام به عنوان یک قطب فرهنگی جدید ظاهر می گردد.

حیات معنوی اسلام، افق های جدیدی را به روی اندیشمندان جهان غرب نیز گسترده است و

نظریه پردازان غربی را که طی قرن بیستم، سکولاریسم و دنیوی شدن را سرنوشت مشترک و

خرداد 99

دی 99

حتمی بشریت می دانستند، به تأمل و بازبینی نظریات پیشین خود فراخوانده است.

حیات معنوی اسلام بعد از انقلاب اسلامی ایران، چه افق های جدیدی را به روی دانشمندان جهان غرب گشود؟ شهریور 96

■ مسئله شدن حجاب در کشورهای اروپایی

قسمتی از بیانیه گام دوم انقلاب

انقلاب یرشکوه ملت ایران که بزرگ ترین و مردمی ترین انقلاب عصر جدید است، تنها انقلابی است که یک چلّه پرافتخار را بدون خیانت به آرمان هایش پشت سر نهاده و در برابر همه وسوسه هایی که غیرقابل مقاومت به نظر می رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده است. شعارهای جهانی و فطری این انقلاب دینی یعنی آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیت و برادری هیچ یک به یک نسل و یک جامعه مربوط نیست تا در دوره ای بدرخشد و در دوره ای دیگر افول کند. هرگز نمی توان مردمی را تصور کرد که از این چشم اندازهای مبارک دل زده شوند. هرگاه دل زدگی پیش آمده، از روی گردانی مسئولان از این ارزش های دینی بوده است و نه از پایبندی به آنها و کوشش برای تحقق آنها ... انقلاب اسلامی ملت ایران قدرتمند اما مهربان و باگذشت و حتی مظلوم بوده است. در هیچ معرکه ای حتی با صدام و آمریکا گلوله اول را شلیک نکرده و در همه موارد، پس از حمله دشمن از خود دفاع کرده و البته ضربت متقابل را محکم فرود آورده است. با صراحت و شجاعت در برابر

۱- کانونی فرهنگی که مردم جهان برای پاسخ به پرسش ها و نیازهای خود به ویژه پرسش های معرفتی و معنوی معطوف و متوجه آن شده اند.

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

■ برگرفته از بیانیه
گام دوم انقلاب
رهبر معظم انقلاب

زورگویان و گردنکشان ایستاده و از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است. این جوانمردی و مروت انقلابی، این صداقت و صراحت و اقتدار، این دامنه عمل جهانی و منطقه‌ای در کنار مظلومان جهان، مایه سربلندی ایران و ایرانی است و همواره چنین باد.

بخوانیم و بدانیم

لطف حقت یارودشمن خوار، خواری عار باد
توتیای چشم ما در پرده از اغیار باد
کز نشانش تا ابد صدامیان را عار باد
مژده فتح شما با مژدگانی یار باد
آنکه فتح قدستان پایان این مضمار باد
فخر تاریخ است و این تاریخ را تکرار باد
درسی از دین خدا در خاطر کفار باد
عالمی را این کرامت شیوه رفتار باد
اسوه ایمان و ایثار این چنین کردار باد
زندگی را خجلت از مرگی چنین هموار باد
رنگ هر گل یادگار از هر گل رخسار باد
نقش روی خوبتان همواره در انظار باد
امیری فیروزکوهی

ای وطن ای مفخر من لطف حقت یار باد
ای وطن ای خاک پاکت توتیای چشم ما
ضربه تیغ شما زد صدمه‌ای صدام را
ای جوانان غیور ای پاسداران وطن
مژدگانی چیست این فتح الفتوح قرن را
این چنین فتح نمایان، لشکر اسلام را
آن کرامت‌ها که در حق اسیران کرده‌اید
بالله این رفتار تان در یاد عالم نیز نیست
عالمی در حیرت از ایمان و ایثار شماست
مرگتان را تسلیت با تهنیت آمیخته‌است
هر بهاران کز نسیم گل برآید بویتان
گل نشان بویتان، سنبل نشان مویتان

حجاب به عنوان نماد هویت جوامع اسلامی، در صد سال اخیر چه فراز و فرودهایی داشته است؟

تحلیل کنید

حجاب و پوشش به عنوان نماد هویت جهان اسلام در صد سال اخیر، فراز و فرودهایی داشته است¹ در دوران رضاخان حجاب مسئله و معضل درون جامعه ایران بود و زنان مسلمان اجازه رعایت ضوابط دینی خود را نداشتند² اینک حجاب مسئله کشورهای اروپایی شده است و برخی از کشورهای اروپایی از ورود زنان با حجاب به مراکز آموزشی ممانعت می‌کنند. مسئله شدن حجاب در کشورهای اروپایی را با توجه به هویت جهان اسلام تحلیل کنید.

خلاصه کنید

- زبان فارسی دومین زبان فرهنگی جهان اسلام است.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مفاهیم اساسی

هویت ایرانی اسلامی انقلابی، .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

درس چهاردهم هويت ایرانی (۲) خانواده ایرانی - اسلامی

این درس را شما با همکاری دبیرتان و با هدایت و نظارت ایشان بنویسید و به آدرس دفتر تألیف کتاب‌های درسی برای ما نیز ارسال کنید. در ارزشیابی مستمر و پایانی کتاب حاضر، از محتوای این درس آزمون به عمل می‌آید.

اهداف شایستگی‌های درس

می‌دانید که هر درسی اهدافی دارد. برخی اهداف موردنظر این درس ارائه شده است. شما نیز بنابه نیاز خود و منطقه‌ای که در آن قرار دارید، مواردی اضافه کنید و برای تحقق و تأمین این اهداف، این درس را بنویسید.

انتظار می‌رود دانش‌آموز با مشارکت در موقعیت‌های یاددهی - یادگیری این کتاب شایستگی‌های زیر را کسب نماید:

۱- خانواده مطلوب و ویژگی‌های آن را توصیف کند و به نقد و ارزیابی گروه‌های خانوادگی موجود بپردازد. برای معرفی خانواده مطلوب از معیارهای «هویت تاریخی خانواده» در ایران و «هویت فطری خانواده» کمک بگیرد.

۲- نقش گروه‌های خانوادگی در هویت‌یابی افراد و نقش نهاد خانواده در هویت‌یابی ایران را توضیح دهد و نشان دهد که امروزه، نهاد خانواده یکی از مهم‌ترین عوامل تمایز جامعه ما از جوامع غربی است.

۳- حقوق و تکالیف خود را در خانواده به خوبی بشناسد و برای بهبود عملکرد خانواده‌ای که اکنون در آن زندگی می‌کند و خانواده‌ای که خود در آینده تشکیل خواهد داد آگاهی و انگیزه لازم و کافی پیدا کند.

۴- کارکردهای مختلف خانواده به ویژه دو کارکرد «انتقال فرهنگ» و «پرورش محبت و مودت میان انسان‌ها و جوامع» را بشناسد و با استفاده از ابزار و رسانه‌های مناسب اهمیت این کارکردها را برای دیگران تشریح کند.

.....۵-

.....۶-

خانواده چه ویژگی‌هایی دارد؟

انسان به حکم فطرت، دارای غریزه جنسی است و بر این اساس ضروری است تا برای رفع نیازهای جنسی به صورت مشروع، به ازدواج تن دهد همچنین از آنجا که به عقیده دانشمندان و فلاسفه، انسان موجودی مدنی و اجتماعی است می‌تواند با ازدواج، در سایه وجود عواطف خانوادگی، از تنهایی نجات یافته و موجبات امنیت و آرامش خود را فراهم نماید

خانواده در فرهنگ ایرانی

ازدواج و تشکیل خانواده در ایران باستان، مهمترین وظیفه هر ایرانی بوده و چون ایرانیان دارای خوی پاک و بی‌آلایشی بودند برای بیکار با تجرد به زناشویی اهمیت میدادند و فرزندان خود را به آن تشویق میکردند تا آنجا که ازدواج را واجب دینی خود می‌شمردند

با ورود اسلام به ایران، اسلام که در همه امور زندگی بشر مبانی و اصولی دارد در مورد خانواده و ازدواج نیز قوانینی وضع نمود و رعایت این اصول سبب شد زندگی ایرانیان مسلمان بر اساس دستورهای اسلامی شکل بگیرد و به تدریج در وضع خانوادگی ایرانیان دگرگونیهای شگرفی صورت گرفت

از زمان قاجار به بعد، به سبب ورود مدرنیته به ایران و تاثیر پذیری از فرهنگ و اندیشه غربی بعضی از ارزشهای خانواده رنگ باخت و در پی آن برخی ضد ارزش‌ها که تناسبی با جایگاه مقدس این نهاد در اسلام ندارد وارد خانواده شد

پیامدهای منفی تاثیر اندیشه غربی بر خانواده ایرانی کدامند

هر چند خانواده ایرانی در گذشته به ارزشهای خانوادگی، پایبند تر از امروز بوده است، اما همچنان خانواده در جامعه‌ی ما، برخلاف غرب از جایگاه بسیار بالایی برخوردار است و به عنوان هسته اصلی جامعه، دارای کارکردهای گوناگون میباشد

خانواده هسته ای

خانواده با ملحقات

بخوانیم و بدانیم

برخی از انواع و اشکال خانواده ها از نظر ساخت عبارتند از
 خانواده هسته ای: خانواده ای مرکب از زن و شوهر و فرزندان مجرد آنها
 خانواده گسترده: شامل والدین و فرزندان، پدربزرگها و مادربزرگها
 خانواده با ملحقات: که در آن زن و شوهر و فرزندان ازدواج نکرده آنها با
 یک یا چند نفر از خویشاوندان زن یا شوهر در یک جا زندگی می کنند
 خانواده ناقص: یکی از ارکان اصلی خانواده (زن، مرد و کودک) را ندارد

فعالیت

ویژگی های خانواده مطلوب اسلامی - ایرانی را می توان در سه محور اصالت
 خانوادگی، ویژگی های نفسانی و ویژگیهای رفتاری آنها خلاصه نمود. برای
 هر یک از این ها، مواردی را ذکر کنید

خانواده چه کارکردهایی دارد؟

خانواده از مهمترین نهادهای اجتماعی است و پر اهمیت ترین کارکرد این نهاد
 پرورش فرزندان و انتقال فرهنگ و ارزش ها به نسل بعدی می باشد همچنین
 خانواده، منبع هر گونه خیر و برکت و نعمت و سعادت جامعه است طفل در خانه
 آداب صحیح زندگی اجتماعی، درس فداکاری، محبت، علاقمندی به خلق خدا
 و تعاون را می آموزد و آن را در محیط خود پیاده می کند

تولید مثل

فرزندآوری و بزرگ کردن آنان، در واقع مهمترین وظیفه ی خانواده در تمام جوامع، به ویژه
 جوامع سنتی بوده است زن و شوهری که ازدواج می کنند دیر یا زود، منتظر تولد فرزند خواهند
 بود هرچند ممکن است بین افراد مختلف، فرهنگ ها و جوامع مختلف، از لحاظ زمان بچه دار
 شدن و تعداد فرزندان و فاصله سنی آنها تفاوت هایی وجود داشته باشد اما تولد فرزند به طور
 مشترک در تمامی فرهنگ ها، جوامع، طبقات مختلف اقتصادی و اجتماعی مورد توجه بوده است

اجتماعی کردن کودکان

خانواده اولین و مهم ترین محیطی است که کودک در آن پرورش می یابد و به همین دلیل خانواده نقش عمده‌ای در شکل گیری رویکردها و باورهای کودکان به عهده دارد و بر نوع روابطی که او با عوامل و نهادهای دیگر اجتماعی برقرار می کند تاثیر می گذارد

مراقبت و محافظت از اعضا

از آنجا که کودکان نمیتوانند از خودشان نگهداری می کنند خانواده مسئول اصلی مراقبت جسمانی و اقتصادی از آن ها است از این گذشته خانواده معمولاً مسئولیت نگهداری و تامین اقتصادی اعضای ناتوان و سالمند خود را نیز بر عهده دارد

دادن هویت اجتماعی

خانواده مهمترین عامل ایجاد هویت اجتماعی برای کودکان و اعضای خانواده است هر جا برود مهر و نشان خانواده در پیشانی قرار دارد

حمایت عاطفی

یکی از نیازهای اساسی اعضای خانواده، نیازهای عاطفی و هیجانی آنهاست که عبارتند از دوست داشتن - مورد محبت قرار گرفتن - عشق ورزیدن به دیگران - مورد حمایت قرار گرفتن

■ کارکرد تولید نسل و مراقبت و نگهداری

■ حمایت عاطفی و اقتصادی .....

بخوانیم و بدانیم

در آموزه های دینی، نیکی به پدر و مادر برترین وسیله ی قرب به خدا و شریف ترین سعادت هاست اسلام در مورد احترام به والدین آنقدر تاکید کرده است که در کمتر مسئله ای دیده میشود. در چهار سوره قرآن مجید (سوره بقره آیه ۸۳- سوره نساء آیه ۳۶- سوره انعام آیه ۱۵۱- سوره اسرا آیه ۲۳) نیکی به والدین بلافاصله بعد از مسئله توحید قرار گرفته است. اهمیت این موضوع تا آن پایه است که هم قرآن و هم روایات صریحاً توصیه میکنند که حتی اگر پدر و مادر کافر باشند رعایت احترام شان لازم است بنابراین فرزندان وظیفه دارند از والدین خود در حد متعارف اطاعت کنند و احترام آن را نگه دارند

فعالیت

در مورد تفاوت خانواده و خانوار توضیح دهید
در رابطه با تاثیر فضای مجازی بر خانواده تحقیق کنید

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

با تشکر از: گروه آموزشی استان فارس - خانم مریم یابنده جهرمی

خلاصه کنید

-

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مفاهیم اساسی

-

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

درس پانزدهم هویت ایرانی (۳) (هویت سیاسی ایران)

چه رابطه‌ای میان جهان اجتماعی و نظام سیاسی آن وجود دارد؟

بیانات زیر چه رابطه‌ای میان مردم و حاکمان و کارگزاران ترسیم می‌کند؟ **به رابطه‌ی میان مردم و حاکمان و کارگزاران و به الگو پذیری توده‌های مردم از اخلاق حاکمان اشاره دارد**

مثال 1 «عَمَّالکم أعمالکم، کما تکنونون، یولی علیکم»: کارگزاران شما (نتیجه) اعمال شما هستند، همان‌گونه که هستید، بر شما حکومت می‌شود.

مثال 2 «الناس بأمرائهم أشبه منهم بأبائهم»: مردم به دولتمردان خود شبیه‌ترند تا به پدرانشان.

چند مورد از پدیده‌هایی که با نظام سیاسی مربوط می‌شوند، نام ببرید

پدیده‌هایی چون شناسنامه، گذرنامه، پرچم، روزها و جشن‌های ملی، مرزهای سیاسی، نیروهای مسلح، جنگ، صلح، سازمان‌ها و ادارات، دادگاه‌ها، شوراهای اسلامی شهر و روستا، رسانه‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، قوه مقننه، قوه مجریه، قوه قضائیه، مجلس خبرگان، رهبری، قانون، قانون اساسی، شیوه‌های حکمرانی و... نشانی از هویت جهان اجتماعی دارند.

وجه اشتراک این پدیده‌ها چیست؟ **همه اینها پدیده‌های سیاسی هستند و نشانی از هویت جهان اجتماعی دارند**

هر جهان اجتماعی علاوه بر **هویت فرهنگی** از **هویت سیاسی** نیز برخوردار است. به همین دلیل در معرفی هر جامعه از ویژگی‌های سیاسی از جمله نظام سیاسی آن نیز یاد می‌کنند.

چه رابطه‌ای میان جهان اجتماعی و نظام سیاسی آن وجود دارد؟ **رابطه متقابل وجود دارد**

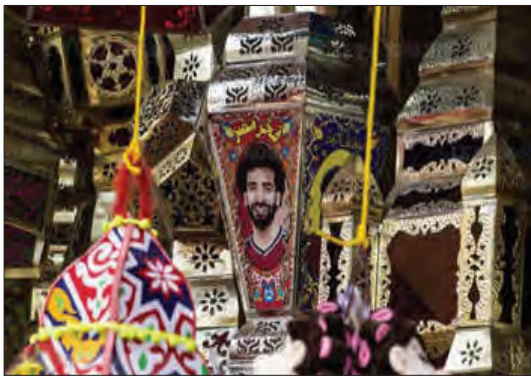

انسان دو نوع قدرت دارد ← قدرت فردی
← قدرت اجتماعی

● قدرت اجتماعی **قدرت به چه معناست؟ چرا می‌گوییم انسان کنشگری قدرتمند است؟ شهریور 93**

هرگاه موجودی بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای قدرت است؛ انسان به دلیل اینکه کارهای خود را با علم و اراده انجام می‌دهد، کنشگری قدرتمند است. قدرت انسان محدود است، به گونه‌ای که نمی‌تواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده سازد و برای تأمین برخی نیازهای اولیه زندگی خود، به کمک دیگران احتیاج دارد.

قدرت اجتماعی چه زمانی پیدا می‌شود؟ شهریور 94 دی 96
قدرت اجتماعی هنگامی پیدا می‌شود که انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و اراده و کار ارادی آنان را به خدمت بگیرد. **چه کسانی از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند؟** تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند. علاوه بر افراد، نهادها، سازمان‌ها، جوامع و... نیز دارای قدرت اجتماعی هستند. درباره راه‌های تأثیرگذاری بر اراده دیگران گفت‌وگو کنید.

■ محمدصلاح، فوتبالیست مصری، آن قدر در میان مردم مصر محبوبیت دارد که در انتخابات ریاست جمهوری بدون اینکه نامزد شود، حدود یک میلیون نفر از مردم به او رأی داده بودند.

در سال ۱۹۸۰ م یک زن چینی به جریمه‌ای معادل ۲۰۰ دلار محکوم شد، چون مطابق قوانین، او اجازه نداشت که با داشتن یک فرزند، دوباره صاحب فرزند شود. علاوه بر این، نام کودک او تا چند سال در اسناد رسمی به ثبت نرسید و کودک از ورود به مدرسه و استفاده از امکانات و تسهیلات دولتی محروم شد.

■ نمونه‌هایی از قدرت نهادها و سازمان‌ها

● مقبولیت و اقتدار

برای تأثیر گذاردن بر اراده دیگران چه کار می‌کنیم؟ آیا می‌توانیم صرفاً با استفاده از نیروی عضلات خود و بدون دخالت هیچ عامل دیگری، اراده دیگران را تابع اراده خود کنیم؟ ما با قدرت بدنی خود فقط می‌توانیم بر جسم دیگران اثر بگذاریم. هنگامی که کودکی را جابه‌جا می‌کنیم،

ایا قدرت اجتماعی بدون پذیرش دیگران پدید می آید؟

او فعالیتی انجام نداده است، اما اگر از او بخواهیم فعالیت ارادی خود را مطابق اراده و میل ما انجام دهد، مثلاً از او بخواهیم با پای خودش راه برود، تنها راه، جلب تبعیت اوست. یعنی او باید بپذیرد مطابق آنچه از او می خواهیم عمل کند؛ و به همین دلیل است که قدرت اجتماعی، بدون پذیرش و توافق دیگران پدید نمی آید.

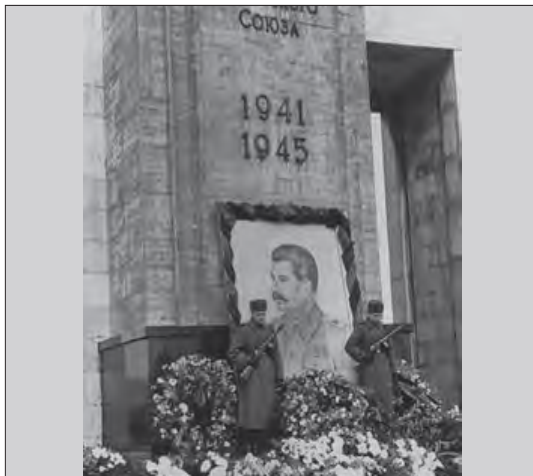
تبعیت اراده یک انسان از انسان دیگر، به دو صورت می تواند باشد: **خرداد ۹۵ دی ۹۵**

۱- تبعیت با کراهت؛ وقتی است که تبعیت ناشی از تهدید و ترس باشد.

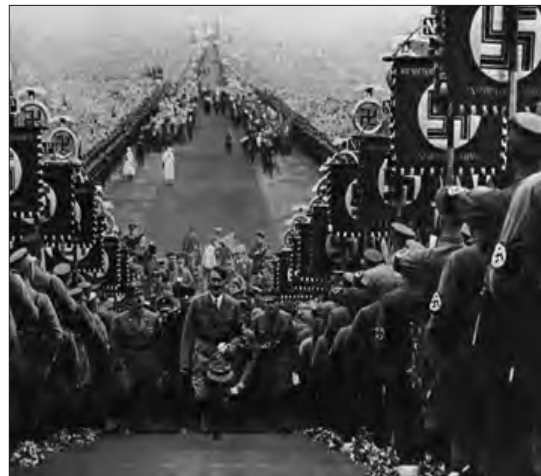
۲- تبعیت با رضایت؛ وقتی است که شخصی با میل درونی، مطابق اراده دیگری عمل کند.

قدرتی که بدون استفاده از تهدید و با رضایت طرف مقابل به دست می آید دارای مقبولیت است و قدرتی که با مقبولیت همراه باشد و به صورت رسمی پذیرفته شده باشد، اقتدار نامیده

منظور از اقتدار چیست؟ **دی ۹۹** می شود. به نظر شما قدرتی که با اکراه طرف مقابل اعمال می شود تا چه زمانی می تواند تداوم داشته باشد؟ **تا زمانی که تهدید و ترس وجود دارد**

■ استالین، در تنهایی جان داد. علی رغم تأخیر او برای خروج از اتاق، هیچ کس جرئت نداشت در بزند و حالش را بپرسد چون شب قبل گفته بود، کسی مزاحمش نشود. همه می ترسیدند اینها نقشه ای برای سنجش وفاداری آنها باشد.

■ موفقیت های سیاسی و اقتصادی آلمان در زمان صدراعظمی هیتلر، سخنرانی های پرشور او بر ضد پیمان ورسای و ترویج ایده ملی گرایی، باعث محبوبیت هیتلر در میان مردم شد.

■ گاندی، رهبر مردم هند در مبارزه با استعمار انگلیس. مردم هند به او لقب ماهاتما (روح بزرگ) و بابو (پدر ملت) داده اند.

■ مارتین لوتر کینگ، رهبر پرنفوذ جنبش مدنی سیاهان آمریکا، در سخنرانی مشهور «رؤیایی دارم» از آرزوی خود برای احقاق حقوق سیاهان سخن گفت.

■ رئیس علی دلواری، رهبر محبوب مردم تنگستان در قیام علیه استعمار انگلیس. ۱۲ شهریور به نام او روز ملی مبارزه با استعمار نام گذاری شده است.

جلب تبعیت دیگران به چند شکل ممکن است؟ نام ببرید. **دی ۹۹** به دو صورت: **تبعیت با کراهت- تبعیت با رضایت** تنها راه تاثیرگذاری بر اراده دیگران و به خدمت گرفتن فعالیت ارادی ایشان .. **جلب تبعیت.. است. خرداد ۹۹**

تفاوت دو مفهوم مقبولیت و مشروعیت را بنویسید. خرداد 92

● مقبولیت و مشروعیت مقبولیت قدرت، نتیجه ی چیست؟ دی 98

همان گونه که دانستید مقبولیت در جایی است که قدرت بدون اکراه و بلکه با رضایت باشد؛ اما مشروعیت قدرت به این معناست که قدرت براساس یک نظام عقیدتی و ارزشی خاص اعمال شود.

مدار مقبولیت و مدار مشروعیت چیست؟ دی 97
مدار مقبولیت، خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آنها اعمال می شود. اگر کسی که قدرت بر او اعمال می شود، از آنچه انجام می دهد احساس رضایت داشته باشد، این قدرت مقبول است؛ و اگر فعالیتش را با اکراه و تنها برای فرار از پیامدهای ناگواری که از طرف صاحب قدرت پدید می آید انجام دهد، قدرت مقبولیت ندارد.

انواع قدرت مشروع را نام ببرید
مدار مشروعیت، حق و باطل بودن است. 1 اگر قدرت موافق حکم و قانون و اراده تشریحی خداوند اعمال شود، مشروعیت حقیقی دارد، 2 اما اگر مبتنی بر ایدئولوژی های ساختگی بشری باشد، مشروعیت دروغین دارد.

مقبولیت و مشروعیت حقیقی می توانند با هم باشند و در برخی موارد نیز جدا از یکدیگر باشند. **کدام نوع قدرت اجتماعی همراه با مقبولیت اجتماعی و مشروعیت است؟ شهریور 99** (جایی که قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تبعیت از قانون نیز با رضایت و میل همراه باشد، اقتدار و قدرت هم مشروعیت حقیقی دارد و هم مقبولیت.)
چه زمانی قدرتی مقبول، ولی غیر مشروع است؟ دی 98 شهریور 98 (هنگامی که قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قدرت هم از روی احساس رضایت باشد، اقتداری غیرمشروع شکل می گیرد.) به نظر شما آیا در کشوری که فرهنگ عمومی مردم، فرهنگ دینی باشد، قدرت نامشروع می تواند مقبولیت داشته باشد؟ خیر

● نظام سیاسی

تعریف سیاست. دی 95- شهریور 95

هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان پیدا کند، سیاست پدید می آید. زیرا **شهریور 97** سیاست، اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدفی معین است. سیاست در معنای

عام خود، شامل هر نوع تدبیر و سازمان دادن قدرت است. **آیا وجود سیاست ضرورت دارد؟** (هر جهان اجتماعی به تناسب هویت و فرهنگ خود، آرمان ها و ارزش های ویژه ای دارد و

نمی تواند بدون سیاستی مناسب به ارزش ها و آرمان های خود دست یابد.)

تعریف نظام سیاسی. دی 93 - شهریور 96 و دی 97 و شهریور 99
مجموعه سازوکارهایی که برای اعمال سیاست های جهان اجتماعی وجود دارد، نظام سیاسی را شکل می دهد.

* در صورتی که قدرت بر اساس شریعت و موافق حکم خداوند باشد.. مشروع است. دی 97
* اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدف معین، چه نام دارد؟ دی 99
الف- مشروعیت   ب- سیاست   ج- تبعیت   د- حکومت

نظام فرهنگی ← نظام سیاسی

در یک جهان اجتماعی، نظام سیاسی نمی تواند مستقل از نظام های دیگر مانند نظام فرهنگی، اقتصادی و... باشد؛ بلکه در تعامل با آنها قرار می گیرد. نظام سیاسی، بر نظام های دیگر، به ویژه شهریور 92 نظام فرهنگی اثر می گذارد و از آنها تأثیر می پذیرد.

■ شعار جمهوری فرانسه بر سردر یک کلیسا پس از قانون سال ۱۹۰۵ م مبنی بر جدایی دین از سیاست.

■ با تشکیل اتحاد جماهیر شوروی، مزرعه داری دولتی و مزرعه داری اشتراکی به عنوان دو شیوه پیشبرد اقتصاد کشاورزی، رایج شدند.

در چه صورت نظام فرهنگی، مقبولیت نظام سیاسی را نیز تأمین می کند؟ دی 95
 نظام فرهنگی عقاید، ارزش ها و اصول حاکم بر نظام سیاسی را تعیین می کند و اگر عملکرد نظام سیاسی در جهت عقاید و ارزش های فرهنگی جامعه باشد، نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را نیز تأمین می کند؛ اما اگر نظام سیاسی به دلایل داخلی و یا تحت تأثیر و فشار عوامل خارجی، از اصول و ارزش های فرهنگی خود عدول کند، نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را کاهش می دهد. **نظام سیاسی چگونه به بسط و توسعه فرهنگ کمک می کند؟ و چگونه زمینه بحران های فرهنگی را فراهم می کند؟**
 نظام سیاسی نیز اگر به ارزش های فرهنگی جامعه وفادار بماند، با استفاده از مدیریت سیاسی خود، به بسط و توسعه فرهنگ کمک می کند و اگر از ارزش ها و آرمان های فرهنگی دور شود زمینه تعارضات، تزلزل و بحران های فرهنگی و هویتی را پدید می آورد؛ به نظر شما چه رابطه ای میان نظام اقتصادی و نظام سیاسی وجود دارد؟ در این باره گفت و گو کنید.

نظام های سیاسی چه انواعی دارند؟

گفته شد که جهان اجتماعی دارای هویت سیاسی است. جهان اجتماعی با پذیرش یک نظام سیاسی خاص، **هویت سیاسی** پیدا می کند. نظام های سیاسی انواع گوناگونی دارند. با چه ملاک هایی می توان نظام های سیاسی را دسته بندی کرد و چه انواعی برای نظام های سیاسی وجود دارد؟

■ مشروطه سلطنتی انگلستان

■ پارلمان هند

■ حزب کمونیست چین

* ملاک های دسته بندی نظام های سیاسی از نظر ارسطو چیست؟ و از چند نوع حکومت نام می برد؟ دی 98

نظام های سیاسی براساس ملاک های گوناگون به انواع مختلفی دسته بندی می شوند.

از این ملاک ها و دسته بندی ها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- براساس کمیت افراد تأثیرگذار؛ با این ملاک، نظام های سیاسی و حکومت ها به سه دسته

تقسیم می شوند.

بر اساس تعداد افراد تأثیرگذار و تصمیم گیرنده، نظام های سیاسی به سه دسته تقسیم می شوند. آنها را بنویسید. دی 97 شهریور 98 دی 99

1 الف) نظام ها و حکومت هایی که در آن تنها اراده یک فرد تأثیرگذار است.

2 ب) نظام هایی که تنها یک اقلیتی از مردم در آن تأثیر گذارند.

3 ج) حکومت هایی که اکثریت مردم در سرنوشت سیاسی خود تأثیر گذارند.

2- براساس روش تصمیم گیری؛ نظام های سیاسی به چند دسته تقسیم می شوند؟ شرح دهید. دی 97 خرداد 99

۱- براساس خواسته ها و اغراض خود تصمیم می گیرند؛ یعنی هر نوع تصمیمی را برای خود جایز

و مباح می دانند؛ یا آنکه بر مدار حقیقت و فضیلت و با موازین عقلی، تصمیم می گیرند.

3- براساس دین مداری یا دنیامداری؛ نظام سیاسی دینی بر مدار احکام و قوانین الهی

سازمان می یابد. نظام سیاسی سکولار و دنیوی، فقط ارزش ها و آرمان های دنیوی و این جهانی

را مدنظر قرار می دهد.

دی 97 ارسطو از دو ملاک اول و دوم برای دسته بندی نظام های سیاسی استفاده می کند و از شش

نوع حکومت نام می برد. در سه نوع آنها، حاکمیت یک فرد، یک اقلیت یا اکثریت بر مدار

خواست های نفسانی آنها شکل می گیرد و در سه نوع دیگر حاکمیت یک فرد، یک اقلیت یا

اکثریت بر مدار حقیقت و فضیلت استوار است.

تعریف ارسطو از دموکراسی چیست؟ دی 96

ارسطو، حاکمیت اکثریت را در صورتی که بر مدار خواسته های آنها باشد، دموکراسی می نامد؛

زیرا دموکراسی به معنای حاکمیت مردم است و در این نوع حاکمیت، مردم براساس خواسته ها

و تمایلات خود حکومت می کنند. تعریف ارسطو از جمهوری چیست؟ شهریور 95- خرداد 97

او حکومتی را که در آن اکثریت مردم براساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند، جمهوری

(پولیتی) می خواند. بدین ترتیب او بین حکومت جمهوری و دموکراسی تفاوت می گذارد.

از نظر فارابی، مدینه فاضله چه ویژگی هایی دارد؟

فارابی با افزودن ملاک سوم، مدینه فاضله را جامعه ای الهی می داند که براساس سنت و قانون الهی

شکل می گیرد. از نظر او حقیقت با اراده الهی تعیین می شود و با کمک عقل و وحی شناخته می شود.

تفاوت حکومت
دموکراسی و
جمهوری از نظر
ارسطو چیست؟
دی 97

دی 97
خرداد 98

۱- دسته بندی ارسطو از انواع حکومت ها

تعداد حاکمان	شیوه حکومت	براساس فضیلت	براساس خواست و میل افراد
فرد	فرد	موناشری	تیرانی (استبدادی)
اقلیت	اقلیت	آریستوکراسی	الیگارشی
اکثریت	اکثریت	پولیتی (جمهوری)	دموکراسی

نوع نظام سیاسی از نظر ارسطو را مشخص کنید. خرداد 98

الف- اقلیتی که بر اساس خواست و میل خود حکومت کنند. الیگارشی

ب- اکثریتی که بر اساس فضیلت حکومت کنند. جمهوری

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

از نظر فارابی، مدینه جاهله چه ویژگی هایی دارد؟

در اندیشه فارابی جوامعی که ارزش ها و آرمان های آنها، عقلانی و الهی نباشد، جوامع جاهلی هستند. او جوامع جاهلی را براساس نوع آرمان ها و ارزش هایی که دارند به اقسامی تقسیم می کند.

دی ۹۷
شهریور ۹۸

گفت و گو کنید

درباره تفاوت جمهوری و دموکراسی از دیدگاه ارسطو گفت و گو کنید.

نظام لیبرال دموکراسی و جمهوری اسلامی را از نظر آرمان ها و ارزش ها با یکدیگر مقایسه کنید. (ذکر حداقل یک تشابه و یک تفاوت ضروری است) دی ۹۸

● لیبرال دموکراسی و جمهوری اسلامی چه تفاوت هایی با هم دارند؟

تعریف دموکراسی خرداد ۹۶

تعریف لیبرالیسم شهریور ۹۴ شهریور ۹۷ خرداد ۹۶ خرداد ۹۸ دی ۹۹

لیبرالیسم به معنای اباحت و مباح دانستن همه امور برای انسان هاست. دموکراسی به معنای حاکمیت مردم است. (لیبرال دموکراسی، نوعی نظام سیاسی لیبرال دموکراسی را تعریف کنید. شهریور ۹۹) که ادعا می کند با خواست و اراده اکثریت مردم سازمان می یابد. این نظام سیاسی، هیچ حقیقت و فضیلت فطری و جهان شمولی را به رسمیت نمی شناسد و حکومتی دنیوی و این جهانی است. (این نظام لیبرال دموکراسی با چه فرهنگی سازگار است؟ خرداد ۹۵) سیاسی با فرهنگ جهان غرب که رویکردی دنیوی به عالم هستی دارد، سازگار است.

آیا در اندیشه لیبرال دموکراسی می توان از مشروعیت حقیقی سخن گفت؟ چرا؟

(جمهوری اسلامی چه نوع نظام سیاسی است؟) در نظام جمهوری اسلامی ایران، عنوان «جمهوری» به چه معناست؟ خرداد ۹۱ توجه امت اسلامی قرار گرفته است. (عنوان «جمهوری» در این ترکیب به معنای به رسمیت شناختن حضور مؤثر مردم در نظام سیاسی است) و کلمه «اسلامی» نشان دهنده این است که فعالیت مردم و نهادها بر مبنای عقاید و ارزش های اجتماعی اسلامی سازمان پیدا می کند.

۱- دسته بندی فارابی از انواع حکومت ها

خدا محور		انسان محور		شبه حکومت	تعداد حاکمان
براساس ملت الهی		براساس خواست و میل شخصی حاکم	براساس فضیلت انسانی		
مطابق اصل	صورت تحریف شده				
فاضله	مبدله	تغلیبه (جامعه زورگویی)	کرامیه (جامعه سرفرازی)		فرد
	فاسقه	خست (جامعه خوش گذرانی)	ضرورتیه (جامعه قناعت گرایی)		اقلیت
	ضالّه	یسار یا بداله (جامعه مال اندوزی)	جماعیه (جامعه آزادی)		اکثریت

ملاک های دسته بندی نظام های سیاسی در دیدگاه فارابی را بنویسید. شهریور ۹۸

در دیدگاه اسلامی، ابزار و وسیله‌ی شناخت ارزش‌های الهی و احکام و مقررات اجتماعی چیست؟

در نظام اسلامی، احکام و مقررات چگونه شکل می‌گیرند؟

در نظام اسلامی، احکام و مقررات با خواست مردم و در ذیل اراده و مشیت خداوند شکل می‌گیرند. در این دیدگاه، عقل و وحی دو وسیله‌ی شناخت ارزش‌های الهی و احکام و مقررات

اجتماعی هستند و انسان‌ها مسئولیت شناخت و اجرای آنها را به عهده دارند.

چهار مورد از ارزش‌های اجتماعی اسلامی را نام ببرید
عبودیت، عدالت، آزادی، استقلال، نفی وابستگی، نفی تسلط بیگانگان بر امت اسلامی، امنیت، تأمین اجتماعی و تکافل عمومی، تلاش برای عمران و آبادانی، عقلانیت، مشورت و مشارکت در امور عمومی، توسعه‌ی معرفت و آگاهی نسبت به اسرار و حقایق آفرینش از جمله ارزش‌های

اجتماعی اسلامی است. چرا عمل به ارزش‌های اجتماعی اسلامی، رفتاری صرفاً دنیوی نیست؛ بلکه یک وظیفه الهی است؟

براساس هستی‌شناسی توحیدی، اغلب این ارزش‌ها با آنکه ناظر به مسائل اجتماعی دنیوی هستند، تفسیری دنیوی و سکولار ندارند، بلکه سیرتی الهی و دینی دارند؛ و به همین دلیل عمل به آنها رفتاری صرفاً دنیوی نیست، بلکه یک وظیفه الهی است و مانند سایر عبادات سبب تقرب انسان به خداوند می‌شود.

در اندیشه دینی اسلام، هر مسلمانی که شب را به صبح برساند و به فکر امت اسلامی نباشد مسلمان نیست و مسلمانان موظف‌اند همه مستضعفان و مظلومان را یاری کنند.

در آموزه‌های اسلامی چه زمانی عبادات، ارزش بیشتری می‌یابند؟
در آموزه‌های اسلامی هنگامی که عبادات بعد اجتماعی وسیع‌تری پیدا می‌کنند، ارزش بیشتری در برخی از روایات از چه چیزی به عنوان مهمترین مسئولیت یاد شده است؟
می‌یابند. در برخی از روایات، مسئولیت متقابل امت و امام به عنوان مهم‌ترین مسئولیت یاد شده

است.

در نظام اسلامی، امت اسلامی چگونه باید باشند؟

امت اسلامی باید از پذیرش طاعت و قدرت‌های غیرالهی خودداری کند و در شکل‌گیری امامت و ولایت الهی براساس موازین و ارزش‌های اسلامی هوشمند و فعال باشد.

مقایسه کنید

حضور مردم در یک حکومت لیبرال دموکراسی چه تفاوتی با حضور مردم در جمهوری اسلامی دارد؟

ملاک‌های دسته‌بندی نظام‌های سیاسی از دیدگاه ارسطو کدامند؟ خرداد ۹۹

الف- دین‌مداری - دنیا‌مداری

ب- مقبولیت - مشروعیت

ج- تعداد افراد تاثیرگذار و تصمیم‌گیرنده - روش تصمیم‌گیری

د- تبعیت با کراهت - تبعیت با رضایت

به معنای مباح دانستن همه امور برای انسان هاست. دی ۹۹

الف- جمهوری ب- لیبرال دموکراسی ج- دموکراسی د- لیبرالیسم

کدام گزینه در مورد تعریف مقابل صدق می‌کند؟

به معنای حاکمیت اکثریت مردم بر اساس خواست خودشان " دی ۹۷

الف- دموکراسی

ب- لیبرالیسم

ج- جمهوری

د- استبدادی

دانلود جزوه
نمونه سوال
گام به گام

dourkhiz.com

خلاصه کنید

- جمهوری اسلامی نوعی نظام سیاسی است که در جهان اسلام مورد توجه امت اسلامی قرار گرفته است.

مفاهیم اساسی

مشروعیت،

آنچه از این درس آموختیم

هویت ایرانی (۴) (هویت جمعیتی و اقتصادی ایران)

درس شانزدهم

جمعیت هر جامعه چه رابطه‌ای با هویت آن دارد؟
در معرفی جوامع، به چه نوع ویژگی‌های جمعیتی اشاره می‌شود؟
در معرفی جوامع به ویژگی‌های جمعیتی آنها مانند تعداد جمعیت، جوان و پیر، روستایی و شهری، بیکار و شاغل بودن جمعیت و... اشاره می‌کنند چرا که جمعیت هر جامعه، بخشی از هویت آن محسوب می‌شود. چه رابطه‌ای میان جمعیت و هویت جوامع وجود دارد؟

دی 97

اولین شرط بقای هر جامعه، جمعیت آن است. وضعیتی را تصور کنید که جمعیت یک جامعه منقرض شود. در آن صورت، آن جامعه نابود می‌شود. در صورت نبود یا کمبود اعضای جامعه، بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر زمین می‌ماند. اما آیا صرف اندازه جمعیت، کفایت می‌کند؟ آیا یک جمعیت غیرمسئول و بی تفاوت می‌تواند نیازهای جامعه را برطرف سازد؟ به نظر شما جمعیت هر جامعه، بر ثروت، امنیت، قدرت و منزلت آن در میان سایر جوامع چه تأثیری دارد؟ جمعیت یک جامعه چه رابطه‌ای با هویت آن دارد؟ جوامع مختلف برای تأمین جمعیت مطلوب خود، چه می‌کنند؟ جامعه ما از این نظر چه وضعیتی دارد؟

به خاطر دارم که چند سال پیش، یک روز پدرم پاکتی را به من داد که روی آن نوشته شده بود «اسناد خانوادگی». درون پاکت شجره‌نامه‌ای به چشم می‌خورد. شجره‌نامه‌ای مثل همه شجره‌نامه‌ها که نشان می‌داد مثلاً ساموئل در سال ۱۸۲۷ متولد شده و در سال ۱۸۸۱ از دنیا رفته است، نام او با خطی به نام ماریا که همسر او بود وصل شده بود و در زیر نام آن دو، خطوط شاخه شاخه‌ای به چشم می‌خورد که دخترها و پسرهایشان را نشان می‌داد و بعد نوه‌ها و نسل‌های بعدشان را. خطوط را دنبال کردم تا به نام پدر و مادرم و خودم رسیدم. به این فکر می‌کردم که این افراد که بوده‌اند. چگونه روزگار گذرانده‌اند و اصلاً زندگی‌شان چه فایده‌ای داشته است؟ آنگاه به یاد آیاتی در عهد عتیق افتادم که در آنها به ترتیب نام افرادی نه چندان شناخته شده می‌آید و در نسل هشتم به نام داوود علیه السلام می‌رسد و این گونه از او یاد می‌کند که «او پادشاهی بزرگ بود و برگزیده خداوند». فکر می‌کنم اگر این شجره در جایی قطع شده بود داوودی پدید نمی‌آمد. اگر اجداد من هم نبودند، من متولد نمی‌شدم و اگر من به دنیا نیامده بودم، فرزندان و نوادگانم پا به این دنیا نمی‌گذاشتند. کسی چه می‌داند شاید هدف از تولد من، پیدایش کسی به بزرگی و سروری داوود در نسل‌های آینده من باشد. شاید یکی از فرزندان یا نوادگان من آدمی بزرگ شود. چه حس خوشایندی! حتی اگر کسی به یاد نیورد که من که بوده‌ام و چه کرده‌ام، همین قدر که من معبری باشم برای گذار آیندگانی که شاید داوودی

در میانشان باشد، کاری بزرگ است و البته بس دشوار. باید سعی کنم این دنیا را خراب نکنم؛ آن را اندکی اصلاح کنم و به بهتر از آنچه به من داده شده، تبدیل نمایم یا حداقل سعی کنم آن را خراب نکنم و دست نخورده تحویل آیندگان بدهم تا زندگی‌ام بی‌ثمر نبوده باشد. آن وقت، آیندگانم از من به نیکی یاد خواهند کرد؛ حتی اگر نامم را ندانند یا وقتی آن را در شجره‌نامه خانوادگی می‌بینند، به نظرشان چندان شناخته شده نباشد.

«شجره‌نامه»

(همه کیمیاگریم، چارلز هندی)

الشجرة النسب

برای پاسخ به پرسش‌های صفحه قبل، لازم است برخی از مطالب اساسی کتاب را با هم مرور کنیم. در یکی از درس‌ها درباره تفاوت جهان طبیعی و جهان اجتماعی بیان شد که جهان اجتماعی پدیده‌ای معنادار است. همچنین گفته شد که به آگاهی‌ها و معانی مشترکی که جهان اجتماعی

براساس آن ساخته می‌شود، فرهنگ می‌گویند. آیا این درس را به یاد می‌آورید؟
منظور از هویت فرهنگی چیست؟
 در درس دیگری گفته شد که **هویت هر جهان اجتماعی براساس فرهنگ (عقاید و ارزش‌های کلان) آن شکل می‌گیرد و به همین دلیل از آن به «هویت فرهنگی» تعبیر می‌شود.** آیا به یاد دارید این نکات را در چه درسی آموختید؟

یک بار دیگر رابطه آگاهی (معنا)، فرهنگ و هویت جهان اجتماعی را در کلاس بازگو کنید. تشریح این رابطه، به شما کمک می‌کند تا به رابطه جمعیت و هویت جهان اجتماعی پی ببرید. شما با گستره جهان اجتماعی و چگونگی گسترش آن آشنا شوید. گسترش جهان اجتماعی از طریق گسترش فرهنگ و معانی آن صورت می‌گیرد. هر عاملی که در گسترش فرهنگ و معانی مؤثر باشد، در بسط هویت جهان اجتماعی اثرگذار است. راه گسترش هر فرهنگ، **شناختن (اندیشیدن)، پذیرفتن و عمل کردن** به آن است. شناختن و عمل کردن صرفاً از

دی ۹۹

عهده افراد و اعضای جهان اجتماعی برمی‌آید. اعضای جهان اجتماعی، حامل و عامل فرهنگ و معانی آن هستند. هرچه حاملان و عاملان یک فرهنگ و معانی آن بیشتر باشند، آن فرهنگ، بسط بیشتری می‌یابد. وضعیتی را تصور کنید که یک جهان اجتماعی تمام اعضایش را از دست بدهد آیا اثری از زندگی برای آن جهان اجتماعی باقی می‌ماند.

روند بسط فرهنگ را به خوبی می‌توان در گسترش معانی و ارزش‌های خانواده مشاهده کرد. با ازدواج و تشکیل خانواده، **مودت و رحمت** میان زن و مرد ایجاد می‌شود. با تولد اولین فرزند، مودت و رحمت میان اعضای خانواده بیشتر می‌شود و رحمت و مودتی که میان زن و شوهر وجود دارد، به رابطه فرزند و والدین نیز تسری می‌یابد. با تولد فرزندان بعدی و بزرگ‌تر شدن خانواده، این معانی و ارزش‌ها گسترده‌تر می‌شود. با گسترش خانواده‌ها و ایجاد نسبت‌هایی چون پدربزرگ، مادربزرگ، خاله، دایی، عمه، عمو، پسرعمو و... نظام خویشاوندی شکل می‌گیرد که باز هم زمینه گسترش بیشتر مودت و رحمت را فراهم می‌سازد.

چرا تأمین جمعیت مناسب برای یک جامعه مسئله‌ای هویتی است؟ شهریور ۹۹
دی ۹۷ (به همین ترتیب، افزایش جمعیت یک جهان اجتماعی، به منزله گسترش فرهنگ و معانی آن است) و کاهش جمعیت یک جهان اجتماعی نیز به منزله محدود شدن گستره آن است که می‌تواند زمینه‌ساز بسط و تسلط جهان‌های اجتماعی دیگر باشد. از این رو تأمین جمعیت مناسب برای جهان‌های اجتماعی، مسئله‌ای هویتی است.]

۱- «و از نشانه‌های او این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میان شما مودت (دوستی) و رحمت (مهربانی) قرار داد؛ یقیناً در این، نشانه‌هایی است برای مردمی که می‌اندیشند» (سوره روم، آیه ۲۱).

در چه صورتی جهت گسترش فرهنگ اسلامی و توحیدی، افزایش جمعیت ضروری است؟ **دی 99**

هدف اسلام تأسیس جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن است. لازمه تحقق این هدف، داشتن جمعیت مناسب است. بنابراین اگر اولاً فرهنگ و معنایی که با افزایش جمعیت، بسط می یابد، فرهنگ حق باشد، نه فرهنگ باطل؛ ثانیاً افراد و اعضای این فرهنگ نیز حاملان و عاملان معانی حق باشند، افزایش جمعیت ضروری است [از این رو پیامبر اسلام ﷺ، روز محشر به کثرت پیروان خود مباحثات می کند.

فقدان هر کدام از این شرایط، مانع تحقق جهان اجتماعی توحیدی است^۱.

بخوانیم و بدانیم

گروه سه نفره نسبت به گروه دو نفره، یک عضو بیشتر دارد که در ظاهر تفاوت کم اهمیتی است. ولی زمانی که این دو گروه را دقیق تر مقایسه کنیم، پی می بریم که همین عامل، تفاوت های مهمی به دنبال می آورد. در گروه دو نفره، کناره گیری هر یک از اعضا، به نابودی گروه می انجامد. در واقع گروه دو نفره چیزی غیر از اعضایش نیست و هیچ واقعیتی فراتر از اعضای خود ندارد. در این گروه، فرد، تنها با فرد رابطه دارد و از رابطه فرد و گروه خبری نیست. اما زمانی که گروه دو نفره به گروه سه نفره تبدیل می شود، تغییرات مهمی رخ می دهد. یک عضو جدید، موجب پیدایش دو رابطه جدید می شود. غیر از رابطه «الف - ب» دو رابطه «الف - ج» و «ب - ج» نیز ممکن می شود. پیدایش این دو رابطه جدید چه نتایجی در پی دارد؟ عضو سوم می تواند نقش واسطه و داور را در میان دو عضو پیشین ایفا کند و از این طریق، تنش ها را کاهش دهد و از فروپاشی گروه، پیشگیری کند یا می تواند میان دو عضو دیگر تضاد و تفرقه ایجاد کند و از این تفرقه برای رسیدن به منافع خودش استفاده کند. در گروه دو نفره این کنش ها برای افراد امکان پذیر نبود ولی در گروه سه نفره ممکن شد. در گروه سه نفره، رابطه فرد و گروه امکان پذیر می شود و هر کدام از اعضا می توانند به نمایندگی از گروه، چنین کنش هایی را انجام دهد. در گروه سه نفره علاوه بر اعضا، پدیده جدیدی به نام جمع نیز به وجود می آید که محصول عضویت همان فرد سوم بود.

افزایش جمعیت، آثار اجتماعی و فرهنگی دیگری هم به دنبال می آورد. در گروه های کوچک، اعضا می توانند با یکدیگر ارتباط رو در رو و مستقیم داشته باشند و با داد و ستد با یکدیگر، نیازهای خود را برطرف کنند. ولی وقتی جمعیت یک گروه افزایش پیدا کند و به یک گروه بزرگ تبدیل شود، روابط متقابل اعضای آن پیچیده تر می شود و دیگر، روابط بی واسطه ممکن نخواهد بود. از این پس، روابط به کمک «نهادهای» برقرار می شود. - مثلاً در گروه های کوچک تر، معامله پایا پای، نیاز اقتصادی اعضا را برآورده می ساخت ولی برای گروه های بزرگ تر، واسطه ای مانند پول، ضرورت می یابد. زبانی که یک گروه کوچک تر با آن سخن می گویند، پیچیدگی های زبان یک گروه بسیار بزرگ را ندارد - افزایش جمعیت باعث پدیدار شدن مسائل نوظهوری می شود که جهان اجتماعی باید با استفاده از ظرفیت ها و قابلیت های خود به آنها پاسخ دهد. جهان اجتماعی با گسترش نهادهای موجود و ایجاد نهادهای جدید، برای رفع این مسائل چاره اندیشی می کند. هر نهاد، مجموعه ای از عقاید، ارزش ها، هنجارها و نمادهاست که برای رفع نیاز ویژه ای اختصاص می یابد. از این رو گسترش نهادی، همان گسترش فرهنگ و معانی جهان اجتماعی است. بنابراین لازمه بسط هویت جهان اجتماعی، افزایش جمعیت است.

۱- نبود شرط اول، جامعه مشرک (جامعه ای که براساس عقاید و ارزش های باطل شکل می گیرد) می سازد و نبود شرط دوم، جامعه فاسق (جامعه ای که اعضای آن عقاید و ارزش های حق را می شناسند ولی به آنها پایبند نیستند) می سازد که هر دو مغایر با هدف اسلام اند. از این رو هم کمیت جمعیت (تعداد لازم و کافی)، هم کیفیت جمعیت (حامل و عامل فرهنگ حق بودن) در بسط و تداوم هویت جهان اجتماعی توحیدی مؤثرند.

● سیاست‌های جمعیتی

فرزندآوری نیاز فطری انسان‌ها و تأمین جمعیت، از کارکردهای مهم نهاد خانواده است. ولی ممکن است در مواقعی اختلال در نهاد خانواده، جهان اجتماعی را با کاهش جمعیت مواجه کند. **چهار مورد از عوامل کاهش جمعیت و سالمندی جمعیت در غرب را بنویسید. خرداد ۹۹** امروزه جوامع غربی به علت‌هایی مانند بالارفتن سن ازدواج، افزایش بی‌ثباتی، فروپاشی خانواده‌ها و طلاق، رفاه‌زدگی، عافیت‌طلبی و مصرف‌گرایی و به دنبال آن، هزینه پنداشتن فرزندان و... با مسئله کاهش جمعیت و عوارضی چون پیری و سالمندی جمعیت مواجه‌اند.^۱

منظور از سیاست‌های جمعیتی چیست؟ خرداد ۹۸ دی ۹۸

در مواقعی که جهان اجتماعی با کاهش یا رشد جمعیت مواجه می‌شود، نهاد سیاست که مسئولیت هماهنگی نهادها را برعهده دارد، برای حل مشکل جمعیت چاره‌اندیشی می‌کند و با همراهی و همکاری مردم تدابیر و راه‌حل‌هایی را به اجرا در می‌آورد که «سیاست‌های جمعیتی» نامیده می‌شود. سیاست‌های جمعیتی می‌تواند در راستای رشد یا کاهش جمعیت باشد.

کشور ما در چه دوره‌هایی سیاست کاهش جمعیت را اجرا کرده است؟

ایران ما در دو برهه زمانی، سیاست‌های کاهش جمعیت را اجرا کرد. **۱** یک بار پیش از انقلاب اسلامی که از سال ۱۳۴۵ تا زمان پیروزی انقلاب به طول انجامید و طی آن میزان رشد سالانه جمعیت، از حدود ۳/۱ به ۲/۷ درصد در سال کاهش یافت.

۱- کاهش جمعیت، شاخص و نشانه جهان اجتماعی متجدد است، زیرا قوام خانواده و فرزندآوری در گرو محبت، ایثار و فداکاری است ولی در جهان متجدد به دلیل فردگرایی و اصالت لذت، این محبت و ایثارگری کاهش می‌یابد که به فرزندآوری کمتر و کاهش شدید جمعیت و فرو افتادن این جوامع در چاله جمعیتی می‌انجامد. هم‌اکنون این جوامع برای جبران کاهش جمعیت، سیاست‌های تشویقی و همچنین پذیرش مهاجران را در دستور کار خود قرار داده‌اند.

ایران در چندین برهه ی زمانی، سیاست های کاهش جمعیت را اجرا کرد. غ
ایران در دو برهه ی زمانی، سیاست های کاهش جمعیت را اجرا کرد. ص

2 دیگر بار، بنا به ضرورت از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰ سیاست کاهش جمعیت اتخاذ و اجرا شد که در نتیجه آن میزان رشد سالانه جمعیت از ۳/۹ به ۱/۳ درصد کاهش یافت. تداوم این روند در آینده می تواند آثار زیان باری در پی داشته باشد. آیا می توانید به برخی از آنها اشاره کنید؟
چه عاملی زمینه ی تغییر و بازنگری در سیاست کاهش جمعیت را ضروری ساخت؟
 کاهش بیس از حد و کم سابقه رشد سالانه جمعیت، زمینه تغییر سیاست های جمعیتی را فراهم آورد. از سال ۱۳۹۰ تجدید نظر در سیاست های کاهش جمعیت شروع شد و سرانجام در سال ۱۳۹۳ اصول کلی سیاست های جمعیتی کشور تصویب گردید.

بخوانیم و بدانیم

منظور از نسل کشی یا پاک سازی جمعیت چیست؟

هرگونه اقدام به نابودی و حذف فیزیکی کل یا بخشی از جمعیت یک گروه بومی، قومی، مذهبی و... را نسل کشی یا پاک سازی نسلی می گویند. پدیده نسل کشی در جهان، نشانگر ابعاد هویتی جمعیت است.

در گذر زمان، نسل کشی های بسیاری انجام شده است. چند مورد از نسل کشی هایی که در طول تاریخ انجام گرفته است را نام ببرید

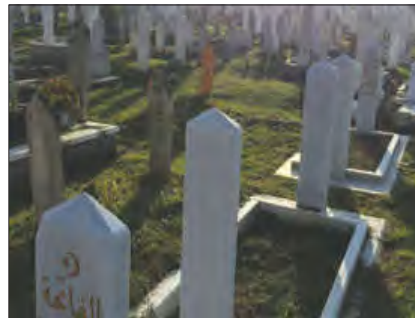
۱ اروپاییان در هجوم به قاره آمریکا برای تأمین سلطه خود، به نسل کشی و از بین بردن ساکنان بومی پرداختند و در یک مقطع پنجاه ساله، پانزده میلیون سرخ پوست را نابود کردند و مناطقی نظیر هائیتی، کوبا، نیکاراگوئه و سواحل ونزوئلا را که تراکم جمعیتی بالایی داشتند، از جمعیت خالی کردند.

۲ دو نسل کشی در بوسنی صورت گرفت؛ یکی در سربرنیتسا در سال ۱۹۹۵ و دیگری در طول جنگ ۱۹۹۵-۱۹۹۲ در سراسر بوسنی.

۴ رژیم اشغالگر قدس برای تغییر ترکیب جمعیتی سرزمین های اشغالی و بیشتر شدن تعداد یهودیان نسبت به مسلمانان و اجرای طرح های توسعه طلبانه خود، ضمن حذف فیزیکی اعراب مسلمان و آواره کردن آنها به جذب مهاجران یهودی از سراسر دنیا و کوچ دادن آنها به سرزمین های اشغالی اقدام می کند.

■ اجرای طرح های توسعه طلبانه رژیم اشغالگر قدس و تلاش برای تغییر ترکیب جمعیتی سرزمین های اشغالی

■ قبرستان مسلمانان - سارایوو

پیشنهاد دهید

متن «سیاست های کلی جمعیت» در جمهوری اسلامی ایران را در کلاس مطالعه کنید، سپس یک بند از آن را به دلخواه انتخاب کنید و بگویید اگر شما به جای مدیران و مسئولان کشور بودید، برای تحقق آن چه می کردید؟

در برهه های زمانی زیر، به ترتیب، چه نوع سیاست های جمعیتی در ایران اتخاذ شده است؟

دانلود جزوه
 نمونه سوال
 گام به گام

dourkhiz.com

الف- از سال 1345 تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی: سیاست کاهش جمعیت
 ب- از سال 1390: تجدید نظر در سیاست های کاهش جمعیت
 ج- از سال 1393: تصویب اصول کلی سیاست های جمعیتی کشور
 د- از سال 1368 تا 1390: سیاست کاهش جمعیت

۱۳۰

منظور از هویت اقتصادی جامعه چیست؟ کنش اقتصادی را تعریف کنید

به آن دسته از فعالیت‌های روزمره که برای تهیه و تولید وسایل ضروری زندگی و رفع نیازهای مادی و معیشتی خود و دیگران انجام می‌دهیم، کنش اقتصادی می‌گویند. کنش‌های اقتصادی ما، بخشی از کنش‌های اجتماعی‌اند؛ زیرا در رابطه با دیگران صورت می‌گیرند. (مجموعه نهاد اقتصادی چگونه شکل می‌گیرد؟)

■ حضور فعال و مؤثر افراد جامعه در شکل‌گیری هویت اقتصادی

کنش‌ها، روابط و قواعدی که حول تولید و مصرف کالا و خدمات و توزیع درآمد و ثروت صورت می‌گیرد، نهاد اقتصاد را شکل می‌دهد. می‌دانید که نهادها در تمامی جوامع وجود دارند، ولی انواع و اشکال متفاوتی دارند. آیا اقتصاد نیز این‌گونه است؟ در هر جامعه‌ای، اقتصاد در رابطه با سایر نهادها شکل می‌گیرد و با آنها تناسب پیدا می‌کند. از این رو یکی از وجوه تمایز جوامع، اقتصاد و مؤلفه‌های اقتصادی آنهاست. منظور از هویت اقتصادی جامعه چیست؟ شیوه‌های تقویت و تضعیف آن کدام‌اند؟

چرا افراد در معرفی خود، بعضی از ویژگی‌ها، مثل مصرف‌کننده یا مالیات‌دهنده را به زبان نمی‌آورند؟

افراد خود را کارآفرین، تولیدکننده، کارگر، کارمند، تاجر و... معرفی می‌کنند. همه ما مصرف‌کننده یا احياناً مالیات‌دهنده نیز هستیم؛ ولی به دلیل اینکه ما را از دیگران متمایز نمی‌کند، آن را به زبان نمی‌آوریم. برخی از افراد کم‌فروش، محتکر، دلال و... هستند ولی به دلیل صد آرزش بودن، این کار خود را مخفی می‌کنند. آیا این عناوین همه نشانگر هویت اقتصادی افراد نیست؟

آیا تنها می‌توان از هویت اقتصادی افراد سخن گفت؟ یا اینکه گروه‌ها، سازمان‌ها، کشورها و جهان‌های اجتماعی نیز دارای هویت اقتصادی هستند؟ آیا مجمع خیرین مدرسه‌ساز، انجمن حمایت از بیماران خاص، شرکت تعاونی و... که دور هم جمع می‌شوند تا خدمتی به دیگران ارائه کنند، هویت اقتصادی ندارند؟ جوامع مختلف نیز هویت اقتصادی دارند. این رو در معرفی جوامع، به ویژگی‌های اقتصادی آنها اشاره می‌کنند. مثلاً از اقتصادهای دانش‌بنیان؛ تک محصولی (مانند اقتصاد نفتی)؛ مقاوم / شکننده؛ دستوری / غیر دستوری؛ سرمایه داری / سوسیالیستی / اسلامی؛ و... یاد می‌کنند. ویژگی‌های هویت اقتصادی جامعه ما کدام‌اند؟

چرا افراد برخی از ویژگی‌ها، مانند کم فروش، محتکر، دلال و... را مخفی می‌کنند؟

چند مورد از ویژگی‌های اقتصادی جوامع را نام ببرید

دستاوردهای اقتصاد ما

اقتصاد امروز ما، محصول رویدادهای گذشته و عملکرد کنونی ماست. این اقتصاد از سویی انواع دستاوردهای اقتصادی مانند **1** گسترش بهره‌مندی مردم کشور از آب و برق و گاز و ارتباطات، **2** ایجاد زیرساخت‌های مختلف مثل سدها و نیروگاه‌ها، **3** توسعه ظرفیت تولیدی کشور در انواع محصولات، **4** ارتقای شاخص‌های بهداشت و درمان، **5** موفقیت‌های علم و فناوری، **6** سازندگی خرابی‌های ناشی از جنگ، **7** جبران برخی عقب‌ماندگی‌های تاریخی، **8** مقابله با تحریم‌ها و... را در پی داشته است و از سوی دیگر با معضلاتی چون تورم، بیکاری، وابستگی به نفت، توزیع نابرابر امکانات، تجمل‌گرایی و غلبه فرهنگ مصرفی و... دست به گریبان است.

■ مجتمع تولیدی مپنا

تاثیر سرمایه‌های نفتی بر اقتصاد را بنویسید. دی 99

از جمله عوامل شکل‌گیری اقتصاد کشور ما در طول تاریخ چه بوده است؟

از جمله عوامل شکل‌گیری این اقتصاد در طول تاریخ معاصر ایران، کشف نفت و سرمایه‌های حاصل از فروش نفت به خارجیان بوده است. اگرچه سرمایه‌های نفتی می‌تواند به انواع دارایی‌ها و ثروت‌ها مانند صنایع و کارخانجات تولیدی مختلف تبدیل شود؛ اما اگر به درستی استفاده نشود، می‌تواند اقتصادی وابسته ایجاد کند که رشد و افول آن، به قیمت و درآمد نفتی وابسته

است. آیا درباره آثار نوسانات قیمت نفت بر یک اقتصاد وابسته چیزی می‌دانید؟

اسیبه‌های مبتنی بر اقتصاد نفتی را بنویسید. (دکتر دو مورد کافی است) خرداد ۹۹
 ۱) چنین اقتصادی از آن جهت که درآمد هنگفت و بدون زحمتی ایجاد می‌کند، باعث شکل‌گیری تولید ملی ضعیف و شکننده‌ای می‌شود که مستقیم و غیرمستقیم وابسته به نفت است؛ دولت بزرگی به وجود می‌آید که می‌کوشد رفاه اقتصادی را به مدد نفت و نه رواج کسب و کار، افزایش دهد و حتی هزینه‌های آموزش و بهداشت را - که در بیشتر نقاط دنیا از محل مالیات‌ها پرداخت می‌شود - به کمک درآمدهای نفتی تأمین کند.

رفاهی که از درآمدهای نفتی بوجود می آید، پایدار است. خرداد 98 غ

چرا اقتصاد حاصل از اقتصاد تک محصولی پایدار نیست؟ شهریور 98

این وضعیت می تواند در کوتاه مدت احساس رفاه بیشتری را آن هم با نوسانات زیاد برای مردم به ارمغان آورد؛ اما پایدار نیست. در مقابل وضعیت شکننده ای را به وجود می آورد که می تواند مورد سوء استفاده طمع ورزان بین المللی قرار گیرد و از آن به عنوان ابزاری برای ایجاد فشار بر جامعه استفاده کنند. انواع تحریم های اقتصادی نفتی و مالی با همین رویکرد علیه کشور ما اجرا شده است تا اولاً درآمد نفتی کشور را محدود کنند؛ ثانیاً از انتقال آن به کشور ممانعت ورزند.

هجوم اقتصادی به ایران تاریخی طولانی دارد و در ادوار مختلف از سوی استعمارگران غربی به صورت های مختلفی دنبال شده است. این کار در زمان قاجار با تلاش برای اخذ امتیازات مختلف مانند امتیاز روپتر و رژی و... و در دوره پهلوی از طریق تاراج نفت، فروش جنگ افزار

هجوم اقتصادی به ایران از سوی استعمارگران غربی در دوره پهلوی چگونه بود؟

و کالاهای مصرفی و صنایع مونتاژ و تخریب بنیان های تولید ملی به ویژه روح خودباوری ملت

ایران انجام شد. در مورد نقش اصلاحات ارضی در تخریب کشاورزی ایران چه می دانید؟

آیا تهاجم اقتصادی استعمارگران غربی در طول تاریخ، علیه سایر ملت ها، اعمال می شده است؟ چرا؟

تهاجم اقتصادی استعمارگران غربی در طول تاریخ، علیه سایر ملت ها، اعمال می شده و در مقابل، واکنش های آنها را در پی داشته است؛ چرا که اقتصاد، روزنه ورود استعمار و نابودی

کمپانی هند شرقی انگلیس چه ماهیتی داشت و چگونه عمل می کرد؟

هویت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جوامع به شمار می رود. (کمپانی هند شرقی انگلیس که

با ماهیت اقتصادی و تجاری فعالیت می کرد، عملاً ابزاری برای هویت زدایی و غارت و چپاول

دارایی های عظیم مردم هند بود و مقاومت مردم هند به رهبری گاندی، نمونه ای از واکنش به

چنین اقداماتی بود.)

عامل اصلی هویت یابی افراد و جوامع غربی چیست؟

جهان غرب، هویت خود را بر اساس اقتصاد شکل می دهد و سرمایه داری، عامل اصلی هویت یابی

دی 97

افراد و جوامع غربی است. در این جهان، هویت انسان ها و جوامع، بیش از هر چیز به دارایی و

توان اقتصادی آنها وابسته است. جوامع دیگری که به تبعیت از غرب، رویکرد سکولار و دنیوی

دارند نیز هویت سرمایه داری پیدا می کنند.

این جهان اجتماعی در اقتصاد هیچ مانعی را بر سر راه خود بر نمی تابد و در مسیر گسترش

خود، شیوه های اقتصادی غیر سرمایه دارانه را در سراسر جهان نابود می کند!

۱- شیوه سرمایه داری یعنی جستجوی سود از طریق بازار. در این شیوه اقتصادی، هدف کنش گران و بنگاه های اقتصادی، به دست آوردن حداکثر سود است و وسیله آنها استفاده از علوم تجربی برای ساماندهی حسابگرانه و دقیق مؤلفه های اقتصادی (کار، سرمایه، مواد، فناوری و...) برای تضمین حداکثر سود است. این اقتصاد نه بر اساس رفع نیاز انسان ها بلکه بر محور سود شکل می گیرد. از این رو بیشترین تخریب ها در طبیعت و منابع طبیعی را در پی داشته و در موارد بسیاری با فطرت انسان ها ناسازگار بوده است. انسان ها می توانند با هدف رفع نیازهای خود و دیگران دست به فعالیت اقتصادی بزنند و در این راستا از تمامی ظرفیت های پیدا و پنهان عالم و آدم استفاده کنند. در طول تاریخ همواره شیوه های اقتصادی دیگری غیر از شیوه سرمایه داری مانند شیوه های همیاری، تعاونی، دولتی، سوسیالیستی و... وجود داشته است. آیات زیر به وضوح تقابل نگاه قرآن را با اصالت بخشیدن به سرمایه و شیوه های سرمایه دارانه نشان می دهد. «هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می کند و او را از جایی که گمان ندارد روزی می دهد» (طلاق، ۲). «اگر اهل شهرها و آبادی ها، ایمان می آوردند و تقوا پیشه می کردند به یقین برکات آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم» (اعراف، ۹۶). «اگر آنان آنچه را از سوی پروردگارش بر آنها نازل شده برپا می داشتند از آسمان و زمین روزی می خوردند» (مائده، ۶۶) «ای پیامبر از اموال آنها صدقه ای (زکات) بگیر تا به وسیله آن، آنها را پاک سازی و پرورش دهی» (توبه، ۱۰۳) «خداوند را نابود می کند و صدقات را افزایش می دهد» (بقره، ۲۷۶)

چرا جوامع غربی علیه ایران جنگ اقتصادی تمام عیاری به راه انداخته اند؟ شهریور ۹۹
 (بنابراین برخی از کشورهای سلطه‌گر غرب، که از سویی اقتصاد را اساس همه چیز می‌پندارند و از سوی دیگر، تمامی شیوه‌های اقتصادی غیرسرمایه‌داری را نابود شده می‌بینند، پاشنه آشیل ایران اسلامی را اقتصاد می‌دانند؛ از این‌رو جنگ اقتصادی تمام عیاری را علیه کشور ما به راه انداخته‌اند.)

اقتصاد مقاومتی چیست. دی ۹۷ **چهار مورد از ویژگی های اقتصاد مقاومتی را بنویسید خرداد ۹۸**
 در چنین موقعیتی راه نجات اقتصاد ایران و احیای هویت آن چیست؟ ایران اسلامی، آرمان‌سازی هویت اقتصادی خود را با اجرای قانون اساسی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی تعقیب می‌کند. اقتصاد مقاومتی، الگویی از اقتصاد پیشرفته، مستقل و مستحکم است که با باور به تعالیم حیات‌بخش اسلام و اتکا به ظرفیت‌های مولد مردمی و دولتی، روحیه جهادی، خلاقیت، نوآوری، امید، همبستگی، و با حضور فعال و مؤثر در تعاملات جهانی، برای مردم ایران، امنیت، رفاه و پیشرفت توأم با عدالت؛ و برای جهان اسلام و بشریت الگویی ایرانی - اسلامی از رشد و شکوفایی را به ارمغان می‌آورد.

مردم و دولت ایران می‌کوشند براساس عدالت، با اتکا به دانش و فناوری و با تأکید بر استقلال، خودکفایی، منع خام‌فروشی ثروت‌های طبیعی^۱، حفظ اقتدار و عزت ملی، درون‌زایی در عین برون‌گرایی^۲ هویت اقتصادی نوینی را در این سرزمین پایه‌ریزی کنند. این هویت اقتصادی در مقابل انواع مشکلات و موانع، مقاوم و پایدار می‌شود تا بتواند مسیر پیشرفت را بدون تأثیرپذیری از دشمنی‌های بیرونی و موانع درونی طی نماید.

پیشنهاد دهید

- متن «سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی» در جمهوری اسلامی ایران را در کلاس مطالعه کنید و با توجه به آن، به سؤالات زیر پاسخ دهید.
- سازوکارهای مقاوم‌سازی اقتصاد ایران در برابر موانع داخلی و خارجی پیشرفت کدام‌اند؟
  - شما دانش‌آموزان برای تحقق اقتصاد مقاومتی چه مسئولیتی بر عهده دارید؟

۱- فروش نفت خام بدون تبدیل آن به مواد دارای ارزش افزوده بالاتر، مانند محصولات پتروشیمی در داخل.
 ۲- اقتصادی که مانند چشمه‌ای از درون بجوشد و بر تولید داخلی قوی خود متکی است ولی صرفاً برای خود تولید نمی‌کند؛ بلکه آن را به صورتی متعادل با سایر کشورها مبادله می‌کند.

خلاصه کنید

هر جهان اجتماعی برای گسترش و پیشرفت به جمعیت مناسب نیاز دارد.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مفاهیم اساسی

ابعاد عینی هویت، .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

راهکارهایی که برای حل مشکل جمعیتی اندیشیده می شود چه نام دارد؟ دی 97

ب- سیاست های جامعه

د- سیاست های توزیع متعادل جمعیت

الف- سیاست های تشویقی

ج- سیاست های جمعیتی

افزایش جمعیت یک جامعه زمینه ساز گسترش چه عامل مهمی است؟ دی 97

ب- گسترش شهرنشینی

د- گسترش جمعیت جوان

الف- گسترش وضع اقتصاد

ج- گسترش فرهنگ

آکادمی کنکور دورخیز

www.dourkhiz.com

جزوه های درسی رایگان

گام به گام های درسی

نمونه سوال های امتحانی

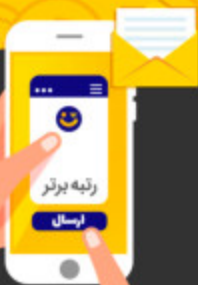

مشاوره کنکور

برنامه ریزی درسی

ورود به سایت دورخیز

جهت دریافت برنامه ریزی خصوصی کلمه (رتبه برتر) را به شماره ۱۰۰۰۰۳۹۴۰ پیامک نمایید.